

Riksdagens protokoll

2005/06:31

Onsdagen den 16 november

Kl. 09.00 – 16.30

Protokoll
2005/06:31

---

1 § Val av ställföreträdande justitieombudsman

Följande skrivelse hade inkommit:

Till riksdagen

Konstitutionsutskottet har berett frågan om val av ställföreträdande justitieombudsman.

Konstitutionsutskottet föreslår enhälligt att riksdagen för en tid av två år från valet till ställföreträdande justitieombudsman väljer f.d. regeringsrådet Hans Ragnemalm.

Stockholm den 10 november 2005

På konstitutionsutskottets vägnar

Göran Lenmarker

Konstitutionsutskottet hade enhälligt föreslagit att före detta regeringsrådet Hans Ragnemalm skulle utses till ställföreträdande justitieombudsman för tiden den 16 november 2005–15 november 2007.

Kammaren biföll konstitutionsutskottets förslag och utsåg därmed för tiden den 16 november 2005–15 november 2007 till

ställföreträdande justitieombudsman

Hans Ragnemalm

2 § Allmän debattimme

Allmän debattimme

Jämställdhet

Anf. 1 VERONICA PALM (s):

Herr talman! Diskussionen om skattesubventionering av hushållsnära tjänster är ständigt aktuell på den politiska dagordningen. Många menar att det inte bara skulle göra våra hem renare, utan att det också skulle vara bra för jämställdheten och för sysselsättningen. Själv anser jag att diskussionen är helt befängd och bakåtsträvande.

I dag kostar det runt 2 000 kr i månaden att få sitt hem städat. Skulle man helt slopa de sociala avgifterna landar man på en månadskostnad på runt 1 300 kr. De som skulle ha möjlighet att utnyttja tjänsten är de som

redan i dag kan betala för den, det vill säga företrädesvis högavlönade medelklassfamiljer i storstäderna.

Om hushållsnära tjänster blir skattesubventionerat blir det i själva verket så att de med sämre ekonomi som inte har råd att utnyttja tjänsten, även om de har behov, ska vara med och betala genom skattepeng för att de välbetalda ska få städhjälp.

Jag menar att det finns betydligt viktigare områden att använda våra gemensamma resurser till, exempelvis att öka resurserna till hemtjänsten och äldreomsorgen, att förbättra personaltätheten på förskolan och fler vuxna som möter våra barn och ungdomar i skolan.

Men om det ger fler jobb – det borde väl en sosse vara för? Ja, socialdemokratins absolut viktigaste politiska arbete är kampen mot arbetslösheten. Om en sådan här subvention ger fler jobb vet vi naturligtvis inte. I debatten hänvisar man ofta till erfarenheter från Finland. En utvärdering visar på en marginell sysselsättningsökning i Finland, nämligen mellan 550 och 750 årsarbetstillfällen i den sektor som kallas hushållsnära tjänster.

Kostnaderna för det finska exemplet beräknas vara ungefär 10 miljarder kronor omräknat till svenska förhållanden. Det motsvarar 30 000 anställda i offentlig basverksamhet. Man riskerar alltså ett sysselsättningsbortfall på mer än 29 000 personer.

För mig är det inte bara ekonomiskt och sysselsättningspolitiskt riktigt att inte skattesubventionera hushållsnära tjänster. Det är också djupt ideologiskt riktigt. Jag är inte beredd att använda våra gemensamma skattepengar till att välbeställda kvinnor ska slippa ta diskussionen om jämställdhet med sin man och slippa ta diskussionen om att dela på hushållsarbetet och i stället få en skatterabatt när hon köper en annan kvinnas tjänst.

Anf. 2 LINNÉA DARELL (fp) replik:

Herr talman! Jag vill fråga hur Veronica Palm ser på det förhållandet att väldigt många människor i dag anlitar städhjälp svart. Vad betyder det för dig som socialdemokrat att så många kvinnor jobbar utan något som helst skydd på arbetsmarknaden? Jag trodde att det var viktigt för socialdemokrater.

Min andra fråga gäller de fyra fackförbundsordförande som tyckte att Socialdemokraterna borde ändra inställning. Är de helt ute och seglar, enligt din uppfattning?

Anf. 3 VERONICA PALM (s) replik:

Herr talman! Det är ju ett konstigt resonemang att något som är olagligt, till exempel att knarka som folk faktiskt gör, ska legaliseras för att det inte ska vara olagligt. Det är ett resonemang som jag inte förstår.

När det gäller de människor som köper svart städtjänst är jag tveksam till att man med en subvention som minskar från 300 kr i timmen till 200 kr i timmen väljer att betala vitt. I dag betalar man 60 kr i timmen för en kvinna som inte har socialt skydd. Man har ju redan valt att gå utanför lagen och att förnedra och ställa en annan människa utanför socialt skydd. Skattesubventionen skulle ju vara så låg. För att komma ned till 60 kr i timmen, som det i dag går att köpa tjänster för, skulle man inte

bara behöva subventionera utan också gå in och betala för dem som väljer att anställa någon.

Prot. 2005/06:31
16 november

Allmän debattimme

Anf. 4 LINNÉA DARELL (fp) replik:

Herr talman! Du svarade inte på min andra fråga angående de fyra fackförbundsordförandena. Har de helt fel uppfattning, enligt ditt sätt att se?

Anf. 5 VERONICA PALM (s) replik:

Herr talman! Ja, det tycker jag. Det var tydligt vad det socialdemokratiska partiet tycker. De fyra fackförbundsordförandena var ute och cyklade. De har viljan att skapa fler jobb, men vi vet inte om det ger det. Vi riskerar snarare det motsatta, som jag sade i mitt inledningsanförande.

Anf. 6 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Det har visat sig att det i Finland är mest barnfamiljer och pensionärer som har utnyttjat de hushållsnära tjänsterna. Jag tror att det är mycket som behövs för att barnfamiljerna ska få det bättre och för att man ska underlätta deras vardag. Jag tror att det är absolut nödvändigt med skattesubvention.

Jag vill fråga Veronica Palm: Varför ska man subventionera de arbeten som normalt utförs av män genom så kallade ROT-avdrag för renovering, ombyggnad och tillbyggnad och inte skattesubventionera de här sysslorna?

Anf. 7 VERONICA PALM (s) replik:

Herr talman! Nu gör vi ju inte det längre. ROT-avdraget var en tillfällig insats för att stimulera arbeten i en sektor som finns. Det är skillnad. Det var en tillfällig lösning för att stimulera byggarbeten. Det ger dessutom spin-off-effekter.

Det går inte att jämföra.

När det gäller barnfamiljer är jag helt övertygad om att Hillevi har rätt. Barnfamiljer har svårt att få det att gå ihop. Lösningen är inte att de barnfamiljer som har det tuffast ska vara med och pröjsa för dem som faktiskt kan betala dessa tjänster ändå. Lösningarna är andra – bra barnomsorg, kortare arbetstid, möjlighet att ha flexibel arbetstid under tiden man är småbarnsförälder. Det finns en uppsjö av möjligheter. Lösningen är inte att låta de barnfamiljer som har det tuffast vara med och betala med sin skattsedel för att de som har det välbeställt ska kunna köpa en annan kvinnas tjänst.

Anf. 8 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Veronica Palm är inte inne i verkligheten. Hon kallar de här förslagen för befängda och bakåtsträvande när vi vet att detta förekommer i stora delar av Europa och är väldigt uppskattat och positivt.

Det är också märkligt, tycker jag, att man ser de här arbetena som mindre värda än andra arbeten. Jag har själv arbetat med hushållsnära tjänster i viss mån som extraarbete, och för mig var det ett utmärkt sätt att förstärka studiemedel eller jobba mellan olika arbeten. Tycker Vero-

nica Palm att det är någonting dåligt att sköta denna typ av sysslor – städning, fönsterputsning, gräsklippning och annat?

Anf. 9 VERONICA PALM (s) replik:

Herr talman! Jag väntade på den. Naturligtvis ser jag inget dåligt eller mindre värdefullt i vare sig att utföra hushållsnära tjänster eller att jobba på McDonalds, i barnomsorgen eller i andra lågbetalda arbeten. Det handlar inte om arbetet. Arbetet utförs, och den som är beredd att betala för det får gärna göra det. Det jag vänder mig emot är att vi ska använda våra gemensamma resurser, som vi alla betalar in, till att subventionera någonting som bara några få kan utnyttja. Dessa få är rika och kan betala i dag.

Anf. 10 MARGARETA PÅLSSON (m) replik:

Herr talman! Jag tänkte fråga hur talaren ser på detta: När vi införde daghem i Sverige, starkt subventionerade, var det huvudsakligen höginkomsttagare som nyttjade de tjänsterna. Vi vet alla att detta har förändrats under årens lopp. Hur kunde ni tycka att den reformen var bra då? Tror du att detsamma skulle kunna inträffa om vi införde subvention för hushållsnära tjänster?

Anf. 11 VERONICA PALM (s) replik:

Herr talman! Nej, det tror jag inte. Det är svårt att jämföra. Det är två helt olika sektorer. Det ena kräver att en människa går hem till någon och utför en tjänst som tar en viss tid. Det andra är att vi tillsammans har barnomsorg som är bra för både kvinnan och mannen, men framför allt för barnen. Det är ju för barnen vi har barnomsorgen, för att de tillsammans i grupp med vuxna och andra barn ska kunna utvecklas. Vi har gjort ett politiskt ställningstagande i Sverige där vi säger att vi är beredda att betala ganska mycket för att våra barn ska ha en bra tillvaro tillsammans med andra barn. Det går inte att jämföra med det här systemet.

Anf. 12 MARGARETA PÅLSSON (m) replik:

Herr talman! Vi är verkligen överens om att det finns många barnfamiljer som har ett pressat läge. Jag hör att Veronica Palm då tycker att lösningen vore kortare arbetstid. Samtidigt som Veronica Palm tycker att vi inte har råd att subventionera hushållstjänster tycker hon alltså att vi har råd att ha kortare arbetstid i Sverige. Hur ska vi finansiera det?

Anf. 13 VERONICA PALM (s) replik:

Herr talman! Margareta Pålsson slår verkligen huvudet på spiken. Det är precis det jag menar: Vi har gemensamma resurser, och dem ska vi använda för det bästa. I stället för att använda de gemensamma resurserna till att ge pengar till dem som redan är välbeställda för att dessa kvinnor – det är min poäng ur ett feministiskt perspektiv – inte klarar av att ta jämställdhetsdiskussionen hemma utan väljer att köpa tjänster av någon annan kvinna tycker jag att det är bättre att använda de gemensamma resurserna till gemensamma behov.

Anf. 14 MARGARETA PÅLSSON (m):

Herr talman! 25 % av Sveriges elever slutar grundskolan utan att ha godkända betyg i ett eller flera ämnen. 17 % av svenskfödda pojkar får inte godkänt i läsförståelse efter nian. För många av dem väntar ett liv i arbetslöshet fyllt av besvikelser.

Vi moderater accepterar inte att den svenska skolan lämnar så många bakom sig. Vi har flera förslag för att förhindra detta. Ett sätt är att bättre ta till vara den tid som de flesta barn tillbringar i förskolan.

Förskolan har det viktiga uppdraget att visa barnen vägen in i ett lustfyllt livslångt lärande. På många håll fungerar det bra redan i dag, men på andra håll behövs en rejäl förstärkning av förskolans pedagogiska uppdrag. Uppdraget handlar inte om att sätta små barn i skolbänken utan om nya former för lärande utifrån barns lust, lek och nyfikenhet.

Vi moderater vill utvidga den allmänna förskolan, som i dag omfattar fyra–femåringar, till att omfatta även treåringar. Vår reformerade förskola ska vara tillgänglig för alla över tre år och blir i den meningen en integrerad del av utbildningssystemet. De flesta treåringar är otroligt nyfikna och vetgiriga och mår bra av att delta i en organiserad pedagogisk verksamhet några timmar om dagen. Liksom övriga delar av skolan ska utbildningen erbjudas kostnadsfritt. Vår kunskapsstrategi är fullt ut finansierad och innebär alltså ingen extra kostnad för kommunerna.

Vi vill ha en förtydligad läroplan för den allmänna förskolan där det pedagogiska uppdraget ska preciseras på ett sätt som ger förskollärarna tydligt stöd i sitt arbete och som möjliggör utvärdering av förskolans kvalitet.

Alla barn inom den allmänna förskolan får rätt till en individuell utvecklingsplan. Barn som har kommit olika långt i språkutvecklingen behöver stimuleras på olika sätt. Utgångspunkt måste vara det enskilda barnets förutsättningar och behov. Språksvårigheter, motoriska problem och sociala bekymmer kan upptäckas och åtgärdas tidigare än i dag. Skolstarten sker sedan normalt vid sex års ålder då skolplikten inträder.

Anf. 15 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är alldeles utmärkt att Moderaterna nu ser förskolans styrka. Vi har ju sett Moderata samlingspartiet motarbeta förskolan under hela den tid som den svenska förskolan har byggts ut. Barn till arbetslösa skulle inte ens få plats i förskolan när Moderaterna tog ställning till det stora förskolepaketet Socialdemokraterna presenterade. Nu vänder ni på klacken rakt av. Är det så att Moderata samlingspartiet nu tar avstånd från tidigare moderat politik på förskoleområdet?

Anf. 16 MARGARETA PÅLSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill inför talmannen och alla övriga i kammaren säga att jag tar fullt ansvar för den pedagogiska inriktning på utbildningspolitiken som jag är med och utformar. Jag tar dock inte ansvar för vad Moderaterna sade för tre år sedan eller för 30 år sedan.

Vi har inte motarbetat förskolan. Jag vet att det har funnits en annan inriktning, men eftersom samhället förändras och förutsättningarna förändras måste ju också den moderata politiken förändras. Kanske hade

även den socialdemokratiska politiken mått bra av en och annan förändring, till exempel när det gäller hushållsnära tjänster.

Anf. 17 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tror att det är viktigt att medborgarna kan lita på att ett parti ändå stabilt står för någon sorts grundläggande samhällssyn. Om man nu vänder på klacken så totalt som Moderaterna gör uppstår en oro hos många barnfamiljer för att barnfamiljerna på något annat sätt ska behöva betala denna form av reform. Det är bra med en allmän förskola också för treåringar, men det kräver resurser. Varifrån tar ni de resurserna?

Anf. 18 MARGARETA PÅLSSON (m) replik:

Herr talman! Vi har 7 miljarder mer än Socialdemokraterna i vår budget för skolan. Att utvidga den allmänna förskolan till att omfatta även treåringar kostar ungefär ½ miljard, så vi har gott om pengar kvar till andra reformer.

Akademiker och arbetslösheten

Anf. 19 ULF NILSSON (fp):

Herr talman! Vi träffar dem allt oftare, ungdomarna med hög utbildning som är arbetslösa eller försörjer sig på tillfälliga jobb. Vi kunde i ett tv-program häromveckan se intervjuer med dem, marinbiologen som kör varubil, civilingenjören som kör taxi och fysikern som står i jourbutiken. Det är vanligtvis inte fasta anställningar utan tillfälliga jobb.

66 000 människor med minst två års akademiska studier var arbetslösa i oktober. På tio år har arbetslösheten ökat med 100 %. En kvarts miljon i studieskulder, arbetslöshet, tillfälliga jobb, låg sjukkasse och låg föräldrapeng, var universitetsstudierna värda detta?

Det är en viktig fråga som inte vi politiker kan svara på utan som den enskilde individen själv får svara på. En del studerar med öppna ögon för något de brinner för, och de är fullt medvetna om att de riskerar arbetslöshet. Men andra har lockats att tro att en akademisk examen automatiskt ger en direktbiljett till välavlönade jobb.

En stor del av ansvaret för det här ligger faktiskt hos den socialdemokratiska regeringens utbildningspolitik. Längre har man haft ett mål att minst 50 % av en årskull ska studera vid högskolan, oavsett hur arbetsmarknad och utbildningsläge ser ut. För att klara det har man minskat undervisningstimmarna i högskolan, ökat grupperna och frestat på kvaliteten i undervisningen. Allt fler studenter får ägna mycket stor del av tiden åt självstudier. Kraven på ämnesfördjupning i examen har minskat, så arbetsgivarna är inte alltid så intresserade av en examen med blandade ämnen. Samtidigt saknar vi en riktig yrkesutbildning i gymnasieskolan.

På det här sättet riskerar alltså högskolan att bli som en arbetslöshetsåtgärd. Men, herr talman, arbetslöshet är inte den bästa orsaken att börja högskolestudier. De ska bygga på ett personligt val, att en människa är beredd att satsa tid och kraft på akademisk utbildning.

Som helhet behöver vi naturligtvis en politik som gör det lättare att starta företag, anställa människor och skapa fler jobb. Socialdemokrater-

na har hittills inte varit så intresserade av företagarpolitik. Men när det gäller själva utbildningsområdet har jag i folkpartimotioner fört fram ett antal konkreta förslag för att vända utvecklingen. Men jag har inte fått några tydliga svar av Socialdemokraterna hittills.

I riksdagen säger vi från Folkpartiet nej till fler högskoleplatser i dag. Satsa i stället minst 1 miljard om året på att höja kvaliteten i utbildningen och på att få fler fast anställda högskolelärare. Satsa på en yrkesutbildning i gymnasieskolan och lärlingsutbildning och satsa på en utbyggd kvalificerad yrkesutbildning efter gymnasieskolan. Alla vill faktiskt inte plugga vid högskolan.

Anf. 20 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Först vill jag erinra Ulf Nilsson om att det regeringen nu föreslår är både en kvalitetssatsning på högskolan och nya platser. Den faktiska innebörden av det förslag som de borgerliga partierna lägger fram är en neddragning av antalet platser på högskolan. Och det sker samtidigt som ungdomskullarna ökar, som vi står inför ett stort generationsskifte och som vi måste konkurrera med andra länder som har en allt högre andel högskoleutbildade.

Jag tycker att det är ett märkligt sätt att möta företagets behov, när man som Ulf Nilsson säger att vi till exempel ska skära ned utbildningen av civilingenjörer och fysiker.

Anf. 21 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Det handlar om kvalitet, Inger Lundberg. När det gäller civilingenjörerna uttrycker de själva på Chalmers i Göteborg, Tekniska högskolan i Lund och KTH i Stockholm att de vill förlänga sin utbildning så att den blir jämförbar med en internationell masterutbildning. De är själva beredda att göra det till priset av färre antagna för att kunna finansiera den här förlängningen. Det handlar, Inger Lundberg, om att vi äntligen skulle kunna börja att inte bara tala om kvantitet i utbildningen utan om kvalitet i utbildningen.

Som jag har sagt förut till Inger Lundberg och andra socialdemokrater, partiet som har ordet arbetareparti i sitt namn, glömmer ni yrkesutbildningarna. Det finns ett stort antal människor som vill satsa på riktiga yrkesutbildningar med inriktning på hantverk, industri och verkstad. De har få möjligheter. Alla vill inte plugga vid högskolan.

Anf. 22 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Det görs samtidigt en stor satsning på de yrkesinriktade programmen i gymnasieskolan, den kvalificerade yrkesutbildningen byggs ut och det sker en utbyggnad av yrkeshögskoleplatserna ute på lärosätena. Men det Ulf Nilsson talar om är att skära ned resurserna för till exempel civilingenjörsutbildningen.

Sedan är det inte så, Ulf Nilsson, att ni har några pengar för förlängning av civilingenjörsutbildningarna eller andra utbildningar. Det här är bara någon sorts allmänt resonemang som förs från Folkpartiets sida just nu.

Anf. 23 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Det jag nämnde var att civilingenjörerna själva, både studenter och lärare, har sagt att de vill förlänga sin utbildning utan att få mer pengar men genom att ta in lite färre studenter. Men de vill ge de som kommer in en *mycket* mer kvalificerad akademisk utbildning exempelvis motsvarande en internationell masterexamen.

Sedan behöver vi till exempel gymnasieingenjörer, vilket jag tycker att vi borde återinföra i skolan. Vi behöver olika nivåer i utbildningen. Alla behöver inte ta akademisk examen.

Anf. 24 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Herr talman! Det är intressant att höra på den här debatten. Först kommer Moderaterna och säger att de som har låg utbildning riskerar att hamna i arbetslöshet. Sedan kommer Folkpartiet, som är en del i högerpakten, och säger att vi ska ha färre som har en hög utbildning. Man blir inte riktigt klok på var ni egentligen står tillsammans.

Men jag skulle vilja fråga Ulf Nilsson: Är det inte så att den satsning som vi nu gör på soloföretag bland annat kommer att ge fler ungdomar med hög utbildning en yrkeskarriär?

Anf. 25 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Den sista frågan kan jag inte svara på. Det återstår att se om det kommer att ge fler arbeten.

Men när det gäller fixeringen vid antalet utbildningsplatser har Socialdemokraterna varit väldigt hoppiga. Förra året drog ni ned antalet utbildningsplatser i högre utbildning med flera tusen. Det som var rätt förra året är helt fel i år.

Min fråga blir fortfarande: Funderar ni inte på den här situationen med alla dessa arbetslösa akademiker, ofta med korta kurser och kurser med dåligt profilerad inriktning, som har börjat läsa just för att de är arbetslösa? Borde det inte för många av dem vara mycket bättre att ha en bra yrkesinriktad utbildning?

Vi i utbildningsutskottet var på studiebesök i Norge i går och i förrgår. Där har man i samarbete med näringslivet väldigt väl fungerande lärlingsutbildningar. Vore inte det någonting att tänka på för många av våra ungdomar?

Anf. 26 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Herr talman! Vi kan tydligt se i den statistik som Statistiska centralbyrån hela tiden levererar att de som är långtidsarbetslösa i dag är de personer som har låg utbildning. Därför vill vi socialdemokrater satsa på att fler ska ha en hög utbildning, för framtidens skull.

Anf. 27 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Det är alldeles riktigt att en mycket stor del av dem som är arbetslösa är lågt utbildade, även om tyvärr 20 % av de långtidsarbetslösa är akademiker.

Men svaret för alla dem som är arbetslösa med låg utbildning är väl inte att de ska ta en filosofie kandidatexamen. Svaret är väl snarare att de ska få relevant yrkesutbildning. Det är väldigt många människor som har behov av det. Och det har ni i Socialdemokraterna glömt bort.

Prot. 2005/06:31
16 november

Allmän debattimme

Jobb för alla

Anf. 28 CHRISTINA AXELSSON (s):

Herr talman! Stockholmsregionen är tillbaka som tillväxtmotor för Sverige. Rikskonjunkturen är positiv just nu, men uppgången är än starkare i min hembygd Stockholms län. Det här framgår av Handelskammarens Stockholmsbarometer som presenterades i måndags. Konjunkturbarometern bygger på uppgifter från 1 051 företag i vår region. Samtidigt med dessa glädjande nyheter från Handelskammaren kommer länsarbetsnämnden med sin rapport för oktober. 8 200 personer fick jobb förra månaden i Stockholms län. Det är 5 000 fler än i oktober i fjol. Totalt under året har 80 000 personer fått jobb i länet. Samtidigt anmäls fler och fler nya jobb till länets arbetsförmedlingar.

De starka sektorerna är handeln vad gäller sällanköpsvaror, industrin – även om de inte nyanställer – och den för vår region så viktiga uppdragsverksamheten. Hela 75 % av byggföretagen rapporterar ett ökat byggande under tredje kvartalet, men samtidigt varnar de för brist på arbetskraft i regionen. Jag tog därför kontakt med Byggettan och frågade. De har samtidigt 705 arbetslösa byggnadsarbetare som är villiga att börja jobba. De har ännu inte märkt något av den ökade efterfrågan på arbetskraft. Då kan man undra var byggarna hämtar sin arbetskraft från.

Herr talman! Det finns tydligen både en brist och ett överskott. Vi riskerar att få ett tillstånd där arbetstagare står mot arbetstagare med lönedumpning som följd. Då är det viktigt att fortsätta att kämpa för lika villkor, lika arbete och kräva kollektivavtal.

Vi socialdemokrater driver denna fråga runtom i vårt län genom att få kommunerna att ställa krav på kollektivavtal vid sina upphandlingar. I morgon klockan fem samlas fackliga och politiskt aktiva i Täby kommunalhus för att höra hur den moderatledda fullmäktigegruppen där ställer sig.

Herr talman! Det börjar i Stockholm, sade alltid min pappa. Det är bra att regionen går på högvarv. Det kommer att föra med sig följdverkningar också till resten av landet. Det är min förhoppning att följsamhet med kollektivavtal vid upphandling också ska göra det. Det ska vara lika villkor för alla som arbetar. Så enkelt är det.

Anf. 29 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Herr talman! Det hörs och känns att valkampanjen börjar närma sig. Då ska allt målas i oerhört ljusa färger. Men samtidigt har vissa rapporter kommit fram. En av dem kom nyligen från Almi. Där talas om de mycket stora svårigheter som företagarna upplever när det gäller att nyanställa. Då var just kostnaden för sjuklönen en av de stora frågorna.

Tänker Socialdemokraterna förändra detta katastrofala beslut som de tvingade fram för inte så länge sedan?

Anf. 30 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Herr talman! Vi kommer inte att förändra detta beslut. Enligt de rapporter jag har sett framgår det att om man räknar på de lägre avgifter som småföretagarna har fått har de tjänat på reformen.

Anf. 31 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Herr talman! Då betyder det att Almi går ut och talar osanning. Christina Axelsson talade om byggare som inte hämtar sin arbetskraft på rätt ställe. Vad gör arbetsförmedlingen i sammanhanget?

Anf. 32 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Herr talman! Arbetsförmedlingen har en grannliga arbetsuppgift att matcha arbetssökande med de lediga jobb som finns. Det gör arbetsförmedlingen med den äran. Det kan jag lova.

Anf. 33 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Herr talman! Christina Axelsson talar ur ett Stockholmsperspektiv. Men med elva år av socialdemokratiskt styre har vi inte haft så hög arbetslöshet i landet som nu. Jag tänker på framför allt Norrbotten.

Många kommuner i Norrbottens län ligger på arbetslöshetssiffror närmare 15 %. Hur anser Christina Axelsson att ni i framtiden ska lösa de problemen? Ni upprepar som ett mantra att hela landet ska leva. Om hela landet ska leva måste vi ha jobb också på landsbygden och i Norrbotten.

Anf. 34 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Herr talman! Det är glädjande att jag får frågan eftersom vi i vår budget satsar så stort på arbete åt alla inför nästa år. 55 000 personer runtomkring i hela landet ska få möjlighet till jobb, utbildning, praktikplatser med mera. Då är det väl glädjande att det går bra i den här regionen. På så sätt kommer de positiva spiralerna att snurra i gång. Som pappa sade: Det börjar i Stockholm.

Anf. 35 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Herr talman! Christina Axelsson talar om plusjobben. Det man efterlyser i Norrbotten är riktiga jobb. Jag tror inte på den positiva spiralen som Christina Axelsson talar om. Ge förutsättningar till företag. Ta bort de krångliga reglerna. Avveckla företagaransvaret vid sjukskrivningar och så vidare. Då får vi riktiga nya jobb.

Anf. 36 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Herr talman! Jag blir förvånad när Kristdemokraterna inte tycker att kvalitetshöjningar i vår gemensamma välfärd är riktiga jobb. Det är de faktiskt. Jag kommer själv från barnomsorgen. Jag lovar: Hade vi haft fler som hade hjälpt till hade vi kunnat jobba än bättre. Det kommer man också att göra i vården och omsorgen.

Anf. 37 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Det är glädjande att det går bra i Stockholms län. Där är de flesta kommuner företagsvänliga och ledda av allianspartierna.

Däremot går det inte lika bra i Sverige. En och en halv miljoner människor går inte till jobbet en vanlig dag utan försörjs av allt färre.

Min fråga gäller förhållandet att det lönar sig dåligt för kvinnor inom vården att över huvud taget arbeta. Det finns studier från KI som visar att det är till och med negativt att arbeta. Kvinnor inom vården tjänar mer på att inte arbeta. Hur ser Christina Axelsson på det problemet? Vilka förslag till lösningar har Socialdemokraterna för att det ska löna sig bättre att arbeta?

Anf. 38 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har också sett att en del har räknat på att det inte ska löna sig att arbeta. Men jag kan inte förstå hur de kommer fram till det. När jag lärde mig att räkna fick jag veta att 100 % var mer än 80 %, som man kan få i sjukersättning eller i a-kasseersättning – om man använder den försäkringen.

Det lönar sig mycket väl att arbeta. Det lönar sig på flera plan. Det handlar inte bara om pengar i fickan. Det handlar också om en tillfredsställelse av att ha ett arbete att gå till, få arbetskamrater och finnas i ett sammanhang. Det tycker jag är nog så viktigt.

Anf. 39 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Vi moderater tycker att det måste löna sig ännu mer att arbeta. Skillnaden mellan att arbeta och inte arbeta måste finnas. För många är det ändå plånboken som styr. Många som är sjukskrivna i dag skulle vilja jobba, men kanske inte heltid. Många som lever på sjukbidrag – en låg ersättning – skulle vilja komma tillbaka till arbetsmarknaden, men det är stora hinder för det. Många som jobbar deltid vet att när de jobbar lite mer tappar de sina bidrag. Hur ska Socialdemokraterna få den ekvationen att gå ihop?

Anf. 40 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte riktigt vilka bidrag Hillevi åsyftar. Hillevi vet också att bostadsbidraget räknas på hela inkomsten under året. Nu ska vi kämpa för att fler kvinnor ska få heltid. Heltid ska vara en rättighet och deltid en möjlighet. Det ser jag som en framkomlig väg för fler kvinnor att tjäna mer.

Anf. 41 LINNÉA DARELL (fp) replik:

Herr talman! Christina Axelsson talar under rubriken Jobb för alla, och jag hade väntat mig att det också skulle komma något om vad ni vill göra för alla de människor som står utanför arbetsmarknaden. Jag tänker till exempel på funktionshindrade. Jag hörde dig inte nämna dem vid ett enda tillfälle.

När jag hör vad du säger förstår jag att det handlar om att göra reklam för socialdemokratisk politik, och då finns inte jobb för funktionshindrade med. Jag vet att du nu kommer att säga någonting om att ni ökar lönebidragen, men det är inte tillnärmelsevis vad som skulle behöva göras. Levnadsnivåundersökningen nyligen visade att 75 % av alla funktionshindrade står utanför arbetsmarknaden.

Jag skulle vilja fråga: Vad tänker du göra för att fler funktionshindrade ska få ett jobb?

Anf. 42 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Herr talman! Ett steg är just att öka lönebidragen. Ett annat steg är att se till att fler arbetsgivare är beredda att anställa personer med olika funktionshinder. Vi kommer nu att anställa, om jag minns rätt, 200 personer som ska jobba riktat mot arbetsgivare just för att man ska få ut fler i arbete. Det är alltså personer som kommer att jobba inom Arbetsmarknadsverket med de uppgifterna.

Anf. 43 LINNÉA DARELL (fp) replik:

Herr talman! Det är intressant att höra att du säger att ni vill ha fler arbetsgivare som ska anställa människor med arbetshinder. Men ni har redan tagit ett beslut som kraftigt motverkar det, nämligen medfinansieringen. Du sade tidigare att småföretagare tjänar på medfinansieringen, och det är i kollektivet som det hittills har fallit ut så.

Jag förstår att det gäller kollektivet när socialdemokrater talar, men om man tittar på hur enskilda företagare resonerar ser man att de inte stimuleras att anställa människor som kan riskera att ha en hög sjukfrånvaro.

Anf. 44 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Herr talman! Men både Linnéa Darell och jag vet att det finns andra regler för dem som riskerar att vara borta från arbetet mycket på grund av en sjukdom. Då har man möjligheter att få extra hjälp från Försäkringskassan. Det tror jag inte är något hinder för någon att anställa.

Anf. 45 MARGARETA PÅLSSON (m) replik:

Herr talman! Christina Axelsson pratade i sitt anförande om lika villkor för lika arbete, och då fick jag en obehaglig känsla av att ni socialdemokrater gör skillnad på folk och folk.

Jag har undrat varför det är så att socialdemokratiska ministrar tycker att det är okej att polska tandläkare jobbar i Sverige för en lägre lön än svenska tandläkare har, medan det inte är okej att polska byggnadsarbetare jobbar i Sverige för en lägre lön än svenska byggnadsarbetare har. Hur kan det komma sig?

Anf. 46 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Herr talman! Nu är det så att de här tandläkarna, som Margareta Pålsson talade om, inte är anställda enligt vad jag har förstått, utan de är på något sätt egna företagare. Jag läste en tidningsuppgift i morse om att de var provanställda, och är de det måste naturligtvis det fack som organiserar tandläkarna gå in och se till att de har sjysta avtal, precis som andra fack går in på sina områden och ser till det. Jag tycker inte att det ska vara någon skillnad.

Anf. 47 MARGARETA PÅLSSON (m) replik:

Herr talman! Det var inte riktigt det jag frågade efter, utan jag undrade hur det kunde vara bra att en viss grupp, i detta fall tandläkare,

kommer hit och jobbar för lägre löner så att vi får billigare tandvård. Men det är inte okej att en annan grupp bygger billigare hus till skolbar-
nen i Vaxholm, så att de tack vare det kunde få lägre skatt, bättre välfärd
eller fler inom barnomsorgen i Vaxholm.

Prot. 2005/06:31
16 november

Allmän debattimme

Anf. 48 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tyckte att det var precis den frågan jag svarade på.
De som är anställda här i Sverige ska gå enligt de lagar och avtal som vi
har i Sverige.

Polisen

Anf. 49 HILLEVI ENGSTRÖM (m):

Herr talman! Att skylla sig själv kännetecknar just nu debatten om
brott i Sverige, särskilt debatten om grova väpnade angrepp på väktare
och bankpersonal som arbetar med att säkerställa kontanthantering i
Sverige. Helt plötsligt är det okej för landets justitieminister och för
ledande polischefer att skylla på brottsoffren själva, att säga att det på
något sätt skulle vara deras fel. Det strider för mig och Moderaterna mot
allt vett och sans. Det kan aldrig vara värdeföretagens fel när de blir
beskjutna och hotade av grovt kriminella personer.

Nej, lägg skulden där den rätteligen hör hemma! Det är brottslingar-
nas, och ingen annan än brottslingarnas, eget ansvar för sina egna hand-
lingar. Låt oss, herr talman, aldrig någonsin glömma bort det! Det är till
och med olagligt att ta någonting på gatan som någon annan har tappat.

Nej, regeringens politik inom brottsbekämpningen har nått vägs ände.
Samma resonemang om att det är brottsoffrens fel finns i debatten när det
gäller överfall och våldtäkter på kvinnor: Hade de inte promenerat hem
på kvällen genom parken, hade de varit klädda på ett annat sätt eller hade
de inte druckit vin hade de säkert inte blivit utsatta för brott.

Den här debatten är för mig ett exempel på ytterligare en kränkning
av redan utsatta brottsoffer. Det är aldrig och får inte bli accepterat att
skuldbelägga dem som redan är drabbade. Därför är justitieministerns
påhopp på bland annat Securitas helt oacceptabelt. Det företaget tillsam-
mans med branschen har under många år arbetat för att förebygga grova
brott.

Däremot är det den socialdemokratiska regeringens tillkortakomman-
den vad avser lagstiftning och satsningar på polisen som leder till att
rånare finner det attraktivt att begå dessa grova brott här i Sverige. Här är
upptäcktsrisken väldigt liten. Straffen är milda. Straffen för förberedelse
och planering är väldigt korta.

Polisen måste få möjligheter att förbättra sitt arbete genom att kunna
spana och ingripa i ett tidigt skede. Straffskalans måste ändras så att det
till exempel blir bedömt som grovt rån även om man använder en attrapp
eller ett oladdat vapen. Det finns väldigt mycket att säga om lagstift-
ningsfrågorna.

Det som bekymrar mig och Moderaterna allra mest är synen på, hän-
synen till och omsorgen om brottsoffren som blir utsatta för dessa grova
brott, vad avser både bankpersonal och väktare inom säkerhetsbranschen
samt vittnen till brotten. För dessa människor som har utsatts för ett otal

grova överfall under det senaste året kommer vardagen aldrig någonsin mer att bli densamma.

Anf. 50 MARGARETA PERSSON (s) replik:

Herr talman! Hillevi Engström säger nu att regeringen för en politik som gör att brottsoffren ska känna sig skyldiga till de brott som begås. Det är ju att förvrida sanningen. Sanningen är att vi har satsat mycket på att brottsoffren ska få stöd och hjälp.

Det som har inträffat nu handlar inte så mycket om den kriminalpolitik som den socialdemokratiska regeringen för utan om att öka skyddet för dem som utför de här transporter. Där har naturligtvis samhället ett ansvar, men också de företag som bedriver transportverksamheten, att göra det säkrare. Mycket återstår naturligtvis att göra, men du kan inte säga att regeringen har uttalat att man får skylla sig själv när de här brotten begås.

Mycket återstår att göra, men det handlar också om verksamheten både hos polisen, som har fått mer resurser, och hos domstolarna, hur brottsoffren behandlas där.

Anf. 51 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Diskussionen om allas ansvar för kriminaliteten kan jag inte acceptera. Det är inte allas ansvar att det begås grova vårdetransportrån i vårt samhälle, att kvinnor blir överfallna och våldtagna eller att vi får inbrott i våra hus, fastigheter och bilar. Det är inte allas ansvar. Det är brottslingarnas ansvar, de som begår de här brotten, och de ska ställas inför rätta.

Regeringen och justitieministern har ett väldigt stort ansvar att se till att ge förutsättningar för att förebygga och se till att dessa personer ställs inför rätta.

Redan 2000 skickade Bankföreningen en skrivelse till Justitiedepartementet med många krav och önskemål på förändringar som skulle innebära att man kunde minska överfallen och rånen i Sverige. Nu har det gått fem år, och väldigt lite har hänt. Det finns konkreta förslag på förändringar som skulle innebära att det begicks färre rån här i Sverige. Bland annat måste upptäcktsrisken bli större, och konsekvensen av de här brotten måste bli betydligt allvarligare.

Anf. 52 MARGARETA PERSSON (s) replik:

Herr talman! Det har faktiskt hänt väldigt mycket. Det förs ständigt en dialog. Det är allas vårt ansvar att vara brottsförebyggare i samhället. Det är samhällets ansvar, det är regeringens ansvar, polisen har ett ansvar, vi har ett ansvar och även de transportföretag som utför de här transporter har ett ansvar. I Norge och Danmark har man vidtagit åtgärder för att förebygga. Vi ger också verktyg till polisen för att kunna förebygga med underrättelse och så vidare. Så en hel del har hänt, men mycket återstår naturligtvis att göra.

Anf. 53 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik:

Herr talman! När de grova rånen fortsätter att öka och våldet i samhället fortsätter att öka är det exempel på att Socialdemokraterna inte

klarar av rättspolitik. Resonemanget om allas ansvar leder för mig till att det blir ingens ansvar. Det finns ingen man kan ställa till ansvar. Jag hoppas att väljarna kommer att ställa justitieministern till ansvar i september 2006. Det är min förhoppning att man ser att det inte är någon bra utveckling för Sverige när brotten fortsätter att öka, framför allt de grova brotten. Människor är rädda. Den utveckling som finns just nu påverkar vanliga människors vardag. Dessutom har de senaste rånen visat på att kontanthanteringen i Sverige har blivit allvarligt hotad.

Vaxholm, EU och arbetskraftens rörlighet

Anf. 54 CARL B HAMILTON (fp):

Herr talman! Vi har de senaste dagarna kunnat läsa några avslöjande artiklar av Maciej Zaremba i Dagens Nyheter om Vaxholmsfallet och Byggnads agerande mot lettiska arbetare.

Det här är mycket viktiga saker. Sedan förra hösten har regeringen och LO vecka efter vecka just på basis av Vaxholmsfallet påstått att arbetande utlänningar och EU-regler hotar svenska kollektivavtal och att lönedumpning skulle bli resultatet. Det strategiska startskottet för den här LO-kampanjen var Vaxholmskonflikten förra hösten då ett lettiskt byggföretag sattes i blockad, tvingades lämna Sverige och efter en tid gick i konkurs. Kampanjen har sedan dess utvidgats till en arbetarrörelsens kamp mot ökad tjänstehandel i Europa, mot EU-kommissionens förslag om regler för detta, mot den så kallade ursprungslandsprincipen. Regeringen har gått i konflikt med EU-kommissionen om Vaxholmsfallet. LO och Aftonbladets ledarsida har gått upp i allt högre tonlägen och påstår att man bara vill ha ordning och reda på arbetsmarknaden.

Men hela denna kampanj bygger på lögn och falska förutsättningar. För det första var det i Vaxholm Byggnads, inte några letter, som bröt mot en grundläggande regel på arbetsmarknaden. Som villkor för att gå in i en förhandling om kollektivavtal krävde nämligen Byggnads först att bolaget skulle betala en lön som låg över normallönen och detta innan det ens blev tal om förhandlingar om kollektivavtal. Det är ren utpressning och står helt i strid med arbetsmarknadens regelverk. Detta görs alltså av Byggnads och andra som moraliserat och mästrat andra om ordning och reda på arbetsmarknaden, samtidigt som man alltså själv ägnar sig åt motsatsen och ett regelvidrigt beteende. Det är ett svineri enligt den polska fackföreningsrörelsen Solidaritets internationella sekreterare.

Allt detta finns belagt i Arbetsdomstolens dom från i våras och deras inläga till EG-domstolen. Läs s. 27!

Men detta är bara början. Byggnads har därefter förnekat och ljugit om sin utpressning. Frågan är vad som är värst, den ursprungliga utpressningen och brottet mot reglerna om kollektivavtal eller det efterföljande mönstret av förnekande, blåljugande och lurande.

Ni i den socialdemokratiska riksdagsgruppen är grundlurade och kidnappade av Byggnads och LO. Er kampanj om arbetsrätten, era beskyllningar mot andra och era inlägg är baserade på lögn om de faktiska omständigheterna och vad som skedde i Vaxholm. Ni, regeringen och LO talar högstämt om värdet av kollektivavtal och arbetsrätt, ordning och reda på arbetsmarknaden, men ni nämner ingenting om lögnen, fifflet

och brotten mot arbetsrätten, humanitetens och människovärdets grundregler i Vaxholmsfallet.

Anf. 55 HILLEVI LARSSON (s) replik:

Herr talman! I en sådan här infekterad konflikt kommer nu naturligtvis åsikterna att gå isär och anklagelserna hagla från båda hållen. Det intressanta här tycker jag är själva principfrågan. Ska svenska regler gälla i Sverige? Jag tycker det. Och det är inte unikt för Sverige. Jag tycker att det ska vara likadant i alla EU-länder, att man får ta seden dit man kommer. Arbetskraften ska naturligtvis ha rörlighet, och man ska vara välkommen i alla länder, men i det land dit man kommer får man följa de regler som gäller där.

Det här syftar till att inte skapa en B-arbetsmarknad där människor från andra EU-länder får nöja sig med lägre löner. Vad blir nästa steg? Ska de också ha sämre fackliga rättigheter och skydd, kanske sämre arbetsmiljö? Det går ju hand i hand. Det tycker jag är den grundläggande princip som man bör upprätthålla här. Det borde gälla alla EU-länder.

Anf. 56 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Jag instämmer med det. Tjänstehandelsdirektivet och frågan om europeisk tjänstehandel har 23 undantag. Det viktigaste av de 23 undantagen är undantaget för arbetskraft. Hela kampanjen mot tjänstehandelsdirektivet är baserad på en annan felaktighet, nämligen att det skulle innebära att man accepterade lönedumpning. Det är inte fallet.

Men, Hillevi Larsson, accepterar du fiffler och lögnerna som Byggnads har utsatt dig och andra i arbetarrörelsen för när de har förnekat de faktiska omständigheterna och sitt eget "svinaktiga" beteende i Vaxholm? Det är frågan jag ställer.

Anf. 57 HILLEVI LARSSON (s) replik:

Herr talman! Det konflikten har handlat om och där debatten har gått isär är om de här människorna ska tvingas acceptera sämre löner än svenska arbetare. Många debattörer har sagt rent ut: Ja, det ska de. Redan i dag har många svarta löner som är under de svenska lönerna. Frågan är om detta ska bli vita löner och fullt acceptabelt. Jag känner att man måste slå fast principen.

När det gäller anklagelserna tänker jag inte uttala mig om det. Det får naturligtvis utredas. Men principen är viktig att fasthålla, lika lön för lika arbete, oavsett vilket land man kommer ifrån.

Anf. 58 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Utredas! Det är ju redan utrett. Det är utrett av Arbetsdomstolen. Det står i deras dom att Byggnads har ljugit. Och de har ljugit inför hela allmänheten vid presskonferenser och andra sammanhang.

Det är hycklande, Hillevi Larsson, att säga att Byggnads agerande var till för att skydda letterna mot lönedumpning. Ingen i Byggnads har talat med letterna i Vaxholm. Ingen har sökt upp dem vare sig i Lettland eller i Sverige. De har ingen aning om vilka personer det är. Det är hyckleri som Byggnads har ägnat sig åt när de påstår att de ska skydda andra. De vill slå vakt om att främlingar inte kommer och utför jobb i Sverige.

Anf. 59 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Herr talman! Vi är grundlurade. Det är fiffel och brott, säger Carl B Hamilton, och då hänvisar han till en kåsörs artikelserie i en av våra morgontidningar. Om Carl B Hamilton i stället hade haft lite facklig erfarenhet skulle han ha vetat att man först tecknar ett kollektivavtal innan man kan komma och kräva vilken lönenivå man ska ha. Det är liksom basen.

Jag instämmer helt i det Hillevi Larsson säger om allas lika värde. Alla ska självklart ha rätt till samma sak. Det är det vi ska stå och prata om i Täby i morgon klockan fem.

Anf. 60 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Det är inte bara jag som säger detta. Det är inte bara en kåsör i Dagens Nyheter. Det är Arbetsdomstolen. Transport som känner sig lurade säger det. Det är helt riktigt som Christina Axelsson beskriver tågordningen. Men det är ju på denna fundamentala punkt som Byggnads har gjort fel. Det är detta brott mot denna fundamentala punkt som har varit utgångspunkten för regeringens, LO:s och den socialdemokratiska riksdagsgruppens kampanj i fråga om arbetsrätt och kollektivavtal.

Ni har alltså startat utifrån felaktiga förutsättningar. Men det värsta är kanske det efterföljande förnekandet av och ljugandet och hyckleriet om vad som faktiskt har skett. Det är kanske det allra värsta.

Anf. 61 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Herr talman! Nej, Carl B Hamilton, det är inte det allra värsta. Det värsta är om folk, olika människor i Sverige, med samma jobb ska ha olika betalt. Det säger vi socialdemokrater nej tack till.

Anf. 62 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Hyckleri, Christina Axelsson! Byggnads var inte där för att skydda de lettiska arbetarna. De talade ju aldrig med dem. De sökte aldrig upp dem. De tyckte inte att det var mödan värt att betala en tolk för att kunna tala med dem. De vet inte vad ordföranden i Byggnadsarbetareförbundet i Lettland heter trots att hon var här. Det är kanske för att hon är kvinna som hon var så obetydlig. Kom inte och tala om att Byggnads försöker skydda några andra än sina egna medlemmar! Det har de dessutom gjort genom att beljuga vad som skedde i Vaxholm.

Anf. 63 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Därmed var den allmänna debattimmen avslutad. Vi tackar de deltagande debattörerna för bidragen i debatten.

3 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 10 november.

4 § Meddelande om särskild debatt

Förste vice talmannen meddelade att debattregler för särskild debatt om diskrimineringen i rättsväsendet *tisdagen den 29 november kl. 14.30* hade delats ut till kammarens ledamöter.

5 § Avsägelse

Förste vice talmannen meddelade att *Anne-Marie Pålsson* (m) avsåg sig uppdraget som suppleant i finansutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

6 § Anmälan om kompletteringsval till skatteutskottet

Förste vice talmannen meddelade att Moderata samlingspartiets riksdagsgrupp på grund av uppkommen vakans anmält *Anne-Marie Pålsson* som suppleant i skatteutskottet.

Förste vice talmannen förklarade vald till

suppleant i skatteutskottet
Anne-Marie Pålsson (m)

7 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 2005/06:79

Till riksdagen

Interpellation 2005/06:79 av Ana Maria Narti (fp)
Effektiv medicinsk rehabilitering

Interpellationen kommer att besvaras av statsrådet Hans Karlsson tisdag den 22 november 2005.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.
Stockholm den 31 oktober 2005

Socialdepartementet

Hans Karlsson

Enligt uppdrag

Erna Zelmin

Expeditions- och rättschef

Till riksdagen

Interpellation 2005/06:95 av Staffan Danielsson (c)

Krav för bilsläpvagn

Interpellationen kommer att besvaras 22 november 2005.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresa.

Stockholm den 14 november 2005

Näringsdepartementet

Ulrica Messing

Enligt uppdrag

Dag Ekman

Expeditionschef

8 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen

Förste vice talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:

2005/06:FPM20 EU:s byrå för grundläggande rättigheter *KOM(2004)693* till konstitutionsutskottet

9 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motion

2005/06:MJ8 till miljö- och jordbruksutskottet

10 § Fråga om hänvisning av motion

Föredrogs

Motion

Folkpartiets krisprogram för att förebygga upplopp i Sverige av Lars Leijonborg m.fl. (fp)

På grund av ett misstag hade fel talmansanförande hållits. Frågan om hänvisning av ovanstående motion skulle därför tas upp före voteringen kl. 16.00.

11 § Förnyad bordläggning

Föredrogs och bordlades åter

Miljö- och jordbruksutskottets betänkanden 2005/06:MJU4 och MJU5

Lagutskottets betänkande 2005/06:LU4

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande 2005/06:UU5
Sveriges politik för global utveckling (skr. 2004/05:4 och skr.
2004/05:161)

Anf. 64 EWA BJÖRLING (m):

Herr talman! Den svenska politiken för global utveckling bör bygga på en samlad syn på alla de funktioner som olika politikområden har – allt detta för att kunna bidra till FN:s millenniedeklaration om att halvera fattigdomen till år 2015. Deklarationen innehåller åtaganden om fred, säkerhet och avrustning, utveckling och fattigdomsbekämpning, miljöhänsyn, mänskliga rättigheter, demokrati och god samhällsstyrning samt skydd för särskilt utsatta, och där behandlas Afrikas speciella behov.

Millenniemalet består av åtta olika delmål och ska ses som ett steg på vägen till att helt och hållet utrota fattigdomen i världen. Vi anser att Sveriges politik för global utveckling därutöver ska bidra till att främja respekten för mänskliga rättigheter och demokrati – detta tillsammans med millenniemalet.

Herr talman! Fredsbevarande insatser är *mycket* viktiga för att skapa säkerhet i fattiga konfliktdrabbade länder. Säkerhet är grundläggande för en demokratisk utveckling och en ekonomisk tillväxt som ger välstånd.

Bland OECD-länderna i dag finns det en insikt om behovet av en bredare ansats för långsiktig och hållbar utveckling tillsammans med fattigdomsbekämpning där även säkerhetsrelaterade och militära kriterier och insatser är inkluderade.

Flera olika säkerhetssektorsreformer har beslutats kunna definieras som utvecklingsbistånd. Dessa delar gäller stärkande av civil och demokratisk styrning av säkerhetssektorn, reformer inom säkerhetssystemen för att utveckla demokratiska styrsystem och civil kontroll, civilt fredsbyggande och konfliktförebyggande, civil konfliktlösning, budgettekniskt stöd för demokratisk styrning och kontroll av försvarsbudgeten, stöd till verksamhet som förebygger att barnsoldater rekryteras och kontroll och förhindrande av små lätta vapen.

Vi välkomnar denna utveckling och menar att det är nödvändigt med en tydligare koppling mellan demokrati, säkerhet och ekonomisk tillväxt för att med kraft bekämpa fattigdomen i världen.

För svensk del skulle detta kunna innebära att tydligare och mer öppet stödja reforminriktade krafter i utvecklingsländer. Detta gäller inte minst i stora delar av arabvärlden där vi nu i flera länder ser åtminstone små korn till en början på reformer för demokrati.

Sverige har tillsammans med andra länder bidragit till flera internationella insatser i olika konflikter över världen, men dessa behöver utökas, och fler kraftfulla ansträngningar vad gäller konflikthantering och medlingsuppdrag behöver göras. Sverige behöver också utföra insatser som motverkar internationell terrorism i diktaturer och svaga demokratiska fattiga länder. Ytterligare resurser behövs för att förstöra lager av lätta vapen samt biologiska och kemiska stridsmedel.

Herr talman! Frågan om de mänskliga rättigheterna och demokrati har i sin tur en säkerhetsskapande dimension, då demokratier inte för krig med varandra utan i stället kommer överens på fredlig väg. Demokratier grundar sig även på respekt för den enskildes rättigheter och skyldigheter, vilket leder till minskade spänningar mellan olika grupper inom ett land. Respekten för de mänskliga rättigheterna och demokrati förutsätter inte bara att länder samarbetar sinsemellan utan även att det finns en fungerande rättsstat i varje land där staten värnar om den enskildes frihet och rätt. Den svenska regeringen bör i EU och FN verka för ett fastare och mer förpliktande samarbete gällande de mänskliga rättigheterna och demokrati mellan förvisso bräckliga men demokratiska länder.

Herr talman! Moderaterna anser att man kraftigt bör framhålla vikten av att i ökad utsträckning fokusera på tillväxt som ett instrument för att utrota fattigdom. Utan en snabb ekonomisk tillväxt kommer vi aldrig att kunna förändra dagens situation med över en miljard människor som lever på mindre än 1,3 dollar per dag. De länder som nu lever i svåraste fattigdom är också de länder som lever i isolationism och socialism. Många länder saknar helt handel och investeringar från omvärlden, och för att bryta detta mönster krävs frihandel tillsammans med marknadsekonomiska institutioner, äganderätt och rättsstat för att skapa en uthållig tillväxt. Sverige ska verka för den globala frihandeln och inom EU och WTO arbeta för att avskaffa tullar och handelshinder så att fattiga länder tullfritt kan exportera varor och tjänster till i-världen.

Herr talman! Vi välkomnar G 8-ländernas förslag från toppmötet i Gleneagles i Skottland i juli 2005 och Internationella valutafondens och Världsbankens beslut om skuldavskrivning för fattiga och högt skuldsatta länder. Totalt ska omkring 40 miljarder dollar, drygt 300 miljarder kronor, betalas ut för att skriva av skulderna för de 18 fattigaste skuldsatta länderna, varav de flesta ligger i Afrika söder om Sahara. Ytterligare 20 länder kan sedan kvalificera sig för skuldåttnader om de uppfyller vissa villkor. Det skulle i så fall innebära att den samlade notan hamnar på någonstans runt 55 miljarder dollar.

Detta initiativ är ett steg i rätt riktning och kommer med tydliga villkor att kunna bidra till välfärdsutveckling. Det är också viktigt att det måste vara uteslutet att skriva av skulder till diktaturer. I stället bör ökat demokratibistånd ges. Det kräver igen att Sverige mer öppet vågar stödja reformorienterade krafter i utvecklingsländer, framför allt i arabländerna.

Herr talman! Alla länder ska arbeta efter principen om hållbar utveckling tillsammans med att slöseriet med naturresurser ska minskas. Det handlar om att halvera andelen människor utan tillgång till rent vatten före år 2015. Dessutom saknar två miljarder människor i u-världen tillgång till el, och det går inte att avskaffa fattigdom utan att människor har tillgång till el. Sammantaget ska livsvillkoren för minst 100 miljoner människor som lever i slumområden signifikant ha förbättrats före år 2020.

Tillgång till rent dricksvatten och fungerande avloppssystem är en livsviktig fråga. Förorenat och smutsigt vatten ger diarré som är farlig, i synnerhet för små barn. I dag saknar en av fem människor i de fattiga länderna rent vatten, och många fler saknar fungerande avlopp.

Världsekonomin förväntas öka tre till fyra gånger fram till 2050. För att tillväxten ska kunna ske på ett hållbart sätt måste hållbara teknologier tas i bruk. Industri- och utvecklingsländerna måste gemensamt arbeta för att de fattiga ländernas utveckling långt bättre sker i samklang med miljön än vad som sker i dag. Tekniköverföring och finansiellt stöd för hållbar utveckling måste bli en mycket viktigare del av utvecklingssamarbetet.

Orsaken till miljöproblemen är i huvudsak att hänföra till två förhållanden. Det första är fattigdomen. Det korta perspektivet, att skaffa mat för dagen och att sedan skaffa dräglig levnadsstandard som tak över huvudet och kläder på kroppen, går alltid före omsorg om naturens långsiktiga produktionsförmåga. Det andra är ökningen av energikonsumtion när väl länderna börjar utvecklas i rätt riktning. De kommer också att kräva mer energi än tidigare. Den stora utmaning som ligger framför oss är att en ökad energieffektivitet måste ske på så sätt att utsläpp av föroreningar eller växthusgaser ska minska från dagens nivå i samklang med att utvecklingen i u-länderna går framåt.

För att de fattiga länderna ska ha en möjlighet att leva upp till målet om en hållbar utveckling är det viktigt att miljöfrågorna implementeras i ländernas egna fattigdomsstrategier. Där behöver vi hjälpa till med stor kompetens.

Herr talman! Det är en stor utmaning att ge bistånd som främjar global utveckling och välstånd. Ofta ger man biståndet med utgångspunkt i givarlandets perspektiv. Inte sällan framstår själva givandet som det viktiga i stället för den utveckling som behöver bli resultat. I ett avseende är det naturligtvis oundvikligt. Det är givarlandet som anger biståndets omfattning och i allt väsentligt också inriktningen. Inom allt detta finns det väldigt mycket kvar att göra.

Sverige måste tydligare verka för en mer effektiv samordning och harmonisering av bilateralt, multi- och bilateralt samt multilateralt bistånd. Vi behöver också vara tydligare inom EU för att reformera biståndet där. Vi vet att biståndsstrategin är under reformering just nu, men det handlar framför allt om att ytterligare betona samordningen och harmoniseringen för att få ett så effektivt bistånd som möjligt.

En stor svårighet när det gäller utformning av bistånd och olika landstrategier samt val av länder att arbeta i är frågan om korruption. Det är oftast i de länder där mycket korruption förekommer som biståndet behövs som mest. Då är det naturligtvis en svår avvägning hur biståndet ska kanaliseras. Samtidigt är det en självklarhet att vi ska hjälpa till i de länder där biståndet behövs bäst.

För att uppnå nolltolerans mot korruption i svenskt bistånd behöver vi större öppenhet och en ytterst tydlig strategi för hur vi omedelbart reagerar i situationer där vi upptäcker korruption och hur vi på bästa möjliga sätt kan kontrollera att resurserna verkligen når fram till den beslutade destinationen och används på det mest effektiva sättet.

Jag vill avsluta med att yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 65 BIRGITTA OHLSSON (fp):

Herr talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till reservation 2 från Folkpartiet liberalerna som handlar om att man ska sätta demokratin allra främst i utvecklingspolitiken.

Den socialdemokratiska socialministern Gustav Möller yttrade en gång: ”Varje fel använd skattekrona är en stöld av folket.” Det är ett citat som jag tycker att alla förtroendevalda politiker här i riksdagen ska ta på yttersta allvar. Kopplingen till bistånd är tydlig på två olika sätt. Vi har en skyldighet mot svenska skattebetalare att använda skattepengarna klokt. Därför är det viktigt att det råder nolltolerans mot korruption i biståndet och att man har den fasta hållningen att svenska biståndspengar aldrig får användas till att hylla diktaturländer.

Jag vill aldrig mer själv behöva höra att svenska biståndspengar gått till ett fredslöpp i Göteborg där diktaturkramare som Revolutionär Kommunistisk Ungdom varit med på ett hörn, att samma grupper bjöd in den palestinska terroristen Leila Khaled förra sommaren eller att Fidel Castros främsta stödtrupper i Sverige, Svensk-Kubanska föreningen, fått medel av svenska skattebetalare.

Jag vill heller aldrig mer behöva höra att diktaturländer utan krav på motprestation och utan att förbättra mänskliga fri- och rättigheter fått miljon efter miljon av svenska biståndspengar. Jag tycker att det ska bli norm att inte enda svensk biståndskrona någonsin ska få gå till att stötta eller bekräfta diktaturer. Jag vill inte heller känna någon form av flatthet när det gäller korruptionsskandaler. Det är av yttersta vikt att försvinnandet av 20 miljoner kronor från biståndet till Kenya sätts under lupp och reds ut.

Jag tycker att det är viktigt att säga att på samma sätt som vi som politiker har en skyldighet mot svenska skattebetalare att använda biståndspengarna klokt har vi en moralisk skyldighet att försvara mänskliga rättigheter och demokrati och att förintä världssvälten.

Det är vårt globala ansvar att utrota sjukdomar som hiv och aids. 40 miljoner människor i världen lever i dag med hiv eller utvecklad aids. De allra flesta är kvinnor och bor i södra Afrika.

Det är vår globala skyldighet att kräva demokrati i alla länder. Bara 60 % av världsbefolkningen lever i länder där man får tycka, tänka och tro helt fritt.

Det är vår globala plikt att vägra acceptera att kvinnor förblir andra klassens medborgare i andra länder. I dag utgör kvinnor 70 % av den allra fattigaste miljarden människor som finns på jorden.

All politik handlar om just detta: principer, prioriteringar och pengar. Det kostar pengar att införa fria val, att ta fram och sprida mediciner för svåra sjukdomar och att bygga upp fungerande rättsstater i olika länder. Det är vår skyldighet – det gäller även oss som råkar ha turen eller förmånen att bo i en rik välfärdsstat som Sverige – lika mycket som alla andras skyldighet att se till att dessa saker genomförs.

Därför är vi i Folkpartiet i hjärtat övertygade om den mänskliga moraliska skyldigheten att minst 1 % av vår bruttonationalprodukt ska gå till internationellt bistånd. Att inte ett rikt land skulle kunna skänka ens en hundradel av det som man tjänar är enbart pinsamt med tanke på hur världen ser ut i dag.

De senaste årens olika globala mänskliga tragedier i form av tsunamin i Sydostasien den 26 december förra året, jordbävningen i Pakistan, alla otaliga grymma svältkatastrofer som dagligen inträffar i Afrika eller för den delen stormarna och översvämningarna i Amerika har visat hur

mycket vårt jordklot håller samman och att det behövs mycket mer globalisering och solidaritet.

Problemet i världen i dag är inte globaliseringen – snarare behövs det mer sådan – utan att solidariteten inte har globaliserats. Det är vår skyldighet att bekämpa det lidande som inte stannar vid nationsgränserna.

Man bör också nämna i debatten att svenska folket har varit fantastiskt givmilt. De har öppnat sina plånböcker och engagerat sig för de människor som har det väldigt svårt i världen. Det är något som man verkligen bör uppmärksamma.

Även om svensk biståndshistoria har kantats av olika problem, precis som alla andra politikområden, tycker jag att det är viktigt att också politiker visar att bistånd faktiskt har hjälpt genom historien.

På 1970-talet utrotades smittkoppor genom biståndspengar. I praktiken vaccinerades barn i varenda by i Östafrika. Snart kommer man att nå samma fantastiska resultat med sjukdomen polio.

Förenta nationerna inledde 1988 en stor kampanj i världen för att försöka utrota sjukdomen polio fram till 2005. Det har varit några bakslag på vägen med nya utbrott av polio, bland annat i Indonesien och Västafrika. Samtidigt har andelen sjukdomsfall världen över minskat från 350 000 för 17 år sedan till färre än 1 300 förra året. Det visar att man med bistånd och solidaritet kan förändra världen. Det finns möjligheter att skapa en annan och mycket bättre värld.

Vi kan på andra fält också se samma framgångar med svenska biståndspengar där olika partiväsen har byggts upp i fattiga länder och i nyblivna demokratier där kvinnor och män har fått tillgång till preventivmedel, vilket har gjort att det föds färre barn i dag. Ju fler rättigheter och friheter som kvinnor får, desto mer satsar de på att utbilda sig och desto färre barn föder de. Samma mönster gäller i alla länder, både i väst och i den fattiga delen av världen.

Vi har också kunnat se hur läskunnigheten har höjts. Ett land som Sri Lanka har en läskunnighet på 94 %, vilket är väldigt högt sett till andra jämförbara länder. Det hade aldrig kunnat genomföras om inte Sverige och andra länder hade börjat bygga upp skolor och utbilda lärare på Sri Lanka redan på 1960-talet.

Jag tycker att det är viktigt att betona att dessa framgångar aldrig hade kunnat ske utan demokratisk utveckling, utan en ökad frihandel och utan ett bistånd som ökat i både kvalitet och kvantitet.

Jag tror inte att biståndspengar kan utrota världsfattigdomen. Den utrotas genom att länder handlar mer med varandra, att man avskaffar EU:s protektionistiska jordbrukspolitik, att man inför en friare invandring så att människor kan bosätta sig var de vill i världen och att man ser till att handelsmurar och tullar rivs. Men bistånd kan vara ett bra smörjmedel för att få i gång en god rättsstat och demokrati och för att se till att marknadsekonomin fungerar.

Ett land som inte är en rättsstat och inte har respekt för äganderätt kan heller aldrig vara ett land som lyckas när det handlar om att främja tillväxt och minska fattigdomen. Jag skulle önska att Sverige tydligare gick i spetsen för något slags global demokratirevolution, där politiska grundläggande rättigheter som till exempel fria val sätts i centrum. Jag tycker att svenska pengar ska gå till att avsätta diktaturledare runtom i världen. Oavsett om det handlar om Zimbabwe, Kuba eller Eritrea bör vi se till att

vi hjälper oppositionen att avsätta dessa diktaturledare. Vi ska stötta fria medier, opposition, kvinnogrupper och olika demokratiaktivister.

Jag är väldigt trött på att man i diktaturstater hela tiden viftar bort politiskt förtryck genom att säga att medborgarna har gratis utbildning eller gratis sjukvård. Vi har fått höra länge av envåldshärskare i afrikanska stater att det är först när människor når en tillräckligt hög levnadsnivå som man kan ta till vara mänskliga rättigheter. Jag tycker att det vore skamligt om detta synsätt blev accepterat. Det finns bara ett styrelsesätt som är värdigt fria medborgare, och det stavas demokrati.

Om kvinnor i Pakistan och Bangladesh inte har rätt och möjlighet att välja sina lagstiftare kommer de aldrig att kunna kräva att man satsar mer på barnavård och mödravård.

Om yttrandefriheten förtrycks i Zimbabwe kan ju aldrig folkrörelserna där förändra attityderna när det handlar om sjukdomen hiv.

Om eleverna i Kubas skolor inte vågar säga vad de tycker, hur ska då utbildningen någonsin kunna förbättras?

Om Eritreas regering omöjliggör demokratiska val kan aldrig det eritreanska folket säga vad de vill förändra när det handlar om att få hjälp från resten av världen.

Problemet i dag är att demokratin inte tillräckligt styr den svenska biståndspolitiken. Vi i Folkpartiet menar i vår reservation nr 2 att så länge som demokrati inte är huvudmål för svenskt bistånd, så länge de viktiga millenniemålen inte kompletteras med just demokrati, så länge vi inte tar dessa frågor på allvar kommer vi heller aldrig att kunna komma till rätta med världsfattigdomen.

Enligt professor Amartya Sen, Nobelpristagare i ekonomi 1988, har svältkatastrofer aldrig inträffat i länder som är demokratiska. Fria medier och en aktiv politisk opposition är ett slags effektivt varningssystem för länder som hotas av hungersnöd.

Därför är det viktigt att Sverige höjer rösten för dem som är förtryckta och att vi avbryter projekt med rena diktaturländer.

Det är sorgligt att läsa människorättsorganisationen Freedom House Index om hur den demokratiska utvecklingen ser ut i många länder. Många av de länder som får väldigt mycket svenska biståndspengar går bakåt eller står och stampar på stället när det gäller kampen för mänskliga fri- och rättigheter. Ska vi acceptera att länder får miljon efter miljon och ingenting händer? Dödsstraffet är fortfarande kvar. Människor är lika förtryckta. De har inte mer yttrandefrihet. Kvinnor har inte makten och rätten över sin kropp och sin sexualitet. Där måste man ställa mera krav. Tillväxt i all ära, men vad är den värd när inte det fria ordet respekteras? Då är inte tillväxten så viktig.

Jag är liberal och jag tror på kapitalism och marknadsekonomi, men jag tycker aldrig att man bara kan prata om marknadsekonomi utan att prata om mänskliga rättigheter. Det är viktigt att lyfta fram det.

Avslutningsvis ska jag bara göra ett xplock av vad som sker just nu i några av Sveriges största mottagarländer av svenskt bistånd.

Jag hade under morgonen kontakt med några bekanta som bor i Uganda. De berättade med fasa om det som skedde utanför deras fönster.

I Uganda i går arresterades oppositionsledaren, som hade samlat stora folkskaror. Det var lägligt precis fyra månader inför det första flerparti-valet i Uganda på över 20 år. Demonstranter i huvudstaden Kampala

möts just nu med tårgas, med våld och med pistolskott. Kravallpolis och militär springer rakt mot de människor som kämpar för att kunna kandidera på lika villkor. Rapporterna talar redan om flera dödade och skadade.

Den mest frispråkiga tidningen i Uganda, Daily Monitor, hotas av stängning av Musevenis regim. Militären och polisen håller huvudstaden i ett järngrepp. De hindrar alla från oppositionen att ens komma in där. Uganda är ett av de länder som får allra mest bistånd från Sverige.

Etiopien är ett av Sveriges äldsta biståndsländer. Där höll man val i somras. Alla vet hur mycket valfusk och trakasserier av oppositionen som förekom. Alla är medvetna om svårigheterna att bedriva en fri valkampanj. Många människor vågade inte rösta på det parti som de tyckte var bäst eller viktigast, för de var rädda för att de skulle förlora mat eller för att de inte skulle överleva. Oppositionens ledare sattes i husarrest. Våldet har fortsatt hela tiden och blev ännu värre för några veckor sedan. Etiopien är också ett av de länder som får allra mest biståndspengar från Sverige.

Jag tycker att det enda moraliskt riktiga i det här läget är att frysa biståndet till dessa länder, att den svenska regeringen går ut och säger – på samma sätt som man har vågat prata med Etiopiens ledare – att så länge som våldet fortsätter i Uganda, så länge som oppositionen inte får fria och *fair* villkor i ett val ger vi inte några biståndspengar dit; vi fryser det biståndet.

Detsamma gäller hela regionen i Mellanöstern. Mellanöstern är den region i världen i dag där människor har minst mänskliga fri- och rättigheter och där kvinnor har det allra sämst när det gäller basrättigheter som rätten att gifta och skilja sig på lika villkor.

Jag tycker att det är skamligt att vi inte pumpar in mer biståndspengar till de fria grupper, människorättsaktivister, biståndsgrupper och kvinno- grupper som vill kasta det här gamla manssamhället över ända och införa något nytt och positivt, en demokrati. Jag tycker att det är skamligt att de inte får mer stöd i Sverige i dag.

Tänk på orden från den socialdemokratiska socialministern Gustav Möller om att man ska använda varje skattekrona väldigt omsorgsfullt. Det ska vi göra. Vi ska stödja världens fattiga folk. Vi ska satsa på demokrati. Vi ska satsa på mänskliga fri- och rättigheter. Men det innebär också att vi måste våga säga nej. Vi måste våga säga nej till att ge pengar till diktaturledare som håller sig kvar vid makten.

Anf. 66 ROSITA RUNEGRUND (kd):

Herr talman! Först vill jag yrka bifall till Kristdemokraternas reservation nr 3.

Människor gör det samhället inte gör. Det var rubriken på dagens Dagen. Rubriken gäller en rapport om svenskarnas ideella engagemang.

Att människor gör det samhället inte gör kan inte appliceras på många av de länder som Sverige stöder med bistånd. Där går Sverige in och säger att samhället ska göra det som människor inte gör.

Vårt utgångsläge är att alla människor har samma och unika värde. Den övertygelsen är utgångspunkten för den kristdemokratiska synen på vårt ansvar i omvärlden. Denna syn på människans värde är grunden för solidaritet och respekt för mänskliga rättigheter och det viktigaste att

komma ihåg när vi talar om internationellt bistånd och dess uppföljning, som ju är ett led i att på bästa sätt förvalta skattebetalarnas pengar. Det vi debatterar i dag är den skrivelse som gäller PGU, alltså politik för global utveckling.

Herr talman! Människor och deras lidande i olika delar av världen på grund av krig, naturkatastrofer, korrupta regeringar etcetera är ständiga gäster i våra vardagsrum genom den massmediala rapporteringen. Att då i det som ibland upplevs som bottenlösa behov kunna se den enskilde individens behov är oerhört viktigt. Kan du, kan jag, kan vi se oss själva i spegeln och säga att vi som en del av den rika världen har gjort vårt bästa?

Herr talman! Jag kom i går hem från Kenya, ett land där det är en otrolig fattigdom. Jag har ett blad med mig där det står ”*MP actions in 2003*”, alltså vad varje parlamentariker måste göra för barn som är föräldralösa och barn som är utsatta på grund av hiv/aids. Då ställer jag mig frågan, herr talman: Är det någonting som bara gäller parlamentariker i, som i det här fallet, Kenya eller gäller det även mig att kunna stå upp för barn som är föräldralösa?

Jag hade förmånen att under ett par dagar få vara nere i Kenya på en konferens där jag träffade parlamentariker från olika afrikanska länder. Jag hade också förmånen att få delta i ett studiebesök som Unicef anordnade. Och jag vill på det här sättet belysa att svenska biståndsmedel når fram.

Unicef har ett projekt i fem stadsdelar i Nairobi där man går in och stöttar de värst utsatta hushållen rent ekonomiskt. Den stadsdel som jag besökte heter Kangemi. De 109 familjer med barn som var mest utsatta fick stöd genom Unicef och regeringen genom ett program som man hade utarbetat.

Jag kom in i ett rum – hemmet för familjen var ett rum – med föräldralösa barn. En flicka på 16 år hade på grund av hiv/aids blivit berövad sin mamma. Hon stod ensam med två syskon som hon skulle ta hand om. Hon hade vårdat sin mamma till slutet och hade ingen att vända sig till i dag. Där gör svenska biståndsmedel skillnad. Den här flickan får pengar till skoluniform, till mat och till hjälp att försörja sina syskon. Det här ger mig kraft, och den vill jag också dela med mig till alla er som engagerar er när det gäller biståndet och svenska biståndsmedel.

Vi vet att internationellt bistånd är kantat av svikna löften. Många regeringar saknar viljan att leva upp till FN:s målsättningar. Dessutom, vilket har framkommit i dag, är det lika allvarligt att biståndet brottas med en del kvalitetsproblem. Bristerna har varit många genom åren med alltför otydliga resultatmått och okoordinerade insatser. Biståndet har vidare gett alltför låg prioritet till demokrati och respekt för mänskliga rättigheter, kvinnors roll i utvecklingen och brist på integration av miljöhänsyn.

Ett annat problem som också har tydliggjorts väldigt tydligt i dag är just problemet med korruption. Där har inte kampen letts med tillräcklig kraft. Det gör att biståndspengar i många sammanhang hamnat fel och inte har bidragit till att minska fattigdomen. Bristen på koherens, samordning och resultatrapportering är tydlig. Här måste alla – Sverige, EU och världssamfundet – ta ett större ansvar.

Många utvecklingsländer tvingas i dag hantera tusentals parallella utvecklingsprojekt. Men eftersom projekten ofta saknar samordning, som vi efterfrågar, har olika rapporteringsrutiner visat att det uppstår brister i effektivitet, och det leder till en stor belastning på en ofta redan hårt prövad förvaltning. Det är inte rimligt. En bättre koordinering av Sveriges, EU:s och världssamfundets bistånd skulle skapa stora samordningsvinster, och det är något som vi kristdemokrater verkar för både här i Sverige och på EU-nivå.

Uppföljningen av politik för global utveckling, PGU-skrivelsen som vi behandlar i dag, är positiv. Men vi tycker att den kan göras bättre. Vi tycker att det finns brister i hanterbarhet när det gäller uppföljning av PGU. Exempelvis radas en mängd mål upp, men redovisningen av den genomförda politiken är ofta mycket luddig. Tyvärr är den aktuella skrivelsen i alltför många avseenden för vagt och oprecist formulerad. Om mer tydliga och mätbara mål inte sätts upp blir det svårt att bedöma om politiken har varit verkningsfull eller ej, och det skapar en otydlighet när det gäller hur vi i riksdagen ska agera men också när det gäller våra väljare.

I DAC:s så kallade P-review tas ett antal punkter upp om den svenska politiken för global utveckling som behöver utvecklas eller förändras. Kristdemokraterna delar den kritik som riktas mot den svenska regeringen. Exempelvis framhålls vikten av att sätta upp operativa mål som kan utvärderas och rapporteras. DAC-analysen pekar också på behovet av mer geografiskt koncentrerade biståndsinsatser, tydligare strategier för Sveriges multilaterala bistånd, extern utvärdering och revision av den svenska utvecklings- och biståndspolitik. Även den kritiken ställer sig Kristdemokraterna bakom.

Jag vill för ett kort ögonblick, herr talman, också återvända till mitt besök i Kenya. Pilotprojektet som Unicef initierat tillsammans med ministeriet når över 3 000 barn i fem distrikt i Nairobi. Planen är att inom en period av 5–10 år nå över 300 000 hushåll. Planen för att följa upp satsningar på gräsrotsnivå för att på så sätt ställa de ansvariga politikerna mot väggen är en möjlighet som kan ges i ett demokratiskt samhälle. Där ger jag också stöd till hur oerhört viktig demokratin är för att man ska kunna utveckla detta.

Anf. 67 ALICE ÅSTRÖM (v):

Herr talman! Den debatt vi har nu handlar om ett betänkande om Sveriges politik för global utveckling. Det handlar om ett beslut som fattades här i riksdagen för ett par år sedan där vi nu ska följa upp hur vi har kunnat uppnå detta med PGU, Sveriges politik för global utveckling. Det viktiga i den här politiken är att inte bara fokusera på biståndet. Det är inte den rika världens bidrag i form av bistånd som är det viktiga, utan för att kunna bekämpa fattigdom måste man ha ett helhetsperspektiv.

Det är fem år sedan millenniedeklarationen antogs och millennieutvecklingsmålen fastställdes av stats- och regeringschefer från FN:s medlemsländer. I millenniedeklarationen slås fast att global utveckling förutsätter en helhetssyn. Insatser för fattigdomsbekämpning, fred, säkerhet, tillväxt, hälsa, utbildning, miljö, mänskliga rättigheter och demokrati – allt är delar av en helhetssyn. Insikten om att en rättvis och hållbar global

utveckling är beroende av åtgärder på ett stort antal politikområden har inneburit att vi här i Sverige har antagit en politik för global utveckling.

Anledningen till att jag lyfter upp det här, herr talman, är att de insatser som Sverige gör när det gäller bistånd är långtifrån tillräckliga. Vi måste också se att vår politik på en mängd olika områden faktiskt inkräktar på andra människors områden. Det Sverige gör när det gäller de rättsliga frågorna, utrikespolitiken, säkerhetspolitiken, den svenska försvarspolitiken, den svenska krigsmaterielexporten, Sveriges handelspolitik, migrationsfrågor, ekonomisk politik, finansiella frågor, hur Sverige agerar i Världsbanken, hur Sverige agerar i IMF, Sveriges jordbrukspolitik, Sveriges miljöpolitik – allt detta är delar som påverkar resten av världen.

Det Sverige uppnår med biståndspolitiken är långtifrån tillräckligt när Sverige genom sin krigsmaterielexport påverkar konflikter i världen, när Sverige med sin jordbrukspolitik påverkar jordbruket i resten av världen. Det gäller också hur Sverige inom EU agerar inför WTO-förhandlingarna och vilken frihandelspolitik Sverige driver. Detta påverkar fattigdomen och människors möjligheter att leva i resten av världen.

Det är viktigt, herr talman, att vi i den rika världen kommer bort ifrån att det är vårt bistånd, där vi kan styra andra länder, som kommer att kunna lösa problemet med fattigdomen. Tvärtom är det helhetspolitiken som ska göra det. Det är framför allt också en politik som måste bygga på fattiga människors perspektiv på utvecklingen. Det måste innebära att fattiga individers erfarenheter, intressen, behov och förutsättningar är det som ska vara vägledande i fattigdomsbekämpningen. Det måste faktiskt synliggöras, och det måste tas som en utgångspunkt när man utformar och genomför en politik som ska bekämpa fattigdomen och främja en rättvis global utveckling.

Herr talman! Sverige är faktiskt det första land som har antagit en politik med en helhetssyn för en global utveckling. Vi har i två skrivelser från regeringen fått en beskrivning av hur den svenska regeringen har lyckats med att integrera de här perspektiven i sin politik. Vi kan konstatera att vi bara är i början av den här utvecklingen.

Vi från Vänsterpartiet är oroade över att det finns ett perspektiv som nu håller på att försvinna. Vi anser att klass- och könsförhållanden inverkar på samhällets utveckling och påverkas av den internationella politiska utvecklingen, något som finns i regeringens proposition. Nu har man ersatt de fem tidigare målen med två perspektiv. Det ena perspektivet är kampen mot fattigdomen. Det andra perspektivet är rättighetsperspektivet. Vi tycker att det finns en stor risk att könsmaktsperspektivet får en andrahandsroll när det gäller både kampen mot fattigdom och kampen för rättvisa. Vi vet alla att satsningar på kvinnors rättigheter, kvinnors möjligheter, är en stark förutsättning för att kunna genomföra förändringar i världen.

Vänsterpartiet anser därför att vi måste ha ytterligare ett perspektiv, ett tredje, och det är könsmaktsperspektivet. Det är en förutsättning för att lyckas på alla de andra områdena. Med det yrkar jag bifall till reservation nr 4.

Vi från Vänsterpartiet har också kritik beträffande skrivelserna från regeringen med tanke på möjligheterna för oss i riksdagen att följa upp hur man lyckas genomföra de här målen: Hur driver man politiken framåt? Det finns en brist i skrivelserna. Man blandar stora och små

frågor. Man för inte fram något helhetsperspektiv. Det är svårt att urskilja i blandningen av stort och smått. Det blir inte heller tydligt vilka de stora problemen är, för det *är* problem när man ska integrera alla politikområden.

Man lyfter inte heller upp var motsägelserna mellan åtgärderna på olika politikområden ligger. Det finns heller inte tydligt utsagt hur regeringen hanterar målkonflikter. Där vet vi bland annat att handelspolitiken är ett område där vi får en målkonflikt mellan en politik för en global utveckling och de svenska egenintressena. Krigsmaterielexporten är också en fråga där vi faktiskt vet att vi påverkar negativt i världen, men det finns andra svenska intressen. De här målkonflikterna behöver lyftas upp och tydligare redovisas i de framtida skrivelserna.

Vi vill också se flera problematiserande frågeställningar. Framtida skrivelser anser vi bör inrikta sig på de stora utmaningarna när det gäller att skapa samstämmighet mellan de olika politikområdena och hur regeringen har tagit itu med det här för att vi från riksdagen mer tydligt ska kunna ta ställning till om man är på rätt väg eller om man fortfarande har stora brister.

Vi behöver också lyfta fram miljön mer. En rättvis globalisering förutsätter ett rättvist förbrukande av världens naturresurser och att alla länder tar ett ansvar för omställningen till en hållbar utveckling. Beräkningar som har gjorts för Sverige liksom för övriga delar av den industrialiserade världen visar ju att vi släpper ut mer föroreningar och förbrukar långt mer resurser än vad som är långsiktigt hållbart. Och vi inkräktar faktiskt på det globala miljöutrymmet. Med andra ord lever vi i Sverige inte på ett sådant sätt att vi kan kalla det hållbart och solidariskt. I stället tar vi, eller kanske till och med bestjäl, andra människor på deras rättmätiga miljöutrymme och resurser. Det bistånd och annat stöd som vi ger fattiga länder uppväger inte på långa vägar vår, i ett större globalt perspektiv, slösande livsstil. Vi anser att de kommande skrivelserna måste utgå från vad som sägs i miljömålspropositionen och redogöra för de faktiska förhållanden som råder när det gäller förbrukningen av världens resurser.

Vi vill också att skrivelsen tydligare ska lyfta fram och mer ingående presentera redogörelser för hur Sverige agerar i IMF och i Världsbanken och för hur Sverige har agerat för att stärka u-ländernas position i IMF och i Världsbanken, så att den svenska politiken när det gäller IMF och Världsbanken tillsammans med övrig global utvecklingspolitik kan utvärderas ur ett samstämmighetsperspektiv. Vi anser nämligen att det är svårt att skapa makroekonomisk stabilitet och ekonomisk tillväxt och samtidigt bekämpa fattigdomen. Det blir för det mesta fattigdomsbekämpningen som får stryka på foten.

Jag vill avslutningsvis säga att det finns mycket positivt när det gäller den svenska politiken. Det är positivt att Sverige har tagit steget till att se att detta inte bara handlar om biståndspolitik. Det här handlar om att alla våra politiska beslut och Sveriges agerande påverkar andra människor i världen, att vi har ett ansvar och att Sverige är ledande på detta område. Men det är viktigt att visa att vi kan göra mycket mer och att vi ska göra mycket mer.

Herr talman! Politik för global utveckling är inte enbart biståndspolitik. Det är viktigt att ha det i minnet. Biståndspolitik är bara en del av politik för global utveckling.

Jag kan börja där Alice Åström slutade. När man är ute och reser i världen kan man konstatera att Sverige på många håll har ett gott rykte i fråga om utvecklingspolitik. Vi ligger långt framme när det gäller att sätta upp mål för att integrera utvecklingspolitiken på andra områden. Det är bra om fler länder gör det eftersom effektiviteten då blir bättre. Men ingenting är så bra att det inte kan bli bättre. Och vi har, sanningen att säga, inte kommit så våldsamt långt ifrån att mest diskutera bistånd när vi diskuterar global utvecklingspolitik.

De mål som vi har satt upp är ambitiösa och många. Kampen mot fattigdomen är det ena övergripande perspektivet, och rättighetsperspektivet är det andra. Nu vill Alice Åström föra in ett tredje perspektiv, ett jämställdhetsperspektiv. Och självklart är jämställdheten viktig också i all utvecklingspolitik.

Till dessa två övergripande mål har vi åtta huvuddrag att också ta hänsyn till när vi formar vår utvecklingspolitik. Det är grundläggande värden som demokrati och god samhällsstyrning, som man säger. Det är hållbar utveckling, konflikthantering och mycket annat.

För min del är det väldigt viktigt att vi har det ekologiska perspektivet ihop med det ekonomiska och det socialt hållbara perspektivet när vi diskuterar målsättningar.

Vi får kanske akta oss för att rada upp för många mål, perspektiv och huvuddrag och så att säga förlora i effektivitet och blanda bort oss i alla begrepp. Mänskliga rättigheter och demokrati måste vara grundläggande viktiga värden också när vi diskuterar utvecklingspolitik.

Jag kom för fem minuter sedan in hit till kammaren från en resa till Prag. Jag har varit där och diskuterat bland annat Kroatiens möjligheter för ett EU-inträde. Det är ibland skrämmande hur lite vikt vissa andra medlemsstater fäster vid värden som mänskliga rättigheter och demokrati. Därför tycker jag att det är viktigt att ha med det i sammanhanget, både när vi formar och integrerar de politiska mål som vi har i vår utvecklingspolitik och när vi diskuterar det ur ett internationellt perspektiv.

Jag tänker inte gå särskilt djupt in i utskottets betänkande när det gäller politiken för global utveckling. Dels har vi ännu inte arbetat så länge utifrån det enhälliga beslut som vi tog om den utredning som lade upp riktlinjerna för detta, dels har vi nu fått ett par redovisningar, men jag tycker att regeringen ändå inte har hunnit särskilt långt i sitt arbete med att redovisa och samordna denna politik. Det tycker vi inte är så bra.

Vi från Centerpartiet har i första hand velat fokusera på att man nu kommer i gång med detta helhetsperspektiv och att man ger riksdagen en redovisning som visar att vi vill, kan och måste gå den här breda vägen. Men det är svårt att utläsa vad regeringen prioriterar och vilka målsättningar som fortfarande finns och som gäller i utvecklingspolitiken. Framför allt saknar vi från Centerpartiet nya och mätbara mål för hur politiken på ett mer samstämmigt sätt ska bidra till en global hållbar utveckling och en rättvis utveckling och fördelning av dessa resurser. Det handlar exempelvis om vilka ambitioner som regeringen har för att finna alternativ till hur de fattigaste länderna ska kunna avskriva skulderna och om

vilka instrument och förslag som Sverige ska presentera för skuldavskrivningarna. Där råder det enighet om HIPC-perspektivet och när det inte räcker.

Ger man till exempel stöd till en utförsäljning av IMF:s skuldreserver, eller kommer man att lägga fram förslag till globala oberoende skuldavskrivningsfunktioner? Det är en fråga som vi ställer och som jag tycker borde redovisas. En annan viktig fråga är: Vilka strategier och planer har regeringen för att öka de fattigaste människornas inflytande i de globala institutionerna? Det framgår inte av de redovisningar som vi har fått. Vilka ambitioner och mål har regeringen för att minska odemokratiska och informella beslutsformer när det gäller handelsavtal och förhandlingar?

Det är naturligtvis ur ett utvecklingsperspektiv också oerhört viktigt vad som händer i Aseanländerna – just nu i Japan, USA och de stora länderna – inför WTO-förhandlingarna och hur framtida handelspolitik och framtida jordbrukspolitik ser ut utifrån de fattiga ländernas perspektiv, inte minst i Afrika.

Riksdagen har också understrukt behovet av inventeringar av problem och konsekvensanalyser av olika politikområden som ska finnas med i utvecklingsperspektiven. Där tycker vi också att regeringen tydligare bör klargöra vilka mål som man har för olika politikområden och vilka problem som man vill lösa. Detta är grundläggande för att det ska gå att mäta vilket genomslag för den nya politiken som ska gälla.

För att vi ska kunna följa regeringens hantering av målkonflikter är det naturligtvis nödvändigt att det införs krav på konsekvensanalyser där just fattigdoms- och rättighetsperspektivet ska vara tongivande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 5 av Annika Qarllsson, där hon pekar just på en ökad tydlighet i redovisningen av politik för global utveckling, men som vi inte har lyckats få stöd för av utskottets majoritet.

Anf. 69 LOTTA HEDSTRÖM (mp):

Herr talman! I morgon ska jag äntligen åka till Irak och Kurdistan, ett ställe som jag många gånger önskat komma till och varit på väg till. Men det har kommit saker i vägen – krig och annat.

I min packning ligger självklart en trave gröna häften. Det är kortversionen av vår svenska politik för global utveckling, PGU, som jag numera aldrig missar att ta med och sätta i händerna på de människor som jag möter och som bryr sig om världens utveckling och sitt eget lands progressiva politik. Irak är inget biståndsland, men det är ett land som är illa klämt mellan diktatorer, vattenbrist, etnisk rivalitet, geopolitiska intressen och framför allt, fram till för tio år sedan, omvärldens glömska.

Många saker påverkar utveckling, till exempel naturkatastrofer, korruption, geopolitiska intressen – det låter ungefär som om olja vore någon sorts hobby och inte ett dödligt allvar – världshandel och långivning med sina subtila eller öppna tvång från dem som är starkare och sätter dagordningarna. Alla dessa faktorer finns i PGU insatta i ett sammanhang som gör det möjligt att förstå och anpassa våra åtgärder och vår politik på ett verkningfullt sätt.

Politiken för global utveckling är inte heller, som flera påpekat, en renodlad biståndspolitik, utan den är ett samlat verktyg där Sverige visar sina samlade ambitioner och sin samlade syn på fattigdomsbekämpning och utveckling över huvud taget. Där är bistånd bara *ett* redskap. Det är en mycket bra produkt, med andra ord, och troligen det betänkande som jag kommer att vara mest stolt över att ha medverkat i när denna mandatperiod är över.

Men – det ska alltid finnas ett men – den måste kontinuerligt användas, utvärderas och följas upp. Den ska inte bara trona i resepackningen som en inspirerande text om samstämmigt utvecklingstänkande såväl borta som hemma.

Regeringen har satt ribban högt: en nyinrättad utvärderingsmyndighet om bistånd och två uppföljningsskrifter i snabb takt, efter deras egen proposition – och detta innan varken hela Regeringskansliet eller hela riksdagen förstått vilken revolutionerande sak det är. Det tog sin tid för regeringen att redovisa det åliggande som de hade om var en koordineringsfunktion för all denna vackra samstämmighet skulle ligga. Utvecklingsinriktad fattigdomsbekämpning med hållbarhet, rättighetsperspektiv och de åtta grunddragen framför ögonen, som både Alice Åström och Agne Hansson tog upp, kräver sitt. Och det luddiga svaret blev ”ansvarig minister”, ”interdepartemental arbetsgrupp” och ”hela UD”. De ska vara de koordinerande och pådrivande krafterna i detta. Det må vi riksdagsledamöter tills vidare låta oss nöjas med. Det är möjligt att vi återkommer.

Men så var det där med ”pådrivande”. Nu brinner det i knutarna för att uppfylla millenniemålen. Årets alla olika FN-dokument och FN-toppmöten har pekat på att det är i år som inriktningen av världens ansatser, eller brist på ansatser, faller avgörandet om vi ska kunna halvera fattigdomen i världen till år 2015 eller inte.

I den stora globala politiska ansatsen är vår egen svenska PGU en viktig och trendsättande sak, och Sverige måste inse sin ledarroll. Sverige är ett litet men rikt och stabilt land med gott rykte som generös och uthållig givare. Om vi ändrar kurs, fördjupar analysen och breddar åtgärderna sätter det sina spår!

Därför, fru talman, är det också petigt med detaljerna.

Vi ska inte skriva om ”globala utmaningar” när vi menar ”globala nyttigheter”, för det är om dem, till exempel vattenresursen i världen, som de verkliga bataljerna står. Det är därför Världsbankens utlåning till gigantiska dammprojekt, som förstör grundvattenbalanserna och riskerar fred mellan länder, måste kritiseras och förvisas från den hållbara utvecklingsagendan. Därför måste WTO:s Gatsavtals krav på privatisering av vattendistributionen kläs av och ställas till beskådan, så fräck som den är. Vi måste i Sverige vara eniga om analysen av vad som ska försvaras så att vi kan få med oss de andra inflytelserika krafterna på en verkligt rättvis och hållbar utvecklingsväg. Vatten är den här planetens enskilt viktigaste globala nyttighet.

Inte heller duger det att sväva på målet om hur man ska handskas med målkonflikter. Några har varit inne på det i dag. Självklart kommer olika intressen, traditioner och redan tagna beslut att spreta när man sätter sig före att skapa samstämmighet över hela detta fält. Då måste värdehierarkier skapas och prioriteringarna göras tydliga.

Skrivelserna, bägge två, och vårt eget betänkande väjer för detta, och särskilt allvarligt är det på en punkt. Jag och många freds- och utvecklingsvänner hävdar att socialdemokratin kör med dubbla standarder, för ingen kan påstå att vapenproduktion, vapenexport, Jasplan till Sydafrika eller Brasilien, som socialdemokratin försvarar, ens är i närheten av global fattigdomsbekämpning eller hållbar utveckling för någon. Jag hade helst velat slippa att i övermorgon i Irak förklara varför massor av svenska vapen spridit förödelse även där. Betänkandets och rapporternas grepp om detta är, fru talman, blott alltför mesigt. Jag yrkar bifall till reservation 7.

Den här kritiken känner regeringen också väl till – alltifrån den första stund när jag och Jan O Karlsson började skriva propositionen våren 2003, och sedan har detta framförts samstämmigt av alla frivilligorganisationer i solidaritets- och biståndsbranschen. Ändå är inga rikttningsförändringar, ingen ånger eller bot, över huvud taget synliga i dessa rapporter. Det här – Jämtin, Persson, UD och Oljelund – är den svartaste fläcken på den solljusa svenska utvecklingspolitiken. Vapen skapar ingen utveckling. Demokratisk vattenförsörjning däremot gör det.

Jag går vidare, fru talman, till några andra små och stora skönhetsfläckar. Det är inte företagen och handelsintressena som ska styra och ställa i vår värld. Det är omsorgen om människor och natur. Därför ska inte handelspolitiska villkor vara ”ömsesidigt stödjande” mot FN-konventioner, det vill säga mot globala avtal om sociala förhållanden eller mot de få natur- och miljövårdande överenskommelser som vi slutit i världen. De ska vara underordnade.

Det ska inte vara mer angeläget att roffa åt sig patent på till exempel livsformer – och sedan tvingas indiska småbönder till självmord för att de är så skuldsatta av GMO-grödor till *agrobusiness*-jättarna att de förlorat allt sitt hopp och all sin självrespekt.

Om dessa hemiska förhållanden berättade Vandana Shiva, miljö- och globalrättviseskämpen som var på besök i Sverige förra veckan. I samband med premiären på filmen *Bullshit* om hennes märkliga liv som kärnforskare, Right Livelihood-pristagare, aktivist och författare fick hon återigen tillfälle att peka ut sambanden mellan storföretagens hänsynslöshet och de små människornas och miljöns utsatthet över hela planeten.

Lyssnar man på henne, vilket vi var en skara här i huset som gjorde, inser man att de som behöver tyglas återigen är de stora och de rika. Deras regler och agendor för avreglerad handel och ekonomistisk ekonomistyrning har ju hittills varit kontraproduktiva för fattigdomsbekämpning, något som FN-organet UNDP också lett i bevis. Världsbanken håller sakta på att tänka om vad gäller långivning till exempelvis gigantiska dammprojekt och förorenande gruvor. WTO *tvingas* tänka om, för de fattiga länderna lämnar inte in erbjudanden i Gatsförhandlingarna om att exponera sig för tjänstehandelsavregleringar, vilket till exempel vårt EU hoppats.

De fattiga länderna vill få behålla skydd för både sitt livsuppehållande egna jordbruk och en spirande egen förädlingsindustri. AoA-avtalet om jordbruk i WTO, där maten blir till vilken handelsvara som helst, står alltså med rätta och stampar. EU och USA visar blott svaga tecken på att sluta subventionera sina egna kossor mer än fattiga bröder och systrar som bara har två ben. Möjligheten till ett nytt så kallat fiasko för WTO:s

Doharunda i Hongkong i december är alltså överhängande. En klarhet i den svenska linjen, nu i Hongkong, om att människor och miljö är viktigare att ta hänsyn till än pengar, handel och business hade varit på sin plats. Därför yrkar jag bifall till reservation 8.

Slutligen, fru talman! Vi lever i en bakvänt skuldsatt värld. De största penningströmmarna går de facto från syd till nord, men det är syd som ska återbetala. Inga PGU-åtgärder, hur koordinerade och samstämmiga de än är, kommer att få bukt med världsfattigdomen om inte syds skulder till nord skrivs av – effektivt, snabbt och framför allt relaterat till hur man kan klara av sitt millenniemålsarbete. En bättre definition av ”hållbar skuld” inom det så kallade HIPC-arbetet är vad Sverige måste verka för och redovisa för oss i riksdagen.

Anf. 70 BERNDT EKHOLM (s):

Fru talman! Politiken för global utveckling har två mål. Det ena målet är att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling, och det målet gäller samtliga politikområden som vi arbetar med i Sverige. Det andra målet är ett särskilt tillagt mål för politikområdet utvecklingssamarbete, och det är att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor.

Till de här två målen har vi lagt två perspektiv – det ena är ett rättviseperspektiv och det andra är de fattiga människornas perspektiv – för att den här politiken för global utveckling ska bli lyckosam.

Sedan innehåller den här politiken åtta huvuddrag som ska genomsyra alla politikområden, och de är indelade, kan man säga, i tre huvudgrupper. En grupp handlar om de grundläggande värdena, som är demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet, genderperspektivet. En grupp handlar om hållbar utveckling, som innehåller miljömål, mål om den sociala utvecklingen och den ekonomiska utvecklingen. Det är de tre ben som hållbar utveckling har. Sedan finns det två tillagda mål, ett mål om konflikthantering och ett om globala gemensamma nyttigheter.

Ja, vi kan på ett sätt kalla dem mål, men det är ändå en liten skillnad. Det är tanken att det här är någonting som ska genomsyra verksamheten utifrån de överordnade mål som vi har satt upp. Dessutom är det meningen att det här paketet av mål och huvuddrag ska medverka till att vi kan uppfylla FN:s millenniemål, de åtta mål som FN satte upp år 2000.

Tanken är att alla politikområden ska styras mot det här, att alla politikområden samstämt ska verka i den här riktningen när vi talar om utvecklingspolitik, det vill säga politik riktad mot utvecklingsländer och det vi kallar transitionsländer som finns i östra Europa. Meningen är inte bara att Regeringskansliet ska syssla med det här eller att vi i riksdagen ska engageras i det, utan meningen är också att hela samhället ska engageras. Även den privata sektorn ska delta i uppfyllandet av de här målen – och frivilligsektorn. Det gäller hela det civila samhället.

Det är en ny ansats, både vad gäller inriktningen av politiken och vad gäller vilka som ska delta i genomförandet, i förhållande till tidigare.

Jag tycker nog ändå att man kan säga att det är en enorm framgång att vi har kunnat komma samman om en sådan här politik. Och, som någon redan har sagt: Sverige är först i världen med att kunna besluta om ett sådant här paket för sin utvecklingspolitik. Dessutom är det väldigt glädjande att det har rätt så stor enighet om att vi ska arbeta på det här sättet.

Oavsett vilket parti man vänder sig till finns det en enighet om att det är en sådan här politik vi behöver. Sedan kan vi strida om innehållet i själva politiken, men vi är överens om att vi måste ha en sådan här inriktning för att vi ska nå framgång i politiken, och det är väldigt väldigt viktigt.

Samtidigt måste vi naturligtvis inse att det här är en enorm utmaning. Det är verkligen ett rejält beting vi tar på oss. Vi är först i världen med att sätta ned foten på det här sättet. Nu återstår att se om vi kommer att ligga först i genomförandet av en sådan här politik också, för man möter många svårigheter på den vägen. Det är alla politikområden som ska tänka om och inse att vi måste arbeta i samma riktning när vi talar om en politik för global utveckling.

Med vetskap om hur svårt det har varit att samla en politik på miljöområdet eller för all del när det gäller *mainstreaming* inom jämställdhetsområdet, där det ändå om vi jämför med övriga världen har gått oerhört fort, kan vi förstå att det här kommer att ta tid. Det måste vi vara medvetna om.

Regeringen har för att medverka till att vi driver på i den här utvecklingen bestämt sig för att varje år leverera en skrivelse till riksdagen som redovisar hur arbetet fortskrider. Den första skrivelsen kom förra året, och den andra kom i början av detta år. Den första var ett foto, som beskrev vårt utgångsläge. I den andra skrivelsen började man mer genomföra politiken. Man började sätta upp mål för de olika huvuddragen. De åtta olika huvuddrag som vi har fick under sig olika målformuleringar som berör olika politikområden. Det vi har kvar är naturligtvis att sätta upp operativa mål för respektive politikområde, precis som vi krävde i vårt beslut i slutet av 2003. Men dit vi har kommit nu, och som har redovisats i skrivelsen, är att vi har mål baserade på de olika huvuddragen som i sin tur berör de olika politikområdena. Det är väldigt många mål, och jag tycker att det är en väldigt bra ansats som redovisas i skrivelsen. På ett sätt, med vetskap om hur svårt sådant här är, tycker jag att man har kommit längre än vad man kunde förvänta sig.

Det framgår också av skrivelsen att nästa steg, steg tre, är att försöka fördjupa sig inom några politikområden, och man räknar också upp dem. Det gäller handel, jordbruk och miljö, där vi redan har kommit en viss bit. Men det finns också andra områden där vi inte har kommit lika långt som man vill ta upp, som säkerhetspolitiken och migrationspolitiken. Sedan vet vi att vi har många fler politikområden, men vi måste börja någonstans. Man måste också diskutera på vilka områden det är viktigast att först få bra operativa mål och bra strategier för hur vi ska nå de här målen.

Vi behandlar alltså i dag inte någon biståndspolitik, utan vi behandlar politiken för global utveckling där biståndspolitik är *ett* politikområde. Tar vi utgiftsområdena så är det 1 av 27. Det beror på vad man menar med politikområde. Många har lagt ned mycket tid här på att debattera och lägga ut texten om biståndspolitik, men det är alltså en liten, liten del av hela den här politiken. Det är en viktig del, men det är trots allt bara *en* del.

Från majoritetens sida tillstyrker vi självfallet förslaget i det betänkande som vi diskuterar här. Jag yrkar också avslag på alla reservationer.

I betänkandet berör vi målen, och dem har jag redan kommenterat. Men vi berör också utvärderingsfrågorna. Där pekar vi främst på möjligheterna att utvärdera politikområdet biståndet och går igenom lite olika utvärderingsvägar som vi har. Vi pekar bland annat på det nya institutet i Karlstad, som är en form av extern utvärdering som sätts i sjön den 1 januari. Vi tar upp organisationsfrågor och pekar bland annat på och noterar att regeringen nu har skapat en koordineringsenhet inom Utrikesdepartementet för politiken.

Många kommenterar skrivelsens upplägg och är väldigt otåliga för att inte det eller det eller det har redovisats. Jag har redan försökt, i det jag har sagt, att peka på detta: Hur lång tid tog det att genomföra *mainstreaming* i jämställdhet? Ja, alla vi som sitter här kan vara överens om att vi inte är i mål än när det gäller det. Och ändå har vi kanske kommit längst i världen. Det gäller också miljöfrågor och så vidare. Vi måste inse att saker och ting tar tid. Det kan väl vara ett svar på den här otåligheten.

Ett avsnitt behandlar också några speciella frågor som jag inte berör särskilt här. Det är ett avslutande avsnitt i det här betänkandet. Tonläget i betänkandet är sådant att vi tycker att många motionärer har redovisat en hel serie uppslag som är värdefulla att fundera på. Genom betänkandet överlämnar vi dem för regeringens handläggning. Det är egentligen väldigt få synpunkter som vi avspisar i betänkandet, utan vi tar emot dem.

Det finns ett antal reservationer. Jag hinner inte beröra alla, men jag tar dem som jag tycker är viktigast först. Den första reservationen, som är skriven av Miljöpartiet och Centerpartiet, handlar om att man inte längre ställer upp på det beslut som vi tog i december 2003. Det förvånar mig. Man vill nu ha ett nytt mål för politiken för global utveckling. Det målet ska vara FN:s millenniemål, de här åtta målen, med två ytterligare mål tillagda, som ska skrivas, för demokrati och mänskliga rättigheter.

Jag tycker att de mål som vi har satt upp, det om rättvis och hållbar utveckling och det särskilda målet för biståndet med fattigdomsinriktningen, är bra mål. Det framgår också att vi genom de målen ska uppfylla FN:s millenniemål. Hur skulle det se ut om vi hade beslutat att anta det som ni föreslår? Då skulle vi gå tillbaka till Regeringskansliet, som nyligen har satt de här två målen i sjön, som vi har bestämt oss för, och som håller på och bygger upp hela organisationen utifrån det, och säga: Nej, de målen gäller inte längre utan nu ska vi ha de här målen i stället.

Man kan inte arbeta i en statlig organisation eller ens i en kommunal organisation på det sättet. Lite stadga måste man begära. Jag är faktiskt förvånad att ni kräver ett nytt PGU-mål. Det säger jag med anledning av att dessa två partier var överens i december 2003, för knappt två år sedan, om det mål vi satte för PGU. Moderaterna ville ha ett annat mål för biståndet. Men Centern ville inte heller då ha ett annat mål för biståndet.

Folkpartiet står kvar vid sitt krav på att man vill demokrati som överordnat mål. Det sade man också i december 2003. Det är inte så konstigt att man vidhåller det. Det vore naturligtvis lika oklokt nu att byta ut det överordnade målet. Det skulle skapa kaos i Regeringskansliet om man håller på och flyttar om överordnade mål på det sättet. Samtidigt måste man säga att det rimliga ändå är att som överordnat mål ha människans välfärd.

De mål vi har satt upp är rimliga. Jag tycker personligen att demokrati är det främsta medlet för att nå de mål som vi har satt upp. Vänd på resonemanget, Birgitta Ohlsson. Sätt upp demokrati som överordnat mål och sätt upp som medel fattigdomsbekämpning, rättvisa och hållbar utveckling. Det räcker att testa den tanken för att inse hur fel det är att sätta demokrati som överordnat mål. Men det är det främsta medlet vi har.

Både kd och Centerpartiet är otåliga för att vi inte har kommit längre i vår redovisning. Jag har redan markerat att vi får vänta oss att det tar tid. Intressant är att kd också i sin reservation inte är nöjt med PGU-målet utan uttryckligen talar om att man vill ha mänskliga rättigheter, fattigdomsbekämpning och demokrati som icke förhandlingsbara överordnade mål. Det står lite längre ned i reservationen. Det är en orealistisk tanke att byta ut det överordnade målet. Det innebär att också kd hoppar av decemberbeslutet från 2003. Jag är mycket förvånad.

Centerpartiet svävar lite grann på målet. I en annan reservation där man talar om hur otålig man är hänvisar man till målet för global och hållbar utveckling och inte till det nya mål som man nu vill ha. Man kan undra var Centerpartiet egentligen står.

Det finns några fler reservationer som behandlar andra frågeställningar. Det är bland annat en reservation från Folkpartiet om en demokrati-enhet på Regeringskansliet. Det är ganska rimligt att det är regeringens sak att själv avgöra sin organisation.

Jag hinner inte gå längre in på detta. Nu har jag redan överskridit den tid jag har satt ut med två och en halv minut. Jag tackar för ordet.

Anf. 71 AGNE HANSSON (c) replik:

Fru talman! Centerpartiet har inte hoppat av PGU, Berndt Ekholm. Det kan man väl inte säga. Det är rätt klart var vi står. Men var det så många som blev särskilt mycket klokare av den redovisning av målen som Berndt Ekholm gjorde? Vi har två mål, vi har två perspektiv, sade han, vi har åtta huvuddrag, och sedan ska vi också klara FN:s millenniemål. Det finns en risk att vi skjuter med hagelbössa och inte med kula för att träffa och bli effektiv.

Mitt svar på frågan var Centerpartiet står i de här frågorna, Berndt Ekholm, kan sammanfattas i två ord: hållbar utveckling. Skapar vi inte en utveckling som är hållbar ser vi inte att det är en vettig utveckling. Det gäller ekonomin, miljön och den sociala delen. Utan de tre viktiga sakerna kan vi inte förbättra villkoren för människorna i världen.

I det sammanhanget är det utomordentligt viktigt att arbetet för demokrati och mänskliga rättigheter är högt prioriterat och får en framskjuten plats. Det är i en demokrati med mänskliga rättigheter i botten som man kan skapa förbättringar och hållbar utveckling för alltifler.

Det är vad vi tar upp i reservation nr 1, som jag också yrkar bifall till. Jag utgår från att det redan är gjort. Det är för att hitta fram till den breda utvecklingen som vi gemensamt är ense om att vi också vill ha en tydligare redovisning från regeringen.

Anf. 72 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Jag tror nog att Agne Hansson ska gå hem och fundera på vad Centerpartiet har skrivit ned i texten och kanske backa lite grann. Det

är väl hedervärd om man ändrar sig. Det kan vara bra om vi gör det någon gång också från majoritetens sida.

Agne Hansson säger att vi inte ska ha för många mål. Sedan säger han att han vill ha målet hållbar utveckling. Vad är det för mål vi har? Vi socialdemokrater kan inte bara nöja oss med hållbar utveckling. Vi vill ha med ordet rättvisa också. Det är väl ingen överraskning.

Rättvisa och hållbar utveckling är det överordnade målet för alla politikområden. Vad står det i reservationen, som Centerpartiet har ihop med Moderaterna? ”Vi anser att målet för Sveriges politik för global utveckling uttryckligen skall vara FN:s millenniemål” – det innehåller i sig åtta delmål – ”med tillägget att främja de mänskliga rättigheterna och demokrati.”

Det är åtminstone tre mål varav ett mål har åtta underordnade mål. Det vill Moderaterna och Centerpartiet ha som överordnat mål för politiken för global utveckling i stället för att ha målet rättvisa och hållbar utveckling. Det är precis tvärt emot det Agne Hansson säger om tydlighet och färre målformuleringar. Det beslut vi antog i december 2003 är bra. Det är bättre än den virrighet som Agne Hansson redovisar för tillfället.

Anf. 73 AGNE HANSSON (c) replik:

Fru talman! Vill inte Berndt Ekholm ha mänskliga rättigheter, och vill man inte ha demokrati? Vad är hållbar utveckling utan de begreppen för de människor som berörs?

Vi har inte backat. Vi har inte sagt att de målsättningar jag utgår ifrån att vi är överens om är fel. Men vi är oroande nära att villa bort oss i en målsättningsdebatt och så att säga missa målet för att få resultat.

Det är därför vi vill kräva från regeringens sida att man till exempel kan se i rapporterna vilken betydelse som fattigdoms- och rättighetsperspektivet har i de målsättningar och i det arbete som regeringen har. Det tycker vi inte framgår. Därför har vi tvingats att reservera oss. Det är bakgrunden till detta.

Hållbar utveckling med miljö, ekonomi och den sociala dimensionen är naturligtvis oerhört viktigt för att skapa bättre möjligheter för alla i världen. Det borde vi vara ense om.

Anf. 74 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Det är viktigt vad man säger i ord. Men det är också viktigt vad man skriver ned i texter. Det är trots allt texterna som i den här kammaren på något sätt äger en tyngre giltighet än det man försöker tala om dem.

Nu vet jag inte om Moderaterna delar Agne Hanssons syn, men Centerpartiet har i varje fall denna uppfattning. Det hade varit mycket klokt om ni hade slagit fast: Inom ramen för det överordnade målet rättvisa och hållbar utveckling anser vi att man på ett tydligare sätt ska lyfta fram FN:s millenniemål med tillägget mänskliga rättigheter och demokrati.

Då hade det inte varit någon diskussion. Vi hade då kunnat diskutera om vi tillräckligt tydligt från majoritetens sida lyfte fram de underordnade saker som ska genomsyra politiken inom ramen för det överordnade målet. Men det står faktiskt inte det. Det står att målet för Sveriges poli-

tik för global utveckling ”uttryckligen skall vara ...”. Det är ingen tvekan om formuleringen.

Vi får väl ta detta till kontot olyckliga formuleringar i riksdagstexterna. Det hade varit bra om ni inte röstat för reservationen i varje fall.

Anf. 75 LOTTA HEDSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Först måste jag korrigera dig. Du råkade i ett tidigare anförande säga att det var Miljöpartiet och Centern som stod bakom reservation 1. Mp är inte lika med m. Det är inte vi, de är de. Det vill jag ha fört till protokollet.

Så till någonting allvarligare. Det du och Agne Hansson talar om är lite begreppsförvirring. Det är inte konstigt. När man ritar upp en matris över vad PGU är blir det vertikala mål, horisontella grunddrag och sedan två diagonala perspektiv. Det är inte så himla lätt att förstå var rättvisa hamnar, var rättighet hamnar och vad demokrati är och i vilket sammanhang det kommer in. Jag tror inte att ni är så oeniga.

Det jag däremot ska ta upp är vapenexporten. Du säger att vi är otåliga och att vi ställer för stora krav på regeringen att komma loss med alla de här målen och perspektiven. Men det som berör svensk vapenexport är ingen detalj. Det är ingenting som vi har lust att vänta med. Det här måste socialdemokratin svara på nu. Hur kan man exportera Jasplan och vara stolt över det och samtidigt säga att det är fattigdomsbekämpning, hållbar utveckling, demokrati, mänskliga rättigheter och hela biddevitten som är viktig? Det går inte ihop. Jag vill att du talar om för mig om du vet vad regeringen gör för att komma till rätta med den här målkonflikten och vad ni i den socialdemokratiska rörelsen gör för att diskutera det här.

Anf. 76 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Det råder ingen tvekan om vad vi har fattat för beslut i december 2003. Vi hade till och med ett tillkännagivande på den här punkten med anledning av att propositionen var väldigt otydlig. Vi vill se en klar och tydlig redovisning när det gäller vapenexporten. Vapenexporten är ett politikområde på precis samma sätt som alla andra politikområden. Vi har en ganska lång text i det betänkande som vi antog där som jag tycker på ett hyfsat tydligt sätt visar vilka krav vi ställer på vapenexportens integrering i den här politiken och också dess redovisning.

Det betyder naturligtvis att riksdagen ska förvänta sig att regeringen, vid sidan av den skrivelse om vapenexporten som kommer varje år, som kan debatteras särskilt och som också den självfallet bör ta hänsyn till den här politiken, också i den årliga PGU-skrivelsen redovisar på ett tydligare sätt hur man ser på vapenexporten relaterat till politiken för global utveckling. Och man kan bara konstatera att vi ännu är långt ifrån där. Det finns mycket mer som behöver redovisas på det området.

Men detta är inte det enda området. Precis som många har noterat finns det flera olika politikområden som kommer att kräva en tydligare förklaring. Vi kan konstatera att det vi har redovisat är utgångsläget, vilket vi gjorde i den första skrivelsen, och mål inom ramen för huvuddragen. Om man börjar med huvuddrag har man satt upp en form av underliggande mål eller operativa mål.

Men vi har inget mål för något politikområde ännu, och de målen måste naturligtvis börja utarbetas. Det innefattar givetvis också vapenexporten. Den måste också sätta upp sina mål relaterat till detta. Det närmaste testet kommer väl när vi till kammaren får de nya förslagen på hur vapenexportriktlinjerna ska vara.

Anf. 77 LOTTA HEDSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Det räcker inte med att redovisa. Utifrån de två huvudmål som finns är det uppenbart att detta misstämmer. Jag har också skrivit i min reservation att vi ska ha korsvisa redovisningar, det vill säga att man i PGU-skrivelsen redovisar krigsmateriel och i krigsmaterielskrivelsen redovisar hur man uppfyller PGU. Men det räcker inte med att redovisa, utan det ska ändras. Här är någonting fel, och det är fel redan på det här stadiet. Det här måste ges den första och största prioriteten.

Det är här den största kritiken har landat när det gäller hela PGU:n, det som riskerar att förtä PGU:s stolta rykte. Jag kräver att socialdemokratin och sådana utvecklingsvänner som Berndt Ekholm tar tag i det här och säger till regeringen att det här måste åtgärdas först. Det här är prio nr 1. Dessa mål och dessa politikområden är så uppenbart illa rimmande med varandra. Sätt i gång nu! Det är kravet från väldigt många för att vi ska kunna fortsätta att stå för allihop och vara så stolta över PGU.

Anf. 78 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! När det gäller i vilken ordning man ska ta olika frågor för att få fram de resultat som den här politiken styr mot skulle jag nog vilja säga att område nr 1 är handelsfrågorna. Några här har redan sagt att det viktigaste för utvecklingen är handeln, och jag tror nog att vi egentligen alla är överens om att det är på det sättet. Då ska det naturligtvis vara en rättvis handel. Då är det handelsfrågorna som måste komma först. Därefter tror jag att jordbruksfrågorna är väldigt viktiga, och de ligger nog väldigt nära.

Jag skulle nog inte kunna säga att jag tycker att vapenexportfrågan är den viktigaste frågan att lösa först, men det är en oerhört viktig fråga att lösa. Vi ska vara klara över att den politik som vi lägger fram här styr politiken gentemot utvecklingsländer och transitionsländer. Den styr inte vår politik gentemot Storbritannien eller vår politik gentemot Tyskland. Det är utvecklingsländer vi pratar om. Den är dem de här målen är uppsatta mot.

Anf. 79 BIRGITTA OHLSSON (fp) replik:

Fru talman! Berndt Ekholm tog upp den ganska typiska debatten om vad man ska ha för huvudmål inom biståndspolitiken. Det som gör att vi i Folkpartiet tycker att demokrati ska vara huvudmål är att då skulle moralen och principerna sättas mycket högre än vad som görs i dag, och framför allt skulle vi då kunna undvika många av de biståndsblundrar som vi väldigt ofta får läsa om i svenska tidningar. Det gäller till exempel Svensk-Kubanska Föreningen, som hyllar diktatorn på Kuba, Fidel Castro, och får olika bidrag för att de vill främja idédebatt på Kuba, och Revolutionär Kommunistisk Ungdom, som också är diktaturkramare, som vid flera olika tillfällen har fått bidrag till olika aktiviteter.

I debatten med Lotta Hedström var ni inne på vapenpolitiken. Där kan man också tala om att om vi skulle ha ett tydligt demokratikriterium, som vi i Folkpartiet vill ha i vapenpolitiken, skulle inte en socialdemokratisk försvarsminister stå med öppen famn mot Saudiarabiens korrupta kungahus och tala om hur man ska inleda ett intimt försvarssamarbete. Är principerna tydligare undviker man många problem.

Handlar då det om att vi i Folkpartiet vill att vi ska gå ut ur länder som är diktaturer och att vi inte ska verka där? Nej, absolut inte. Man måste hitta enskilda organisationer i stället. Det handlar om att gå via internationella organ som Förenta nationerna, EU och andra biståndsorganisationer, men man ska inte hålla diktaturregimer under armarna. Det är pinsamt när man tittar på svensk biståndshistoria och ser vilka länder som har fått mest pengar av Sverige.

Anf. 80 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Det Birgitta Ohlsson talar om har inte ett skvatt med frågan om överordnat mål att göra. Det handlar om vilket värde man lägger i demokratin. Vårt överordnade mål är att vi vill se en rättvis och hållbar utveckling i världen. Alla vet att en hållbar utveckling innebär att vi ska ha en hållbar utveckling på miljöns område, vilket är oerhört grundläggande och där vi säkert borde göra mer än vad vi gör inte bara i Sverige utan i andra länder, på det sociala området och på det ekonomiska området. Tillväxt, som någon har talat om, ingår i en hållbar utveckling. Det är en grundläggande inriktning.

När det gäller biståndspolitik menar vi, som vi har gjort i årtal, att det är fattigdomen vi ska angripa oavsett om den finns i diktaturer eller demokratier. Vi är inriktade på den enskilda människan. Vi ska ge henne en dräglig chans att överleva och få drägliga villkor.

Då vet vi att demokrati är en väldigt bra metod. Om vi vill kan vi ju kalla det någon form av delmål. För min personliga del tycker jag att det logiska är att se det som det viktigaste medlet för att nå den välfärd som vi vill skapa i vårt eget land liksom i andra länder.

När vi driver politiken säger vi till och med att demokratin ska geomsyra alla politikområden som ett grundläggande värde. Och märk väl att i det här fallet kan vi inte uttala oss om mer än politiken gentemot utländer och transitionsländer. Det är det som PGU:n omfattar. Sedan kan vi sätta upp demokrati som inriktning i andra sammanhang, men PGU:n omfattar inte vår politik gentemot USA eller Tyskland.

Jag tycker att det är ett logiskt resonemang som vi för. Det hade varit mycket bättre om Folkpartiet hade anslutit sig till det och slagits för demokratin. För övrigt har väl Folkpartiet lite framgångar att se fram emot, för demokratin är det första huvuddrag som vi över huvud taget nämner i vårt beslut i december när det gäller politiken för global utveckling. Då ändrade vi till och med regeringens ordning på dessa.

Anf. 81 BIRGITTA OHLSSON (fp) replik:

Fru talman! Om det vore så att demokratin var så omhuldad av den socialdemokratiska regeringen tror jag knappast att några av de länder som får flest biståndsmiljoner av Sverige skulle vara Vietnam och Laos.

När man studerar människorättsindex från Freedom House, där man tittar på hur utvecklingen har blivit i dessa länder de senaste 10–15 åren,

ser man att det inte har gått i en speciellt bättre riktning. Visst går tillväxten framåt på många sätt och människor får det kanske bättre fattigdomsmässigt, men likväl sitter samma korrupta kommunistdikatorer fortfarande vid makten och förtrycker människor som inte får tycka, tänka och tro fritt.

Hade vi haft tydligare krav och hade vi haft demokrati som ledstjärna i hela den svenska utrikespolitiken, biståndspolitik, vapenexport och allting, hade vi inte haft dessa situationer. Vi hade inte haft Vietnam på topplistan över svenskt bistånd. Vi hade inte haft nya försvarsavtal med Saudiarabien. Jag undrar för övrigt också – det kanske inte tillhör frågan men vi har ju varit inne på den – om du, Berndt Ekholm, som talar så väl om demokrati, tycker att det är moraliskt rätt och riktigt att Sverige ingår ett försvarsavtal med Saudiarabien, en av världens grymmaste diktaturer där kvinnor förvägras fundamentala rättigheter och avrättningar är vardag.

Anf. 82 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Saudiarabien är inget u-land – jag är något osäker, men jag tror det är så – och omfattas alltså inte av politiken för global utveckling. Jag hann inte kolla det – jag kanske borde ha gjort det – men jag gissar att det är så. Därför omfattas inte Saudiarabien av politik för en global utveckling. Vi kan ha en särskild debatt om synen på Saudiarabien, exempelvis i samband med skrivelsen om vapenexport och så vidare, men nu debatterar vi alltså politiken för global utveckling.

När det gäller synen på demokrati i övrigt och värdesättande av den tror jag att jag i allt väsentligt delar den uppfattning Birgitta Ohlsson framför om att betona demokratin hårdare i vår politik, även om vi kanske inte tillhör dem som vill måla en svartvit bild. Vi vill se om det finns en möjlighet i diktaturstater att utveckla dem mot demokrati så vill vi ta chansen. Det ligger ett stort värde i det.

Det kan säkert ligga en del i kritiken att vi har ägnat för mycket intresse åt stater som har varit ur demokratisk synvinkel tvivelaktiga och för lite intresse åt stater som haft en större utvecklingspotential när det gäller demokrati. Det tycker jag är ett viktigt budskap att resonera och reflektera kring. Men det har ingenting att göra med om demokratin ska vara ett överordnat mål för politiken för global utveckling.

Anf. 83 ROSITA RUNEGRUND (kd) replik:

Fru talman! Berndt Ekholm frågar om Kristdemokraterna har ändrat politik i den här frågan när det gäller det överordnade målet. Nej, det har vi inte. Men vi tar väldigt klart upp i vår reservation att bristen på målhierarki ökar risken för målkonflikter, till exempel mellan biståndet och handelsregler. Vi säger att vi ser mänskliga rättigheter, fattigdomsbekämpning och demokrati som icke förhandlingsbara, överordnade mål som ska vara styrande för den förda utvecklingspolitiken, och det ser jag inte alls som något som skapar konflikt i förhållande till Sveriges politik för global utveckling, som vi står bakom utifrån det överordnade målet, som är att bidra till en rättvis och global utveckling.

Det finns ingen konflikt i det här. Vi är ju ense egentligen. Vi tar på ett mycket tydligt sätt upp just bristen på målhierarkier när det gäller till exempel bistånd och handelsregler. Det här tar ju Berndt Ekholm själv

upp när han talar om orimliga handelsregler. Hur tänker Berndt Ekholm komma till rätta med det?

Anf. 84 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Jag tycker alltså att Kristdemokraterna i sitt sätt att resonera i reservationen är lika virriga som Centerpartiet. Den här virrigheten sprider sig – det är lite oroväckande i och för sig. Man kan väl använda språket för att vara tydlig och klar. Många efterlyser större tydlighet, men det vi ägnar oss åt är att minska denna tydlighet.

Det är klart: Står det i er reservation att ni ”ser mänskliga rättigheter, fattigdomsbekämpning och demokrati som icke förhandlingsbara överordnade mål som skall vara styrande för den förda utvecklingspolitiken” så har ni ju sagt någonting, och vi har också sagt i december 2003 att det överordnade målet för alla politikområdet är rättvisa och hållbar utveckling. Vi har inte sagt att det inte är förhandlingsbart, så det skulle möjligen innebära att ert överordnade mål är överordnat det andra målet, om det är det ni ser i målhierarkin. Men det är inte bra när vi inte kan vara ense om att vara tydliga. Om vi nu ska ha en målhierarki, så låt oss då vara tydliga i detta. Det här blir väldigt snurrigt.

Vi har redan nu det problemet att väldigt många, när man pratar om bistånd, säger att målet för biståndet är att bidra till att skapa förutsättningar för att de fattiga människorna ska förbättra sina levnadsvillkor. Men så glömmar man att ett mål för biståndet också är rättvisa och hållbar utveckling. Hållbar utveckling, det är en miljöfråga. Det är ekonomisk tillväxt. Så glömmar man det. Det gäller för alla politikområden inklusive bistånd.

Det är så oerhört viktigt att vi inser att biståndet har fått ett så att säga tilläggs mål, ytterligare ett mål utöver det mål som det redan har genom att det tillhör ett av politikområdena. Om vi är snurriga på de här punkterna så skapar vi bara förvirring ute i organisationen, ute i myndigheterna. Därför tycker jag att större tydlighet, om vi talar om målhierarkier, är angeläget.

Anf. 85 ROSITA RUNEGRUND (kd) replik:

Fru talman! Jag håller inte med Berndt om att det är någon snurrighet. Vi är överens. I denna reservation vill vi kristdemokrater tydliggöra att regeringen misslyckas när det gäller att kunna hantera målhierarkier, alltså att finna koherens. Det har tagits upp tidigare, då Lotta tog upp vapenexporten. Jag tycker att Berndt Ekholm ser spöken mitt på ljusa dagen. Vår reservation innebär inte på något sätt att vi har ändrat politik i frågan, men vi vill tydliggöra just detta med mänskliga rättigheter, fattigdomsbekämpning och demokrati. Vi tycker inte att regeringen är tillräckligt tydlig i den frågan.

Anf. 86 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Vi har de två mål som jag har nämnt, och vi har perspektiv när vi hanterar och använder oss av de målen. De här huvuddragen ska genomsyra arbetet. Det är väldigt många delar. Jag kan hålla med om att redan det kan vara lite svårt för alla att hänga med på.

Vi har från utskottets sida sagt att vi nu vill se att regeringen arbetar vidare med detta genom att skapa operativa, mätbara mål för respektive

politikområde, det vill säga för dem som nu diskuterar politikområdet vapenexport vill vi se framtagna operativa delmål för inriktningen av handeln med vapen i utvecklingsländer, exempelvis. Vi vill också kunna tolka hurdan utfallet blir mot de målen.

Vi säger att vi vill se en strategi för hur vi ska nå de här målen. Det är inte bara att sätta upp ett mål. Vi vill också se att den strategi regeringen har för att nå det här målet är rimligt, vi vill se inventeringar för att vi ska veta att de rätta målen är uppsatta, och vi vill se konsekvensanalyser när man sedan genomför politiken, precis som vi arbetar med *mainstreaming* när det gäller jämställdhet. Vi har ställt mängder av krav för att se att vi verkligen går åt rätt håll, och naturligtvis utvecklas den politiken hela tiden. Samma sak gäller här – det är bara det att det är så oerhört mycket svårare.

Jag tycker att vi i det beslut vi tog i december 2003 har en bra struktur på vad vi vill se, och jag hoppas också att vi har insikt om att det kommer att ta flera år innan vi har hela den här strukturen utbyggd. Det här berör alla politikområden.

Anf. 87 CARINA HÄGG (s):

Fru talman! Jag har deltagit i en tvärpolitisk studieresa till Israel och Palestina under föregående vecka. Det kommer naturligtvis också att komma en reserapport från denna resa, som jag hoppas att det finns ett intresse att ta del av, men jag ska här ge några korta reflexioner. Jag tycker också att det är intressant att peka på ett område som ligger i gränslandet mellan PGU:s ansvar och utrikespolitiken. Israel är ju i sig ett ekonomiskt välmående land och en demokrati för judar, men man finns ju också på de ockuperade områdena där den ekonomiska situationen och fattigdomsutvecklingen är väldigt negativ. Vi har också Palestina, som har en helt annan ekonomisk utveckling än Israel. Det här ligger alltså i gränslandet för PGU:s ansvar, och därför tycker jag också att det kan vara gott att vi här har ett exempel på detta.

Ska man kort göra en reflexion från de här områdena vill jag säga att det finns en långsiktighet från den starkaste partens, Israels, sida i dess politik, mycket mer långsiktig än vad vi oftast tänker oss från den här kammaren. Man är långsiktig. Man använder en kreativ samhällsplanering och en administrativ djungel, och man använder bosättarna som bräckjärn in i palestinska områden. Vad är då målsättningen för denna samlade politik? Vad är det man vill åstadkomma? Jo, det är etnisk rensning. Att den etniska rensningen hade kommit så långt, att den var så genomplanerad och att den fick sådana konsekvenser för befolkningen blir tydligare för en när man är på plats än när man läser om det, läser rapporter om det på olika sätt och även hör andras vittnesbörd. Det finns ju ändå gott om människor som har kommit tillbaka och reflekterat över samma ting som jag.

Jag hade också väldigt svårt att se några ljuspunkter framöver. Jag tror att det är väldigt svårt att stoppa upp den här utvecklingen om vi inte gör mer än vad vi gör från omvärldens sida i dag. Vi uttrycker ställningstaganden med ord i våra texter, FN skriver resolutioner och vi har handelsavtal, så kallade associationsavtal som innehåller MR-klausuler mellan EU och Israel.

Så länge vi inte sätter något ytterligare tryck på parterna för något slags åtgärd mot Israel tror jag inte att det kommer att leda till den positiva utveckling som vi vill se i det här området.

Jag tycker att det är bekymmersamt att vi har så mycket kunskap om utvecklingen men inte använder hela den arsenal vi har från det internationella samfundet och från EU när det gäller möjligheten att tydliggöra vår politik. Vi skulle också kunna göra mer från Sveriges sida.

På så sätt blir vi också medskyldiga till vad som pågår. Det finns naturligtvis två parter, och alla individer har ett ansvar. Man måste också inse att vi i dag inte talar om två jämnstarka parter, utan en sida har en helt annan tyngd när det gäller ekonomi, militär styrka och vilka man har som stöd.

Det underströks också av flera av de israeliska beslutsfattarna och före detta beslutsfattarna som har inflytande i dagens Israel. De sade: Vi har valt att liera oss med den som har makt. Det har inte palestinierna.

(TREDJE VICE TALMANNEN: Jag får be talaren att återkoppla till det ärende som är uppe för debatt och avgörande.)

Jag tycker att detta är oerhört viktigt.

När det gäller PGU bistår vi från Sveriges sida både bilateralt och internationellt med ganska mycket ekonomiska medel. Det finns en reell bakgrund till det. Det är den ekonomiska situationen. Jag tycker att det är viktigt, och det är ett stöd som ska fortgå.

Vi ska också tala om att så här mycket pengar går vi in med när det gäller att ta ansvar för en ockupationsmakt. Både när det gäller Unrwa och det bilaterala ska vi synliggöra det. Vad är det som Sverige i det internationella samfundet går in och tar ekonomiskt ansvar för som åligger en ockupationsmakt? Vi måste sätta in det i ett sammanhang när det gäller politik för global utveckling.

Vad vill vi ha en utveckling av och vilka ska ta ansvar för utvecklingen? Här finns det en punkt som är föga belyst och som vi måste föra in i de debatter vi har här i Sverige om bistånd liksom om associationsavtalet.

Jag skulle önska att flera tar samma ställning som jag och inte köper någon israelisk frukt till julbordet. Det är också ett sätt att privat ta ansvar för en utveckling i praktiken.

Jag ska inte vara mer långrandig utan nöjer mig med dessa korta reflexioner.

Än en gång vill jag peka på att det finns möjlighet att ta del av vår rapport. Det finns också möjlighet för er att ta kontakt så ska vi se om vi gemensamt bättre och tydligare kan driva en politik på det här området som gynnar människorna som lever i området och som gynnar en positiv utveckling i Mellanöstern och i Europa. Det här är en konflikt som sprider sig. Därför är det också svårt att göra geografiska avgränsningar för vad som hör hemma under det ena eller det andra politikområdet.

Det är många dystra erfarenheter och mycket lite hopp, om man bortser från de väldigt aktiva modiga och positiva människor vi har mött på båda sidor.

Anf. 88 EWA BJÖRLING (m) replik:

Fru talman! Jag ska försöka undvika att gå in på en Israel–Palestina-diskussion. Det enda jag vill säga när det gäller ljuspunkter är att vi ju senast i går såg att gränsövergångarna vid Gaza har öppnats. Det är väl en oerhörd ljuspunkt. I tidningarna i dag ser vi hur israeler och palestinier är glada tillsammans över att de har öppnats – med hjälp av EU, faktiskt.

Jag vill koppla till den här frågan. Hur ser Socialdemokraterna på målet om demokrati? Ni engagerar er oerhört mycket i politiken för global utveckling. Det har vi alla gjort.

Jag måste uttrycka min förvåning över förra veckans seminarium som arrangerades av Broderskapsrörelsen och SSU. Man hade bjudit in en Hamasförespråkare, al-Tamimi, som står för konservativa, rentav reaktionära åsikter. Han är dessutom för hustrumisshandel, Carina Hägg.

Är det en inbjudan som ni socialdemokrater står bakom? Tycker ni att det gagnar demokrati och global utveckling? Hur försvarar ni det i så fall?

Anf. 89 CARINA HÄGG (s) replik:

Fru talman! Tidigare debatter här i kammaren i dag har varit väldigt klarläggande när det gäller hur vi ser på demokrati. Berndt Ekholm har företrätt vår partilinje på ett alldeles utomordentligt sätt och försökt bringa klarhet i andra partiers virrighet i dessa frågor.

När det gäller det arrangemang som Ewa Björling pekar på har jag inte varit någon av arrangörerna. Jag har bara tagit del av det i början av denna vecka, framför allt under gårdagen, via några tidningsartiklar. Jag har ingen ingående kunskap när det gäller den här individen. Jag har noterat via medierna att det finns ett ifrågasättande och att han skulle ha detta med sig i bagaget. Jag har ingen kännedom vare sig om individen eller om arrangemanget i sig. Jag har därför svårt att uttala mig om det.

Jag rekommenderar Ewa Björling att ta kontakt med arrangörerna och diskutera den här frågan. Jag kan inte gå in i den.

Generellt sett är min inställning naturligtvis att demokrati är oerhört viktigt. Vi har ansvar för att främja den utvecklingen på så många områden som möjligt. Man kan naturligtvis inte stänga dörrarna när det gäller att föra en öppen dialog. Det finns dock personer som inte ska gå in genom alla dörrar. Jag kan inte svara mer än så.

Anf. 90 EWA BJÖRLING (m) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är underligt att det inte går att svara bättre än så. Vi vet att det här är en känd Hamasförespråkare. Som jag sade står han för konservatism. Han är reaktionär, och vi vet att han dessutom är för hustrumisshandel. Det går att läsa överallt. Det finns offentligt på Internet. Det tror jag att Carina Hägg också kan ta till sig.

Vi har varit tillsammans på resan ned till Palestina och Israel och hört många förespråkare, framför allt palestinska dock, som själva talar om hur rädd man är för den här grenen av Hamas och att det ska återgå till en mer konservativ islam i stället för att det sker en utveckling framåt. Hur kan då Socialdemokraterna försvara att man talar med den här typen av personer? Det borde vara bättre att i så fall skapa dialog med moderata muslimer, rabbiner och kristna tillsammans. Det är det som gagnar utvecklingen, inte att uppmuntra den här grenen av Hamas.

Anf. 91 CARINA HÄGG (s) replik:

Fru talman! Det finns, som Ewa Björling säger, många goda intellektuella NGO-företrädare och religiösa ledare som väl kan artikulera och föra fram palestiniernas krav. Det är ingen brist på debattörer. Det finns väldigt många goda att tillgå.

Eftersom jag inte har någon kunskap om just den här enskilda personen kan och ska jag inte uttala mig om honom. Jag ska naturligtvis se till att jag skaffar mig den kunskapen framöver.

Den generella diskussionen om Hamas är ju väldigt aktuell och intressant. Hamas har tagit ställning för att ställa upp till val. Vad det kan leda till och vad det kan innebära finns det en stor oro för här i Europa. Det finns naturligtvis en oro också i Mellanöstern över utvecklingen. Det finns naturligtvis de som hoppas att det ska leda till en demokratisering och att Hamas måste öppna sig. Den militära grenen är som vi vet väldigt stark, och den kärnan är väldigt hård.

Jag skulle inte våga ta någon definitiv ställning när det gäller utvecklingen. Man ska beakta grunderna för varför Hamas får en starkare ställning och varför de växer på de mer demokratiska organisationernas bekostnad. Man måste också vara väldigt vaksam på vilket inflytande de får när det gäller politik och om det innebär att man stärker eller försvagar den militära delen med terrorism och annat oacceptabelt beteende. Hamas har vi från den här kammarens sida anledning att följa framöver.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 20 §.)

Europarådet

13 § Europarådet

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande 2005/06:UU6
Europarådet (skr. 2004/05:81 och redog. 2004/05:ER1).

Anf. 92 BIRGITTA AHLQVIST (s):

Fru talman! Jag ska börja med att yrka bifall till utrikesutskottets förslag angående betänkande UU6 som behandlar Europarådets verksamhet under 2004 och Sveriges delegations rapport till riksdagen för 2004 och delar av 2005. Dessutom finns fyra motioner med i förslaget.

Den 5 maj 1949 undertecknades Europarådets stadga av tio länder. Sverige var ett av dessa. Syftet var försoning och fredligt samarbete mellan demokratiska stater med respekt för mänskliga rättigheter. Vi kan konstatera att Europarådet även i dag, 56 år senare, har en central uppgift när det gäller att främja respekten för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer. De 46 länder som i dag är medlemmar i Europarådet spelar en viktig roll för fredlig utveckling.

Men liksom andra internationella organisationer påverkas även Europarådet av det som händer i världen och måste naturligtvis både utvecklas och anpassas utifrån detta. Därför behöver vi en bred debatt om Europa och Europarådet både nere i Strasbourg och här hemma i Sverige.

Vid Europarådets toppmöte i Warszawa i maj 2005 antogs en politisk deklARATION och en handlingsplan som anger riktlinjerna för organisation-

ens verksamhet. Deklarationen klargör att all verksamhet inom Europarådet även fortsättningsvis ska bidra till att främja de mänskliga rättigheterna, demokratin och rättsstaten. Vid samma möte undertecknades också tre konventioner: om terrorism, om människohandel och om ekonomisk brottslighet.

Det grundläggande skyddet för medborgarna inom Europarådets medlemsländer sköts av Europadomstolen. Var och en av oss som bor i dessa länder – vi är ca 800 miljoner – kan vända sig till Europadomstolen för att få sin rätt prövad mot den enskilda staten om vi blivit illa eller felaktigt behandlade. Det är det enda område som rör den nationella suveräniteten i Europarådet: den enskilda klagorätten till Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna.

Europarådets betydelse för de mänskliga rättigheterna är central. Därmed är det också viktigt att domstolens arbete fungerar tillfredsställande. Så har det inte varit. Domstolen har bland annat inte hunnit pröva det stora antal klagomål som inkommit. En anledning till den kraftigt ökade måltillströmningen har varit att Europakonventionen blivit alltmer känd för allmänheten, framför allt i de medlemsstater som tillkommit den sista tiden efter Sovjetunionens fall.

Sverige har därför bedrivit ett mycket aktivt arbete på olika nivåer inom Europarådet för att komma till rätta med denna besvärliga situation utan att försvaga den enskilda människans rätt att klaga. I maj 2004 antog också Europarådets ministerkommitté ett reformpaket med åtgärder som syftar till att säkra domstolens effektivitet. Reformpaketet består av dels ett ändringsprotokoll som kallas protokoll 14, dels resolutioner och rekommendationer som riktas både till domstolen och till medlemsländerna.

Det är viktigt att detta reformpaket genomförs så snabbt som möjligt. Medlemsländerna har att ratificera protokoll 14 inom en tvåårsperiod.

Mycket av reformarbetet går ut på att integrera Europakonventionen i den inhemska rättsordningen och på så sätt minska behovet hos de enskilda att klaga till domstolen.

Fru talman! Det vi också måste titta på är de finansiella resurserna för Europarådet. Sverige tillhör redan i dag de länder som gärna ser en viss ökning av Europarådets budget och driver också den linjen i Europarådets budgetkommitté. Sverige har i budgetarbetet under det gångna året framfört stöd för en uppjustering av budgeten samt för att ge ökade resurser till domstolen.

Jag hoppas att regeringens skrivelse och den svenska delegationens redogörelse ska öka kunskapen i Sverige – och i riksdagen – om Europarådets arbete liksom förståelsen för det tålmodiga arbete som där utförs till förmån för europeiskt samarbete och samförstånd på en lång rad viktiga områden. Sverige har en mycket aktiv delegation nere i Strasbourg, och vi har ett mycket gott samarbete över partigränserna.

Själv arbetar jag just nu med kvinnors och barns situation i de europeiska fängelserna. Kvinnornas andel av de intagna ökar, och kvinnors strafftid ökar också. Det innebär att det blir allt vanligare att kvinnor föder barn under fängelsevistelsen och att spädbarnet vistas i fängelse under strafftiden. I Sverige har vi fem kvinnoängelser. I Europa är de flesta fängelser byggda för män medan alltför många kvinnor och barn placeras i dessa. Detta är oroväckande och bör ses över. Europarådet är en lämplig

institution att titta över det. Vad innebär detta för barnen som får växa upp i ett fängelse?

I Sverige finns ingen lagstiftning som förbjuder att spädbarn vistas i fängelse med modern. Om du är kvinna och har ett spädbarn finns det möjlighet för dig att ha med barnet på anstalten under strafftiden. Ute i Europa ser lagstiftningen olika ut. Det är viktigt att utreda detta och sedan se till att vi får en resolution som gör att det blir bättre för kvinnorna och barnen i fängelse.

Anf. 93 GÖRAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Detta är ett enigt betänkande. Det kan kännas lite ovant att inte ha någon att gå i polemik med, men jag kan hålla med om mycket av det som Birgitta Ahlqvist sade i sitt inledningsanförande här.

Jag tänker koncentrera mig på några frågor när det gäller Europarådets betydelse.

För egen del tycker jag att det är centralt att vi som parlamentariker, den parlamentariska församlingen i Europarådet, tar oss ett större inflytande än vad som varit fallet tidigare. Det är ju till och med så att Europarådets parlamentariska församling egentligen inte förfogar över någon egen budget utan är helt utlämnad till ministerkommittén. Till den ändan finns det nu ett förslag från ekonomiutskottet under rapportören Rigoni, och vi i Political Affairs Committee har också tagit upp frågan om att få ett större parlamentariskt inflytande.

Jag är alldeles övertygad om att den ökade betydelse för Europarådet som Birgitta Ahlqvist talar om inte kommer att komma till stånd om vi inte har denna parlamentariska förankring och detta parlamentariska inflytande. Då blir det en organisation som är fjärran från människor, som bara träffas i sammanträdesrum. Vi måste finnas betydligt närmare.

Dessutom måste Europarådet fokusera på mänskliga rättigheter – på domstolens verksamhet, förstås, men också på mänskliga rättigheter i den vidare bemärkelse som är själva kärnområdet. Det får inte bli för mycket av att man tar in ärenden av alla möjliga olika slag och diskuterar bara för att någon har kommit upp med en idé som det kan vara trevligt att diskutera i parlamentarikerförsamlingen. Effekten blir då ofta att det vid dessa debatter, även en del viktiga debatter, inte är tillräckligt många parlamentariker närvarande.

Det behöver göras en del reformer i Europarådets och parlamentarikerförsamlingens sätt att fungera. Till exempel skulle man kunna ha samma ordning som här i riksdagen, nämligen att det finns röstprotokoll så att man vet vem som har deltagit vid voteringarna. Det är lite förargligt när det är 15 närvarande, varav 7 svenskar, vid en votering på en fredagseftermiddag. Så kan vi inte ha det om Europarådet ska fortsätta att åtnjuta ett stort förtroende hos allmänheten.

Det är också viktigt för Sveriges del att vi trycker på frågan om de mänskliga rättigheterna. Nu har vi ju fått en svensk kommissarie för mänskliga rättigheter, och då kommer jag in på nätverksbyggandet. Utan ett nätverksbyggande och utan de kontakter som vi i den svenska delegationen har haft med andra delegationer hade det varit omöjligt att få Thomas Hammarberg vald.

Det är alltså ett alldeles avgörande arbetssätt att den svenska delegationen till Europarådet har möjlighet att under en längre tid knyta kontak-

ter och vara aktiva i utskotten. Det hänger alltså på oss själva. Jag håller med Birgitta Ahlqvist om att vi måste fortsätta att vara en aktiv delegation. Annars får vi inget inflytande. Europeiskt samarbete bygger på förtroende. Vi har ofta samarbete över partigränserna inom Europarådet just för att bygga den typen av allianser. Och valet av Thomas Hammarberg är ett typexempel på detta.

Den sista punkten jag tänker ta upp här är frågan om valövervakning. Det är en enormt viktig uppgift att Europarådet liksom andra europeiska samarbetsorganisationer deltar i valövervakning på olika håll i världen. Senast i går hade vi besök av Janukovitj, mannen som förlorade presidentvalet i Ukraina. Han var mycket angelägen om att Europarådet för det första skulle ägna sig åt *monitoring* av Ukraina och att vi för det andra skulle komma och övervaka parlamentsvalet i mars.

Det är klart att Europarådet och andra organisationer kommer att göra det. Tonen var väl en lite annan när samme Janukovitj var premiärminister. Då var inte intresset lika stort. Men man kanske ändrar sig beroende på vilken position man har i samhället. Men det är klart att Europarådet liksom OSSE, EU och Nato har anledning att delta i valövervakningen.

Jag var häromveckan i Azerbajdzjan och deltog i den över 600 personer starka grupp från hela Europa av internationella observatörer – det var även amerikaner där – som övervakade det valet. Vi var 50 stycken parlamentariker från Europarådet.

Jag vill säga att jag tycker att rapporteringen blev onödigt negativ. Det är klart att det fuskades. I 30 % av vallokalerna pågick någonting konstigt. Det var *creative counting*. Man hade karusellröstning. Man fuskade med märkbläcket, det osynliga bläcket på fingrarna. Man betalade folk tio dollar för att rösta på ett visst sätt och så vidare. Det pågick konstigheter. På militärförläggningarna såg det ut att gå väldigt prydligt till väga, men vi vet inte hur många som måste rösta på vissa kandidater för att man skulle slippa kompanistraff.

Presidentens fru, som ställde upp i en valkrets, vann med 92 %. Hade det inte räknats på det sätt det räknades hade hon säkert vunnit ändå, men kanske bara med 60 %. Det finns alltså en hel del att göra i Azerbajdzjan. Men jag tycker att rapporteringen var olycklig, och då kommer jag till frågan om demokrati inom såväl Europarådet som de andra europeiska instanserna som deltog i valövervakningen.

Vi hade ett *debriefing*-möte på morgonen dagen efter valet, för sedan skulle *Heads of delegation* mötas och skriva ihop ett pressmeddelande utifrån vad vi alla hade kommit fram till och observerat. I Europarådsdelegationen var vi hyggligt överens om att det här inte var bra. Det hade pågått en massa fusk, men det var fantastiskt mycket bättre än presidentvalet och det var ännu mycket bättre än parlamentsvalet fem år tidigare.

När vi sedan kommer till presskonferensen har *Heads of delegation* skrivit ihop en rapport som ni alla har tagit del av i medierna. Den är totalt negativ och säger att det här var kris och katastrof. Läser man rapporten som skrevs för fem år sedan ser man att den är mer positiv till utvecklingen i Azerbajdzjan. Så här kan man inte arbeta. Jag kan höra president Alijevs rådgivare som säger: Vi borde ha gjort som Lukashenko, bry er inte om de där i väst!

Det här är en stor risk. Den typ av arbete som gäller valövervakning innebär morot och piska. Ta fram alla de felaktigheter som jag nyss nämnde, påpeka dem, men tala också om vad som har blivit bättre, för en hel del har blivit bättre.

Sammanfattningsvis, fru talman, kan man säga att Europarådsdelegationen i Sverige och parlamentarikerförsamlingen i Strasbourg måste fokusera på kärnverksamheten, på demokratiutvecklingen, mänskliga rättigheter och även på valövervakning.

Anf. 94 SERMIN ÖZÜRKÜT (v):

Fru talman! Jag skulle först vilja säga att Vänsterpartiet instämmer i betänkandet om Europarådet. Vi instämmer i betänkandet av två anledningar.

Först och främst har Europarådet varit en allmänt erkänd aktör som försvarar universella demokratiska värderingar i efterkrigstidens delade Europa. Kravet på att vara en rättsstat, som ställs för medlemskap, är en avgörande faktor för demokratiseringsprocessen i många länder. I linje med sina universella demokratiska värderingar har Europarådet initierat två konventioner beträffande minoritets- och majoritetsproblematiken, nämligen en ramkonvention om skydd för etniska minoriteter och en minoritetsspråkskonvention. Dessa konventioner lägger en grund för en samlad minoritetspolitik.

Ramkonventionerna innehåller inte någon definition av en minoritet, vilket medför att staterna själva kan avgöra vad som kännetecknar en sådan. Även om ramkonventionen inte innehåller någon definition har det under tillkomsten framgått att begreppet syftar på grupper med långvarig anknytning till en stat. Här kan särskilt nämnas att varje individ själv avgör om han eller hon vill bli behandlad som tillhörande en minoritet. Detta val ska inte behöva medföra någon nackdel för individen.

Det vore önskvärt om Europarådet fortsatte att vara en viktig aktör på sitt ansvarsområde genom att följa FN:s linje inom minoritetsproblematiken. Det pågående arbetet i FN fokuserar bland annat på ”nya minoriteter” i världen, exempelvis de nya religiösa minoriteterna i Europa.

Olika FN-organisationer har påpekat att muslimska minoriteter i Europa ofta diskrimineras och att folk har fördomar och stereotypa uppfattningar om dem. Händelserna den 11 september och den nya militans som uppstått inom vissa islamistiska rörelser har stärkt en del europeiska krafter som propagerar för bilden av islam som en expansiv, aggressiv och primitiv religion. Dessa krafter har lyckats skapa oro hos en ansenlig del av en europeisk opinion.

Men det som en enskild muslim eller en grupp muslimer gör eller hävdar sammanfaller inte nödvändigtvis med vad islam föreskriver. De militanta, fundamentalistiska riktningarna representerar ingalunda den muslimska världen i dess helhet. Därför är det önskvärt att Europarådet kan följa FN som den högsta legitima instansen i internationell rätt. Internationell rätt föreskriver att minoritetskonflikter ska lösas på ett konstruktivt och fredligt sätt.

Vi är medvetna om att lagstiftning inte är det enda sättet att arbeta på, men den är en oerhört viktig grundförutsättning för att förebygga interna konflikter som annars kan sluta med krig, inbördeskrig och till och med etnisk rensning.

Den andra anledningen för Vänsterpartiets bifallsyrkande till betänkandet är att vårt motionsyrkande, att Sverige borde verka för att fler länder ratificerar Europarådets minoritetskonventioner, har besvarats. Betänkandet utgår från att Sverige verkar för att personer som tillhör etniska, språkliga och religiösa minoriteter i alla länder ges möjlighet att på lika villkor som majoritetsbefolkningen effektivt åtnjuta alla de medborgerliga rättigheterna. Det konstaterandet är viktigt eftersom en tämligen enkel undersökning visar att väldigt få statsbildningar i dagens värld är etniskt och religiöst homogena.

Utöver detta har regeringen markerat vikten av en ratificering av de nämnda minoritetskonventionerna vid Europarådets toppmöte i Warszawa i maj i år. Regeringen uppges även ha varit pådrivande i denna fråga, både bilateralt och i Europarådets ministerkommitté. En sådan positionering tycker vi vidareutvecklar en statligt initierad jämlikhetspolitik på ett offensivt sätt, med siktet inställt på ett jämlikt medborgarskap inte bara i formella termer utan också i dess reella innebörd.

Med anledning av detta, fru talman, yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 95 CARINA HÄGG (s):

Fru talman! Jag kan instämma i mycket av det som har sagts här tidigare. Jag tycker att Birgitta Ahlqvists rapport var intressant, och jag tyckte även att Göran Lindblads information från valet i Azerbajdzjan var intressant att få ta del av här och inte bara behöva läsa olika uppfattningar. Det är viktigt att vi kan jobba över partigränserna inom den svenska delegationen i Europarådet för att uppnå resultat för svenska ståndpunkter. Det är också lätt att göra det. Visst blir det roligare när vi kan samarbeta nationellt och tillsammans med övriga europeiska parlamentariker.

Jag ska begränsa mig och tala om ett beslut som jag tycker är viktigt, nämligen att Europarådet har antagit ett förslag från mig om ökad översyn av marginaliserade gruppers demokratiska rättigheter.

Vi talar ofta när det gäller Europa som att alla har rätt att rösta. Det finns inga begränsningar kvar. De som inte har rätt att rösta lever någonstans på andra sidan Atlanten eller längre bort. Men så är det inte. Även om vi i Sverige har rensat ut de texter i vår lagstiftning som begränsade för människor att rösta – jag talar inte om åldersgränser – finns de kvar runtom i Europa på olika sätt. Men det är problem som ofta de som inte har rätt att rösta inte klarar av att driva själva. Deras möjlighet att ändra de nationella lagstiftningarna är inte tillräckligt tydlig. Därför har vi ett gemensamt ansvar att visa på dessa brister.

I vissa länder tillåts inte militärer att rösta. I andra länder förbjuds människor som sitter i fängelse att rösta. Det finns förståndshandikappade och handikappade människor som nekas sina basala rättigheter vad gäller demokratiskt deltagande.

Här i Europa har vi ofta pekat på andras försumligheter. Därför är det viktigt att vi också granskar oss själva för att skapa större tyngd när vi talar om vikten av mänskliga rättigheter, demokratisk utveckling och rätten att rösta. Det handlar om att hörsamma och tillvarata rättigheter hos grupper som inte är röststarka. På detta sätt visar vi i grunden hur mycket vi värnar om mänskliga rättigheter. Jag minns när vi hade debat-

ten om utvecklingsstördas rätt att rösta eller inte rösta. Det var ingen självklar kamp, och det var inte en grupp i Sverige som kan driva sina egna rättigheter, även om man mycket väl kan föra debatten tillsammans. Man behövde samverkan. Vi fick vara mycket av rösten och den som kämpade för utvecklingsstördas rätt att rösta i Sverige. Den kampen lyckades. Jag tror att vi kan lyckas att ändra förhållandet i många andra länder.

Därför finns det i rapporten som Europarådet har arbetat fram ett ställningstagande till förmån för rösträtt. Den innehåller mycket information. Den är genomarbetad. Jag blev glad när jag såg att den var så innehållsrik. Efter det att den nu har antagits är den ett redskap som vi ska återföra till vår riksdag som ett dokument att använda i dialog med andra parlamentariker. Men vi har framfört ställningstagandet som Europarådets parlamentariska församling har tagit till vår egen regering med förhoppning och förväntan om att regeringen ska driva ställningstagandet vidare i de sammanhang där regeringen representerar Sverige.

Vi har ytterligare en dimension i bristerna i människors rätt att rösta i Europa, nämligen när vi alla röstar till EU-parlamentet. Alla människor har inte rätt att delta i val till EU-parlamentet. Därmed finns det också en demokratisk brist i EU-parlamentet. Europarådet har nu möjlighet att påvisa det. Nu finns det dokumenterat. Då ska vi ta fram det i sammanhang där vi diskuterar europeiska frågor i form av EU-parlamentets representativitet och möjlighet att vara en kraft för demokratisering. Jag hoppas att parlamentarikerna också ska ta till sig rapporten och driva den i EU-parlamentet.

Det var en kort rapport och en förhoppning om att vi tillsammans ska driva frågan.

Jag ska avsluta med att säga något som jag kommer att återkomma till vid ett annat tillfälle. Jag ska flagga för – som en följd av toppmötet i Warszawa – att år 2006 kommer Europarådet att ha en kampanj i samverkan med förhoppningsvis många andra partner, NGO:er, institutioner, parlament, EU-parlamentet och så vidare, som ska handla om våld mot kvinnor. Det är fråga om mänskliga rättigheter där vi har mycket att bidra med från Sverige. Det här året när vi ska ha en kampanj för kvinnors rättigheter, att inte mötas av våld vare sig i hemmet eller på gator och torg, är något jag hoppas att ni kommer att vara en del av och att det ska vara framgångsrikt. Det finns så mycket att bidra med från svensk sida, både om vad som är negativt men också om positiva saker, till exempel stora framgångar i vår lagstiftning och arbete med attityder och samhällsförändringar.

Anf. 96 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! Det är bra att vi har den här informationen om Europarådets verksamhet i dag. Det är knappast en debatt eftersom vi som är ledamöter i Europarådet är överens, och flera har talat här om det.

Det här är ett bra sätt att påminna om att Europa inte bara är EU. Även om huvudinsatserna i vår Europapolitik självklart kommer att ligga i EU måste vi också engagera oss utanför själva unionen. Då har Europarådet med inte bara 46 medlemsstater utan också 800 miljoner invånare väldiga möjligheter. Europarådet är den enda riktigt paneuropeiska organisation vi har i dagens Europa. Det är i Europarådet som de värde-

ringar knäsattes som i dag bär upp det nya EU. Det är bra att tänka på det.

Medlemskretsen i Europarådet har växt varefter demokratin har fått starkare fäste i övriga länder. Att Europarådets demokratikrav är allvarligt menat visades till exempel 1967 när Grekland uteslöts och inte fick komma tillbaka förrän 1974.

När Berlinmuren hade fallit och Sovjetunionen upplöstes fanns det plötsligt ett stort antal länder som återetablerats i Europa. De sköra demokratierna behövde stöd och utbildning. Det ansvaret tog Europarådet på sig och accepterade länderna som medlemmar men ställde samtidigt hårda krav på en demokratisk och rättsstatlig utveckling med full respekt för de mänskliga rättigheterna. Europarådet har för de staterna blivit livlinan till demokrati och europeisk gemenskap. För många av dem är det naturligtvis ”träningläger” för att så småningom komma in i EU. Det är i Europarådet i Strasbourg som de blivande EU-länderna såg till att rättssamhället etablerades, att rättvisa vallagar antogs, att domare och andra jurister utbildades, att korruption uppmärksammades och motarbetades, att nyhetsmedier fick anständiga lagar att arbeta under liksom att skolornas historieböcker ändrades så att traditionella stereotyper och överdrifter nyanserades och att interreligiös och interkulturell dialog främjades. Allt det har vi Europarådet att tacka för.

Jag vill också berätta om den valövervakning som jag deltog i tillsammans med Göran Lindblad nu senast i Azerbajdzjan. Jag har också deltagit som valövervakare i Georgien. Jag har kunnat konstatera att det tyvärr i de nya länderna inte ännu är vad vi kräver, nämligen *free and fair elections*. Här finns det mycket att göra. Men det är också viktigt att komma ihåg när det gäller valövervakning att det inte är något som Europarådet tvingar på länderna. Det kommer inbjudningar från länderna med begäran om att Europarådet och andra internationella organisationer ska övervaka länderna. De vill bevisa att de är på väg åt rätt håll även om det fortfarande finns mycket kvar att göra.

Det finns också ett stort antal NGO:er, eller frivilligorganisationer, som är engagerade i valövervakning.

Allt detta bidrar till att dessa länder känner ett stöd och ett engagemang för den demokratiska utvecklingen i länderna, och jag har kunnat konstatera att det är väldigt uppskattat av representanter från länderna.

Det var i praktiken Europarådets grundvärderingar som sammanfattades i de så kallade politiska Köpenhamnskriterierna, vilka EU ställde upp som villkor för att nya länder ska kunna få bli medlemmar i unionen. Europarådets enorma betydelse för utvecklingen i Europa måste vi lyfta fram mycket mer aktivt än man har gjort. Det har blivit alldeles för mycket koncentration på vad EU gör.

Skilnaden mellan Europarådet och EU är att Europarådet inte kan ålägga länder att lagstifta. Europarådet utfärdar rekommendationer till länderna – många gånger väl så starka rekommendationer – men kan alltså inte tvinga länderna att anta dem. Det är en uppgift för oss här i Sveriges riksdag att arbeta för att dessa länder verkligen genomför rekommendationer. Det brister också från svensk sida – det finns ett antal kloka rekommendationer som Europarådet har utfärdat men som Sverige ännu inte har antagit.

Fru talman! Det är uppenbart att Europarådet kan lämna viktiga bidrag när det gäller alleuropeiska problem, som främlingsfientlighet, människohandel, migration och terrorism. De här frågorna måste lösas genom samarbete i alla länder i Europa, inte bara inom EU.

Själv har jag, fru talman, kommit att engagera mig i en mycket specifiell fråga, och det handlar om kampen mot barnaga i Europarådets medlemsstater. Bara 15 länder av de 46 medlemsstaterna har lagstiftning som förbjuder föräldrar och andra att slå barn, att aga barn. Vi har från svensk sida fantastiska möjligheter att gå i bräschen för det här, med vår lyckade lagstiftning mot barnaga från 1979.

Jag har talat mycket om detta. Jag har väckt en motion om det och har varit rapportör för det i Europarådet, och jag ser att det går framåt. När jag skrev min motion var det bara 9 länder som hade förbud mot barnaga, och nu är det i alla fall 15. Det gör att det känns väldigt meningsfullt att fortsätta kampen för detta.

Jag vill passa på att berätta att den kampanj som Europarådet har utlyst mot våld mot kvinnor och barn kommer att äga rum redan nästa år, 2006. Det är den prioriterade fråga som Europarådet kommer att driva – kampen mot våld mot kvinnor och barn.

Därför är jag också väldigt glad att kunna berätta för er att Europarådet kommer att ordna en konferens här i Sveriges riksdag som handlar just om våld mot barn. Jag hoppas att många riksdagsledamöter kommer till riksdagens kammare, framför allt den 18 maj nästa år, för att lyssna på en rad spännande inlägg och debatt om detta.

Fru talman! Vi har från Folkpartiet ingen reservation i det här betänkandet – det har inte heller något annat parti – och jag tänkte bara säga ett par ord om den motion från Folkpartiet som behandlas i betänkandet. Där säger vi att Sverige bör uppmärksamma homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter särskilt när det gäller de delar av Europa som inte ingår i EU eller som är ansökarländer.

Det är precis så, som utskottet framhåller, att Europakonventionen inte uttryckligen innehåller sexuell läggning som diskrimineringsgrund. Men praxis har slagit fast att konventionens diskrimineringskydd omfattar sexuell läggning. Här måste Sverige, vill jag verkligen betona, fortsätta att aktivt driva frågan om skyddet mot diskriminering på grund av sexuell läggning. Vi får väl i den svenska delegationen ta tag i frågan ordentligt igen för att driva den framåt.

Det är inte lätt. Mina egna erfarenheter är att det tyvärr finns alldeles för mycket av konventionellt och konservativt tänkande och brist på ny-tänkande när det gäller värdegrundsfrågor i Europarådet. Jag känner att vi från svensk sida ändå kan driva de här frågorna framåt.

Avslutningsvis, fru talman, behöver vi en ständigt intensiv och levande debatt, inte bara om EU utan om hela vårt gemensamma Europa.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 20 §.)

14 § Riga Graduate School of Law

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 20 §.)

*Avveckling av militär-
distriktsorganisationen*

15 § Avveckling av militärdistriktsorganisationen

Föredrogs

försvarsutskottets betänkande 2005/06:FöU2
Avveckling av militärdistriktsorganisationen (prop. 2004/05:160).

Anf. 97 ROLF GUNNARSSON (m):

Fru talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till reservationen.

Vi är beredda att ta ett ansvar för avvecklingen av militärdistriktsorganisationen, men detta under förutsättning att regeringen klart säger hur frågorna ska lösas. Det uppstår en massa frågetecken om inget kommer i stället för den avveckling som nu föreslås och som troligtvis kommer att klubbas igenom här i eftermiddag.

Försvarsmaktens samverkan vid krishantering måste lösas. Regeringen mumlar nu i skägget. Vad vill egentligen regeringen? Vad gör att ni duckar i utskottet och låter er nöjas med att kapa en organisation utan att tala om vem som ska göra deras arbete i framtiden? Besked om detta ska komma, som det sägs, senare. Frågan får då gå till regeringens förlängda arm här i kammaren i dag, Berndt Sköldestig, som kanske har svaret.

Vi ska veta – och påminna oss – att försvarsbeslutet år 2000 vidgade säkerhetsbegreppet och att detta nu omfattar även icke-militära hot, alltså vid sidan av väpnade anfall. Vi ska helt enkelt ha en helhetssyn på hot och risker av olika slag, och vi ska vara klara på hur samhällets risker och kriser hanteras. Därför är det viktigt att vi har ledningsrollen klar för oss. Det är den ledningsfrågan som vi diskuterar här i dag, eller rättare sagt avvecklingen av den ledningsfunktionen.

Fru talman! Vi måste ha den 11 september med i tankarna då vi i dag tar upp detta ämne. Det som skedde då var ett klart och tydligt exempel på ett asymmetriskt angrepp. Vi måste vara klara på att det osannolika nu kan vara en realitet – kanske har vi tv-serien Kommissionen i tankarna? Var det som hände i tv-serien Kommissionen överkligt, eller kan det hända här i stillsamma och neutrala Sverige?

Vi vet att allt kan hända utan förvarning, och vi måste ha en förmåga att hantera denna typ av angrepp – vi har inte den nationella förmågan i dag. Ledningsfunktionen är viktig! Den ska vara glasklar! Det blir den inte efter det beslut som troligtvis kommer i dag. Vi kan också notera att den så kallade framtiden redan är här då det gäller den typen av angrepp.

Ett asymmetriskt angrepp är ett angrepp där någon utnyttjar sin egen styrka och förmåga för att på ett oväntat och oförutsägbart sätt målmedvetet attackera vårt demokratiska öppna samhälles svagheter och känsliga gränssnitt.

Då måste det finnas en klar ledningsfunktion. Det kommer det inte att finnas om regeringens förslag nu går igenom. Då hugger man av ett av

Prot. 2005/06:31
16 november

bordets fyra ben, men berättar inte vad som ska ske efter den kapningen.
Ett bord med tre ben är ett bord med problem.

Det räcker inte med dessa rader: ”Regeringen kommer senare att besluta om fördelningen av militärdistriktsgrupperna på andra organisationsenheter.”

”Senare” är alltså ordet. När då senare? Och hur länge vågar, kan och ska vi vänta? Det kanske Berndt Sköldestig också kan ge svar på i dag.

Vilka hot kan det röra sig om och som finns över oss? Det kan gälla

- elförsörjningen
- telefunktionerna
- IT-systemen
- medier
- vattenförsörjningen
- livsmedelskedjan
- kemiska industrier
- kärnkraftverk
- kommunikationer
- evenemang
- nyckelpersoner och deras anhöriga.

Vi kan ta Stockholm som ett exempel då det gäller skyddsverksamhet. Här finns ett otal anläggningar som måste skyddas. Klarar vi det? Klarar vi ledningsfunktionen av denna skyddsverksamhet om den föreslagna nyordningen genomförs? Det räcker då inte med, som jag sade, att vi senare ska få besked om hur det här ska lösas.

Det finns en rad civila myndigheter som är av avgörande betydelse och där det måste ske en stor samordning. Det gäller

- länsstyrelser
- länspolismyndigheter
- räddningstjänster
- landsting.

Det måste finnas resurser på detta område, och det måste vara klart och konkret vem och vilka som ska svara för olika uppgifter. Det är bara att konstatera fakta, att om man inte är förberedd, om man har ont om resurser, om man har kompetensbrist och om man inte har övat blir en liten kris snabbt en stor kris.

Vi säger i vår alliansmotion: ”Om styrning och samordning brister mellan civila och militära myndigheter kommer resurserna inte till nytta.”

Fru talman! Vi vet också vad som skrevs i den så kallade *Stödutredningen*: ”Med tanke på den breddade hotbild som föreligger från den internationella terrorismen måste vi vilja och kunna använda samhällets samlade resurser på ett effektivt sätt. Vi måste låta Försvarsmakten med dess kapacitet finnas med – att stå utanför vore oklokt.

Försvarsmaktens resurser måste kunna komma till praktisk användning i polisens terroristbekämpning när så behövs och är möjligt och lämpligt.”

*Avveckling av militär-
distriktsorganisationen*

Är det så – jag ställer frågan till majoritetens företrädare i dagens debatt – att ni inte tycker att det i det framtida insatsförsvaret och i den beslutande insatsorganisationen finns krav på eller behov av en regional eller territoriell ledning som motiverar en särskild insatsorganisation? Hur ser ni på ledningsfunktionen?

Det är inte kriget som står som det största hotet utan någon sorts terroraktion som finns i en gråzon mellan fred och krig. I dag satsar vi i huvudsak på internationella insatser, och det är bra. Men vi känner på något sätt att ingen vill ta tag i vad som ska ske i den så kallade gråzon som jag just talat om.

Precis som vi har påpekat i vår motion är enigheten stor om att vi måste kunna satsa samhällets alla resurser om så skulle behövas. Vi har haft stora översvämningar, stormar och andra naturkatastrofer, både inom och utom landet. Vi säger också att en effektiv samverkan i sin tur förutsätter planering, övning och nätverksbyggande mellan de inblandade.

Fru talman! Ännu en gång: Om styrning och samordning brister mellan civila och militära myndigheter kommer resurserna inte till nytta. Den regionala krishantering är komplex. Avsaknaden av tvärsektorie-lla beslutsbefogenheter ökar kraven på samförstånd och lojalitet mot övergripande prioriteringar. Det är vår bestämda uppfattning att den operativa insatsledningen, Opil, inte ensamt kan fylla det tomrum som en avvecklad militärdistriktsorganisation lämnar efter sig.

Som jag sade tidigare är vi beredda att ta ansvar för en avveckling av MD-organisationen. Men först måste regeringen, helt enligt de resonemang som fördes både i försvarsbeslutet och i Försvarsberedningens slutbetänkande, lämna besked om hur Försvarsmaktens samverkan vid krishantering ska ske.

Det är detta besked vi väntar på. Det är detta som är det viktiga för oss, och det är det som vi måste få svar på. Det räcker alltså inte, enligt vår mening, att vi senare ska få besked.

Det som skiljer oss mest åt är, som ni har förstått av mitt anförande, att regeringen och de tre regeringsbärande partierna här i riksdagen tydligen inte anser att det behövs något just nu i stället för den hotade organisation som i dag säkert kommer att klubbas och läggas ned. Har jag uppfattat det rätt? Jag ställer frågan till dem som kommer efter mig från de regeringsbärande partierna, Berndt Sköldestig, Berit Jóhannesson och Lars Ångström.

Vi ställer oss inte bakom nedrustningsförslaget förrän vi har fått något annat i stället. Jag yrkar alltså bifall till reservationen.

Anf. 98 ALLAN WIDMAN (fp):

Fru talman! Militärdistrikten i Sverige svarar för ledningen av enheter inom Försvarsmakten. De svarar för säkerheten på denna myndighet, och de har till uppgift att samverka med civila myndigheter i händelse av kriser och svåra påfrestningar. Det får, fru talman, inte råda något som helst tvivel om att den avveckling som riksdagen nu är beredd att fatta beslut om kommer att få följderna för vår samlade förmåga att hantera just kriser och för den delen också väpnade konflikter.

Samverkan med civila myndigheter i händelse av kriser drabbas på det sättet att resurserna för samverkan inom Försvarsmakten nu blir mindre och att det blir en sämre geografisk täckning. Som Rolf Gunnars-

son tidigare redogjorde för är det fyra orter i det här landet som eventuellt kommer att få någon form av samverkansresurs inom myndigheten.

I vår kommer det kanske en krishanteringsproposition till riksdagen. Inför denna proposition har Krisberedskapsmyndigheten funderat mycket över hur vi ska stärka vår beredskap generellt i framtiden när det gäller att hantera kriser. Den viktigaste slutsatsen som KBM, Krisberedskapsmyndigheten, drar är att vi måste stärka den generella beredskapen. Vi ska alltså inte rikta in oss på enskilda hot eller typer av hot, utan vi ska se till att vi har en förmåga att hantera kriser av vad slag det vara må.

I sitt förslag till regeringen som heter *Så vill vi utveckla krisberedskapen* skriver myndigheten att vi behöver bli ännu bättre på att samverka med varandra i det svenska krisberedskapsarbetet. Det gäller på alla nivåer i samhället, även mellan offentlig och privat sektor.

När det gäller ledningen av Försvarsmaktens stöd till samhället går förmågan även på detta område ned. Vi kommer i framtiden att ha alla våra ledningsresurser samlade på en enda plats i landet. Det ökar sårbarheten för våra ledningsresurser. Det begränsar också våra möjligheter att leda många förband samtidigt.

Fru talman! Jag har gjort min plikt som riksdagsledamot och rest till Uppsala där arméns taktiska kommando och den operativa enheten finns. Det är de enheterna som kommer att leda samtliga militära insatser i framtiden. Jag har ställt frågan till cheferna för de här organisationerna om de efter det att MD-organisationen avvecklats kan garantera att vi har kvar en möjlighet att leda militära förband, som vi till exempelvis gjorde i samband med orkanen Gudrun. Vid det tillfället var över 20 olika militära förband i Sverige insatta i krisarbetet.

Jag har fått ett väldigt tydligt svar att det kan de. Den operativa enheten och Armétaktiska kommandot menar att man klarar av en sådan stor ledningsuppgift om krisen på nytt skulle vara framme.

Det här beskedet måste jag som riksdagsledamot lita på och ta till mig, och det har jag gjort. Det är också det som har gjort, som Rolf Gunnarsson tidigare var inne på, att även vi inom Allians för Sverige har kunnat ställa oss bakom ett förslag som innebär att ledningsresurserna reduceras.

Lite annorlunda är det om en väpnad konflikt skulle drabba vårt land. Hur osannolik en sådan situation än kan framstå i vår fredliga tid blir svaret att då är det knappast möjligt att från ett enda ställe i landet leda alla de omfattande operationer som blir aktuella.

Sverige har en allt mindre insatsorganisation, har vi kunnat läsa i tidningarna de senaste veckorna. Men i händelse av en väpnad konflikt är det inte bara fyra bataljoner insatsförband som ska ledas, utan det är 65 hemvärnsbataljoner över hela landets yta som också ska involveras i det här systemet. De 65 hemvärnsbataljonerna ser alla olika ut. De har olika utrustning, olika personalsammansättning med mera. I det sammanhanget tror jag att det blir omöjligt att klara denna ledning från ett enda ställe.

Vi är i en situation i dag i Försvarsmakten då vi måste åstadkomma mer med mindre resurser. Det har gjort att prioriteringar blivit nödvändiga. Jag gläds åt att jag ser en viss skillnad mellan utskottsmajoritetens sätt att resonera och det anslag som finns i propositionen. Majoriteten i försvarsutskottet erkänner att MD-organisationen fyllt viktiga funktioner

och att Sveriges förmåga när det gäller ledning och samverkan nu kommer att bli mindre.

Samtidigt är det mot den bakgrunden förvånande att majoriteten i utskottet är beredd att ta ansvar för en avveckling utan att skaffa sig garantier för att den organisation som avvecklas ersätts av någonting annat. Så är det, fru talman! De folkvalda i Sverige duger till att avveckla organisationer i Försvarsmakten, men vi har inte regeringens förtroende att få inflytande över vilka alternativ som ska komma i de avvecklade organisationernas ställe.

Innebörden och betydelsen av detta är att efter det att MD-organisationen är avvecklad kan regeringen utan att höra Sveriges folkvalda avveckla, förändra eller minska på de säkerhets- och samverkansgrupper som Försvarsmakten nu planerar för Boden, Stockholm, Göteborg och Malmö.

Det är oppositionens uppgift att kritiskt granska regeringens politik och att försöka förstå dess syften.

Tidigare hade Försvarsmakten fyra olika huvuduppgifter. Men i och med inledningen av det här året återstår enbart en: Huvuduppgiften är att föra väpnad strid.

Det uttalandet har varit föremål för en del diskussioner. Jag menar, fru talman, att regeringen undan för undan har kommit att göra en närmast fundamentalistisk tolkning av uppgiften så som den har formulerats.

Jag tror att avvecklingen av militärdistriktsorganisationen ska ses i ljuset av att regeringen medvetet försöker ge Försvarsmakten en mindre roll i den civila krishanteringen. Jag konstaterar att det denna vecka beställts en utredning av Försvarsdepartementet om hur vi i Sverige ska bli bättre på att ta emot stöd när vi drabbas av en kris som tsunamin eller Gudrun. I det pressmeddelande som gick ut från Försvarsdepartementet när uppdraget gavs till Räddningsverket nämndes över huvud taget inte Försvarsmakten som en aktör i sammanhanget.

I dag, just nu, går Utrikesdepartementet på en pressträff igenom hur Sverige efter tsunamin och Gudrun har stärkt sin beredskap när det gäller att hantera kriser som sker utanför vårt lands gränser men som drabbar svenska medborgare. Vid denna presskonferens deltar Krisberedskapsmyndigheten och Räddningsverket. Men Försvarsmakten deltar *inte* – detta trots de insatser som Försvarsmakten svarade för efter tsunamin då man tog ansvar för att transportera hem från bortre Asien avlidna och för den delen också skadade och då man hanterade avlidna människors kroppar här i Sverige.

Jag menar att det finns två skäl att erkänna Försvarsmaktens roll inom den civila krishanteringen. Försvarsmakten har unika resurser. De resurserna är betalda. Om de erfordras i ett civilt sammanhang är det en självklarhet att de ska komma till användning på bästa sätt.

Jag kan också konstatera att när det gäller internationella insatser går utvecklingen i fråga om uppdragets natur egentligen i motsatt riktning. Samtidigt som vi i Afghanistan om sex månader eventuellt ska hantera en militär konflikt ska våra soldater ta hand om genderfrågor i byarna bredvid ett sådant slagfält. Där blir uppdraget mer och mer komplicerat, och där inser vi att militära resurser också kan användas för civila ändamål.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationen i betänkandet.

Anf. 99 ERLING WÄLIVAARA (kd):

Fru talman! Vi debatterar här i dag betänkandet *Avveckling av militärdistriktsorganisationen*. MD-organisationens främsta uppgift är att svara för territoriell verksamhet, utbildning av hemvärns- och frivilligpersonal och stöd till det civila samhället.

Den territoriella verksamheten har i ett förbättrat säkerhetspolitiskt omvärldsläge tappat i betydelse; det är sant. Även med en på sikt förändrad hotbild borde dessa uppgifter kunna hanteras tillfredsställande inom den övriga Försvarsmakten. Men det viktiga är att Försvarsmakten också i framtiden ska kunna samverka med andra organ när det gäller krishantering. Samhällets alla resurser måste kunna tas i anspråk vid kriser och svåra påfrestningar.

Fru talman! I betänkandet talar man inte om hur uppgifterna ska lösas och hanteras i framtiden. I stället beskrivs enbart hur militärdistriktsorganisationen och dess ledning ska slaktas. Så är det också i propositionen. Ingenting sägs exempelvis om hur garnisonschefen i Boden ska leda verksamheten över hela Norrland – en yta lika stor som Schweiz och Österrike tillsammans. Vem som i framtiden ska ha ansvaret när en kris-situation uppstår, av vilket slag det än vara må, lämnas oklart.

I Stockholm, landets huvudstad, finns det ett särskilt angeläget behov av att tillgodose säkerheten. I huvudstadsområdet får vi aldrig riskera att misslyckas därför att vi inte har förstått att vidta relevanta åtgärder för vår säkerhet.

Vem som i framtiden ska organisera och leda samövningar mellan olika länder på Nordkalotten är också oklart. Att inbilla sig att det kan ske från högkvarteret av en person med ringa eller ingen kännedom om situationen på Nordkalotten är inte trovärdigt. Frågetecknen är väldigt många och svaren väldigt få.

Konsekvensen för exempelvis hemvärdet i Sverige kommer att bli näst intill *totalavveckling*, i alla fall i stora delar av vårt land. Militära bedömare som jag talat med och som jobbar i högkvarteret varnar för att antalet hemvärnsmän inom två–fyra år kommer att ha minskat till mellan 6 000 och 8 000 man. Vad en sådan utveckling skulle innebära för stödet till det civila samhället vid en kris är det inte svårt att förstå.

Fru talman! Risken är också stor att det som står i propositionen inte blir annat än ytterligare fördyringar, kostnadsökningar, för Försvarsmakten, samtidigt som förmågan försämras. Regeringen gör i propositionen bedömningen att förslaget kommer att innebära kostnadsreduceringar med ca 70 miljoner kronor per år från år 2007. Men eftersom det varken i propositionen eller i betänkandet klart anges hur uppgifterna ska lösas i framtiden finns det inte heller några exakta beräkningar av vilka kostnader den nya ledningsorganisationen kommer att medföra för befintliga förband. Den ekonomiska beräkningen lämnas helt utan kommentar i betänkandet.

Det skulle vara intressant att höra Berndt Sköldestig berätta *varför*. Är det så att inte ens ni själva tror att det blir någon besparing utan kanske tvärtom en fördyring för Försvarsmakten?

Fru talman! Visst kan ledningsorganisationen krympas. Den kan till och med avvecklas. Men att föreslå en avveckling rakt av utan att tänka på vilka konsekvenserna blir är oansvarigt. I betänkandet borde det enligt vår mening tydligt ha angetts vem som i framtiden ska bära ansvaret,

vilka uppgifterna är och vem som ska svara för ledning och samordning innan man beslutar om avveckling. Vi kan inte ställa oss bakom en nedmontering av viktiga delar i vår samlade förmåga att möta kriser och svåra påfrestningar utan att veta vad det ska ersättas med.

Jag yrkar bifall till fyrpartireservationen.

Anf. 100 BERNDT SKÖLDESTIG (s):

Fru talman! I betänkandet FöU2 behandlas regeringens förslag om att lägga ned militärdistriktsstaberna i Boden, Strängnäs och Göteborg. Förslaget ligger helt i linje med de ställningstaganden vi tidigare gjort i både Försvarsberedningen och regeringen men också här i riksdagen.

Utbildningen av och stödet till hemvärnet och de frivilliga försvarsorganisationerna flyttas över till Försvarsmaktens utbildningsförband. Militärdistriktsgrupperna kommer i framtiden att kallas för utbildningsgrupper. Därmed kommer ansvaret för utbildning av och stöd till hemvärnet och frivilligorganisationerna att sammanfalla med dem som har resurser i form av instruktörer, material och utbildningsanordningar. Utskottet anser att det är en förbättring jämfört med dagens system.

När det gäller Försvarsmaktens samverkan med lokala och regionala instanser för bland annat stöd till samhället kommer Försvarsmaktens högkvarter att vara den ansvarige. Man kommer att organisera fyra regionala säkerhets- och samverkanssektioner som avses bli lokaliserade i Boden-, Stockholms-, Göteborgs- och Malmöområdena. Utgångspunkten är att samverkanssektionerna kommer att dimensioneras så att de svarar mot Försvarsmaktens behov av samverkan. Detta gör att Försvarsmakten kommer att behålla en förmåga att samverka med olika civila instanser, inte minst i storstadsområdena.

Utskottet förutsätter att det upprätthålls goda kunskaper om de olika regionala och lokala förhållandena även utanför storstadsregionerna så att Försvarsmaktens stöd till kommuner, länsstyrelser med flera kommer att vara effektivt i krissituationer.

Mot bakgrund av den stora reduceringen av antalet förband i Försvarsmakten kommer samverkansorganisationen och samverkansförmågan att se lite olika ut i landet beroende på de lokala förutsättningarna.

Utskottet förutsätter att regeringen meddelar sådana verkställighetsföreskrifter att det glapp i samverkansförmågan som befaras i motion 238 inte uppkommer.

Fru talman! Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på motionen.

Anf. 101 ALLAN WIDMAN (fp) replik:

Fru talman! Jag blir verkligen förvånad när jag hör Berndt Sköldestig säga att den nya organisationen är bättre och mera ändamålsenlig än den gamla. Den nya organisationen motsvarar, såvitt jag förstår, kanske i antal människor räknat som arbetar med dessa problem 15 eller 20 %. Menar Berndt Sköldestig att vi under flera år haft en organisation som inte har gjort sitt jobb och inte haft någon betydelse för vårt samhälles försvarsförmåga? Hur stämmer det uttalande han gör med det utskotts-majoriteten skriver i betänkandet: Mot bakgrund av den reducering som skett av Försvarsmaktens grundorganisation är det dock inte möjligt att

ha den nära samverkansförmåga i hela landet som tidigare varit fallet?
Där anslår majoriteten i utskottet närmast en mycket kritisk ton.

Prot. 2005/06:31
16 november

*Avveckling av militär-
distriktsorganisationen*

Anf. 102 BERNDT SKÖLDESTIG (s) replik:

Fru talman! Det vi anser vara en förbättring jämfört med dagens system är möjligheten för hemvärnsförbanden och frivilligorganisationerna att få en adekvat utbildning och ett adekvat stöd – det var det som jag uttalade mig om – naturligtvis beroende på att vi i dag har ett antal mindre förband som inte är spridda över hela landet. Vi måste ta till vara de möjligheter vi har att göra det här på ett bra sätt i fortsättningen. Då är det de förband vi har, den personal och den utbildningsorganisation som vi har som måste vara basen i det hela. Det anser jag vara en klar förbättring mot att vi hade behållit organisationen och haft svårigheter att klara av det.

Anf. 103 ALLAN WIDMAN (fp) replik:

Fru talman! Jag gläder mig åt det ärliga medgivande som Berndt Sköldestig ändå gör här när han säger att förbättringarna handlar om hur vi kommer att hantera utbildningen av hemvärdet i framtiden. Det ska jag inte argumentera emot. Det innebär också att Berndt Sköldestig tydligt erkänner att när det gäller vår ledningsförmåga och förmåga till samverkan med civila myndigheter är detta inte ett steg framåt utan ett steg bakåt.

Jag skulle i anslutning till det vilja ställa en fråga till Berndt Sköldestig. Som du möjligen hörde när jag talade för en stund sedan sade jag att riksdagens uppgift är att avveckla den befintliga organisationen. Vi ska inte ha något inflytande över vad som kommer i stället. Då vill jag ställa följande fråga: Menar du att du kan ta ansvar för det här beslutet när du inte samtidigt skaffar dig garantier för att regeringen inte senare ändrar på det som nu har beskrivits i det här kommittébetänkandet? Är du inte beredd att tillsammans med den borgerliga alliansen kräva garantier för att inget ska hända med den organisation som nu kommer som efterträdare utan att Sveriges folkvalda har fått ha ett ord med i laget?

Anf. 104 BERNDT SKÖLDESTIG (s) replik:

Fru talman! Jag tror att det är så med det mesta här i livet, även med riksdagsbeslut, att garantier är väldigt svåra att ge. Jag måste säga att jag helt och fullt litar på att man i Försvarsmaktens högkvarter är vuxen nog att klara av att organisera det här och göra det på ett rimligt sätt så att vi inte tappar förmågan att samverka lokalt. Det är svårare att klara det nu när vi inte har folk placerade över ytan på samma sätt. Men jag är fullt och fast övertygad om att det här kommer man att klara, och det räcker som garanti för mig.

Anf. 105 ROLF GUNNARSSON (m) replik:

Fru talman! Jag har lyssnat noga på vad Berndt Sköldestig har sagt och hört ”klar förbättring” med flera ord här. Sedan räknar han upp hur det ska fungera. Men ”senare” – när kommer det här ”senare”? Där kanske Socialdemokraterna har en lite bättre insyn. Vad är ”senare”? Är det om en månad eller om ett år? När kommer svaret på vad det ska bli?

Det talas om glappet. Det måste väl uppstå ett glapp när man avvecklar någonting, som vi gör i dag, tills det kommer någonting senare. Ser ni socialdemokrater några problem där, eller kommer ni att klara det här och kommer det till och med att bli förbättringar? Är det rätt uppfattat? Har jag tolkat Berndt Sköldestig rätt?

Anf. 106 BERNDT SKÖLDESTIG (s) replik:

Fru talman! Det vore befängt att säga att det är helt problemfritt. Det är klart att det är problem när man går från en organisation till en annan. Det vet alla som har fungerat i en organisation.

Vi tror, och jag är övertygad om det, att det här "senare" kommer att ske ganska snart. Jag tror inte att man från Försvarsmaktens sida sitter överksam och inte har funderat på de här frågorna. Säkert finns det funderingar och uträkningar gjorda för att kunna sätta det här i sjön.

Med det här beslutet får regeringen möjligheten att säga att vi avvecklar den gamla organisationen när vi kan sätta den nya i sjön. Det behöver faktiskt inte vara den 1 januari 2006.

Anf. 107 ROLF GUNNARSSON (m) replik:

Fru talman! Det sista, att det kanske inte blir något glapp utan vi kan spara det tills det "senare" kommer så att det inte sker någonting innan, innebär ett steg framåt. Vi har sagt att vi går med på det här, men vi vill ha en ersättning i stället. Kommer ersättningen så här snabbt och det inte blir någonting den 1 januari är vi väldigt nöjda.

Låt mig gå tillbaka till konsekvenserna av nedläggningen. Jag tar fram Anders Lindströms utredning om MD-organisationen där han säger: "Konsekvenserna av detta alternativ" – det som vi diskuterar i dag – "är mycket omfattande, då det regionala inflytandet och närvaron i huvudsak utgår. Stora brister uppstår också i förmågan att samordna territoriell verksamhet med syfte att understödja operationer över Sveriges yta." Detta enligt enmansutredaren Lindström.

Då frågar jag: Vad är det som Socialdemokraterna och Berndt Sköldestig vet mera än vad Anders Lindström kom fram till och fick klart för sig i sin stora omfattande utredning? Har ni någonting i rockärmen som ni inte har talat om för oss? Tala om det nu! Är ni nu beredda att skjuta på det som ska komma lite längre fram, ja, då har vi nått vårt mål att det inte ska ske någonting nu, utan man skjuter på det här tills det "senare" ska komma. Då kanske vi är nöjda allihop för då har vi löst det här med glappet.

Anf. 108 BERNDT SKÖLDESTIG (s) replik:

Fru talman! Min förhoppning är att vi ska vara nöjda allihop. Jag ser det som att vi alla i stort sett har samma intressen. Jag tror att övergången från en organisationsform till en annan kommer att fungera. Det är jag alldeles övertygad om.

Vad "senare" är kan inte jag säga, men jag är alldeles övertygad om att Försvarsmakten planerar för det och har planer på hur man ska göra det.

När det gäller Lindströms utredning är det, som jag sade förut, så att det kommer att vara svårt att gå ifrån en organisation som har täckt ytan bättre än den här, men jag är övertygad om att man kommer att hitta sätt att klara av det framöver. Jag är inte orolig för det.

Det är jättebra om vi kan vara nöjda allihop.

*Avveckling av militär-
distriktsorganisationen*

Anf. 109 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Fru talman! Den nya organisationen med en nedläggning av den befintliga innebär en förbättring, sade Berndt Sköldestig. En förbättring för vem? Jag kan inte förstå på vilket sätt det skulle bli bättre för Norrlands inland, för Jämtland, för Västernorrland med att ledningen och utbildningen av hemvärns- och frivilligorganisationer flyttas upp till Boden. Jag skulle vilja ha ett svar på det.

Anf. 110 BERNDT SKÖLDESTIG (s) replik:

Fru talman! Svaret är ju ganska enkelt. Det är ju Bodenregionen som har förbanden kvar. Det är där som de officerare som jobbar med utbildning och som tar till sig nya metoder och nya vapen finns. Det är klart att det måste vara bättre att ha basen där för övning och utveckling av hemvärnet.

Anf. 111 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Fru talman! Så avståndet på ca 60 mil har ingen betydelse? Hur pass intresserad är en hemvärnsman i Jämtland när hans ledning finns uppe i Boden?

Jag vill ställa en annan fråga om Nordkalotten. Där har man många samövningar med Finland, Norge och Ryssland som MD-organisationen i dag har ledningsansvaret för. Hur kommer den verksamheten att bli i framtiden? Kan jag få besked nu eller kommer det senare?

Anf. 112 BERNDT SKÖLDESTIG (s) replik:

Fru talman! Det beskedet kommer tyvärr senare. Jag har inte katalogen klar för mig.

När det gäller Nordkalottssamarbetet borde det inte vara någon stor nackdel om ledningsresurserna koncentreras till området runt Boden. Som jag ser det borde det vara en fördel.

Sedan kan jag inte svara på frågan om hemvärnsmannen eller hemvärnsvinnan i Jämtland. Om man ska vara kvar i organisationen som hemvärnsman kräver det att man får en adekvat utbildning och att det finns kunnigt folk som har hand om utbildning och fortbildning. Det är väl det mest grundläggande för om man ska vara kvar i organisationen eller inte.

Anf. 113 BERIT JÓHANNESSEN (v):

Fru talman! Försvarsmakten genomgår just nu en stor omstrukturering, och det är en ganska dramatisk omstrukturering. Från en stor befintlig organisation i invasionsförsvaret är det nu relativt få utbildningsförband som utbildar utifrån en helt annan hotbild.

Men det finns naturligtvis behov ute i landet som måste klaras av. Det handlar till exempel om säkerhetstjänsten, men också om alla dem som finns inom hemvärn och frivilligrörelse. Man måste se till att det finns resurser som kan användas vid en kris och att man är både beredd och övad för detta. Det är viktigt att skapa och upprätthålla nätverk och att ha både personkontakter och kunskap om lokala förutsättningar.

Omstrukturering av Försvarsmakten innebär naturligtvis också en förändring inom den territoriella verksamheten, och det är det som vi diskuterar i dag. Under flera år har det skett en successiv förändring av den verksamheten.

Det är viktigt att man har en bra organisation för uppgifterna inom regional verksamhet och att ansvaret för dessa klargörs.

Försvarsmakten har lagt fram ett förslag om att säkerhetstjänsten och samverkan bör ske i fyra ledningsgrupper inom de från högkvarteret utlokaliserade verksamheterna. Utbildning av hemvärnet och frivilligrörelsen kopplas till utbildningsförbandet. Försvarsmakten ska ju fortsatt ha möjlighet att med både personer och materiel stödja samhället i kriser. Detta är ju en grundfråga. Det är väldigt viktigt att detta sker under de regler som vi nu har, det är av stor betydelse.

När man hör den borgerliga minoriteten låter det som att vi bara skulle släppa den här organisationen rakt upp och ned och strunta i den. Så är ju faktiskt inte fallet. Vi har klart och redigt uttalat vilka behov som finns. Försvarsmakten håller också på att skapa en ny organisation för detta.

Det är ju inte så att vi inte är intresserade av dessa frågor. Vi är ganska överens om behovet av en förändring av hemvärnet och en bra utbildning i krishantering för hemvärnet.

Det finns också ett stort intresse bland de civila myndigheterna och de civila organisationerna av att det ska vara en bra verksamhet. Det finns också ett stort sådant intresse bland Försvarsmaktens personal.

Jag är övertygad om att den nya organisationen som håller på att växa fram ska ha samma möjlighet att upprätta de nätverk och skapa de kontaktytor som behövs och utveckla samarbetet och samövningar med det civila samhället. Det finns ett intresse från alla håll att man ska skapa en bra organisation i stället för den som vi nu föreslår ska läggas ned.

Anf. 114 ALLAN WIDMAN (fp) replik:

Fru talman! Det är alldeles riktigt som Berit Jóhannesson påpekar och som också jag nogsamt underströk i mitt anförande, att det planeras för en efterföljande organisation som heter säkerhets- och samverkansgrupper som ska finnas i några av våra städer och även i Boden. Men jag måste fråga Berit Jóhannesson:

Om nu regeringen efter sex månader, i samband med nästa försvarsbeslut eller någon gång framöver fattar beslut om att avveckla denna organisation som nu träder i stället, vad kan Berit Jóhannesson göra för att stoppa en sådan utveckling?

Jag vet ju att Berit Jóhannessons parti tillsammans med Miljöpartiet har tillförsäkrat sig vetorätt på ett antal olika områden inom försvarspolitik. Min fråga blir då: Omfattar den vetorätten också den här organisationen som nu Vänsterpartiet på nåder släpper igenom?

Anf. 115 BERIT JÓHANNESSEN (v) replik:

Fru talman! Som jag sade finns det klara behov av en regional organisation. Vi föreslår att man ska lägga ned den organisation som man har haft. Men det håller på att skapas en ny organisation. Jag har väldigt svårt att se att regeringen plötsligt skulle finna att det inte behövs något regionalt stöd.

Jag är övertygad om att man kommer att skapa en bra organisation som tillfredsställer behovet av utbildning av hemvärnspersoner och av frivilligrörelsen och som kommer att utgöra ett stöd till samhället i fred. Jag är övertygad om detta.

Anf. 116 ALLAN WIDMAN (fp) replik:

Fru talman! Under föregående år i den så kallade försvarsbeslutsprocessen tyckte jag att Vänsterpartiet intog en ganska lovvärd position när det gällde de olika förbanden ute i landet. Man sade: Den typen av beslut kan inte fattas bakom stängda dörrar på Rosenbad, utan det ska fattas i det här forumet i full öppenhet och under allmänhetens överinseende. Därför var Berit Jóhannesson med och skickade tillbaka en proposition som regeringen lade fram förra hösten.

Jag kan nu konstatera att närmandet till den politiska makten har lett till en annan uppfattning hos Vänsterpartiet. Nu är man beredd att lita på att regeringen kan hantera dessa frågor, och det är jag den förste att beklaga.

Anf. 117 BERIT JÓHANNESSEN (v) replik:

Fru talman! Det här handlar om en utveckling som jag är övertygad om kommer att bli mycket bra när organisationen har satts i sjön. Vi har fått information från Försvarsmakten. Vi kommer att fortsätta att följa upp dessa frågor för att säkerställa att det blir en bra organisation. Jag är övertygad om, Allan Widman, att vi i slutändan tillsammans kommer att se att det blir en bra organisation för dessa frågor.

Anf. 118 LARS GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Det är premiär för mig att uttala mig om något i detta utskott, men eftersom det angår även mitt hemdistrikt Hallands län tänkte jag säga följande.

Avvecklingen av militärdistriktet innebär en stor förändring. Det är därför med glädje jag konstaterar att utskottet enligt ställt sig bakom det som anförs i min motion Fö:238 om militärdistriktsorganisationen, även om man av beslutstekniska skäl avstyrker motionen.

Med den föreslagna avvecklingen av nuvarande militärdistriktsorganisation uppstår en risk för glapp i samverkan mellan försvaret och det civila samhället. Försvarets frivilligorganisation, som omfattar ca 30 000 hemvärnssoldater, fyller en oersättlig resurs även i fredstid med stödinsatser till det civila samhället.

Den centralisering av den tidigare territoriella styrningen som avvecklingen av militärdistriktsgrupperna innebär, trots en viss delegering till regionala samordnare, gör att tidigare samverkan med andra civila organisationer, länsstyrelser, polis, räddningstjänst med flera försvåras. Den naturliga kopplingen till lokala aktörer blir inte lika självklar längre. Det kan röra sig om samövningar, beslutsvägar och insatser vid kriser

Prot. 2005/06:31
16 november

*Avveckling av militär-
distriktsorganisationen*

och naturkatastrofer. Att de senare blir allt vanligare tror jag inte att någon kan betvivla liksom att framtiden kommer att innehålla ett ökat behov av insatser från försvarets frivilligorganisation. Om hemvärnsorganisationens insatser skulle ersättas med någon annan samhällsfinansierad organisation eller myndighet skulle kostnaderna bli mycket stora eller så skulle insatserna inte utföras alls.

Det finns alltså välgrundade skäl för att upprätthålla och stödja hemvärnet med såväl utbildning som utrustning och övningsmöjligheter till gagn för oss alla.

Nu är det inte tillräckligt med ett uttalande från försvarsutskottet, utan hela den fortsatta processen i omorganisationen måste följas löpande. Utskottet, och även regeringen för den delen, bör därför i framtiden noggrant följa hur Försvarsmakten genomför avvecklingen av militärdistriktsorganisationen i Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 20 §.)

*Handel med läkemedel
samt andra
läkemedelsfrågor*

16 § Handel med läkemedel samt andra läkemedelsfrågor

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2005/06:SoU2
Handel med läkemedel samt andra läkemedelsfrågor.

Anf. 119 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! I stora delar av landet är det omöjligt att handla receptfritt. Möjligheten är i alla fall ytterst begränsad. Tillgängligheten är inte den bästa, köerna för att få recept är stundtals lång och öppettiderna är inte anpassade till folks möjligheter att besöka ett apotek.

Efter utslaget i EG-domstolen och insikten om att monopolets dagar kanske är räknade, ser vi nu stora aktiviteter ske inom Apoteket AB. Det handlar om att försöka korta köerna, ge ökad service och öppna fler försäljningsställen för receptfria varor.

Tänk vad ett hot om upphävande av ett monopol kan åstadkomma! Varför har annars Apoteket inte tidigare vinnlagt sig om de här åtgärderna självmant?

Vi ser liknande effekter på andra områden, fru talman. Det handlar om när privata vårdcentraler och friskolor vill etablera sig och kanske när lågpriskedjan inom tandvården nu också presenterar att de kan pressa priserna och samtidigt öka tillgängligheten. Därför bör också apotek i privat drift tillåtas. Vi kommer nämligen att se samma effekt på läkemedelssidan som vi har sett tidigare inom friskolan och inom privat vård.

Fru talman! Allianspartierna anser att riksdagen snarast bör utarbeta ett regelverk för en mer permanent avreglering av handeln med läkemedel. Att allmänheten måste garanteras tillgång till läkemedel och farmaceutisk rådgivning är självklart liksom att tillsyn, uppföljning, kontroll och så vidare måste säkras och författningsregleras. Kunderna måste kunna känna samma trygghet när de besöker ett nytt apotek som när de besöker det gamla apoteket. Det ska inte heller vara tillåtet för tillstånds-

innehavare att sälja receptbelagda läkemedel på annat sätt än genom expediering av farmaceutiskt utbildad personal.

Fru talman! Vi anser att i stället för dagens ordning med ett statligt monopol ska licensierade butiker och apotek få möjlighet att sälja såväl receptfria som receptbelagda läkemedel. Att enbart sälja receptbelagda läkemedel ger inte en konkurrens på lika villkor, eftersom vi ser att det är på de receptfria läkemedlen som Apoteket i dag hämtar in sina för stora förtjänster. Vi bör kanske vid en avreglering tillåta både receptfria och receptbelagda läkemedel. Apotek som drivs av andra aktörer, också av personal, innebär också att farmaceuter och andra får möjlighet att välja mellan fler arbetsgivare.

Erfarenheter från andra länder som har avvecklat monopolen visar att mångfalden faktiskt har ökat, och man har fått en bättre service i såväl glesbygd som storstad. Inte verkar det trovärdigt att Sverige som enda land i hela världen har monopol på apoteksverksamheten. Förutom Sverige är det faktiskt i dag bara Nordkorea och Kuba som har kvar ett statligt monopol. I vilket sällskap befinner vi oss?

Fru talman! Moderaterna anser att systemet med frikort blir kostnadsdrivande. Så blir det när någonting är helt gratis. Jag ser själv tendenserna i min nära omgivning, kan jag erkänna. När jag frågar om detta när jag är ute och träffar människor är det många som nickar jakande, att har man fått frikort är det lätt att be att få lite extra; det är ju ändå gratis.

Vårt motto, fru talman, är att ingenting ska vara helt gratis. Det behöver inte kosta mycket, men det kan kosta lite grann, några kronor.

Ett sätt att förändra läkemedelsförmånen vore att införa en expeditionssavgift per uttagstillfälle, exempelvis 25 kr, oavsett hur många läkemedel som hämtas ut vid ett tillfälle.

Fru talman! Med stigande ålder försämras alla kroppsfunktioner och effekterna av läkemedel blir starkare och biverkningarna fler. Vanliga bieffekter kan bli nervositet, förvirring, depression och inkontinens. Det är många gånger förvillande lika de symtom som uppkommer när vi uppfattar det som att någon håller på att bli gammal. I själva verket kan det vara läkemedelsbiverkningar. Undersökningar har nämligen visat att över 10 % av de patienter som behöver besöka akutmottagningarna har drabbats av problem orsakade av läkemedel. I Skåne finns uppgifter om att felaktig användning av läkemedel ligger bakom upp till 40 % av de äldres besök på akutmottagningarna.

Enkla läkemedelsgenomgångar kan göra stor skillnad för äldre. Man har kunnat se, efter försök med att gå igenom läkemedelslistor och ta bort och förändra medicinering, att uppemot en fjärdedel av de äldre mår bättre.

Vi anser också att Socialstyrelsen bör utfärda föreskrifter om rutiner för läkemedelsgenomgångar samt ställa krav på att de systematiskt genomförs för såväl äldre i särskilda boenden som för äldre i det egna boendet som använder många läkemedel. Förutom en förstärkt medverkan av läkare i vården av äldre finns det ett behov av att stärka den kliniska forskningen vad gäller äldre och läkemedel.

Fru talman! Varje år kasseras stora mängder läkemedel. I Socialstyrelsens rapport *Läkemedel i miljön* diskuteras hälsohotet med läkemedelsrester. Där beskrivs hur antibiotika kan vara svår att bryta ned. Det kan till och med finnas antibiotika kvar i dricksvatten och i livsmedel.

Även den senaste tidens ökning av hormonella läkemedel ses som ett hälsoproblem. Bland annat påverkar östrogena ämnen, när de kommer ut i sjöar och hav, fiskens reproduktionsmöjligheter.

Mot denna bakgrund, fru talman, anser vi det angeläget att öka kunskapen om och kontrollen av hur läkemedel fungerar från miljösynpunkt. Regeringen borde därför, anser vi, snarast återkomma med ett åtgärdsprogram för läkemedel från miljösynpunkt.

Fru talman! Jag och Moderaterna står självklart bakom samtliga moderata reservationer som finns i betänkandet, men för tids vinning yrkar jag bifall endast till reservation nr 2.

Anf. 120 ERIK ULLENHAG (fp):

Fru talman! Låt mig inledningsvis yrka bifall till reservation 1. Folkpartiet står självklart bakom alla sina reservationer, men för tids vinnande nöjer vi oss med att yrka bifall till reservation 1.

Fru talman! Monopol är väldigt sällan bra. Det kan finnas enstaka undantag. Folkpartiet står bakom Systembolaget för att vi tror att det är bra att bekämpa alkoholförsäljning. Historiskt sett har vi i Sverige varit ganska förtjusta i olika typer av monopol, eller Socialdemokraterna har varit det, och ett av de monopol som står kvar är apoteksmonopolet.

Vad är problemet med ett monopol? Är det inte bra att politiker bestämmer i stället för att enskilda bestämmer? Jag fick ett mejl för ett par veckor sedan från en kvinna i Skåne som beskrev hur hennes son, som är kroniker, behövde medicin en lördagskväll. Hon ägnade ett par tre timmar åt att få tag i den medicin han hade behövt under många år. Hon skrev rätt uppgivet: Hur ska jag förklara för min son att den medicin han behöver liksom inte går att få tag på? Det är ett exempel på en bristande tillgänglighet för den här mamman och barnet i Skåne.

En annan absurd konsekvens av det apoteksmonopol vi har i Sverige är att jag kan gå in i affären runt hörnet och köpa cigaretter. Jag kan gå in i affären runt hörnet och köpa snus. Men jag har inte kunnat gå in i affären runt hörnet och köpa nikotinläkemedel ifall jag vill sluta röka. Det är okej att röka i meningen att det kan jag köpa i närmaste 7-Eleven. Men om jag behöver medlet för att sluta röka kan jag inte få det.

Folkpartiet ser det därför som angeläget att vi avskaffar apoteksmonopolet. Vi ser ett antal vinster med det. Vi kommer att se en ökad tillgänglighet och service. Det kommer att sätta press på Apoteket AB. Vi vet att när det kommer fram olika aktörer blir det alltid en spännande utveckling oavsett vilken marknad det gäller. Vi tror också att det är en väg att säkerställa fortsatt säker och trygg läkemedelsförsörjning. Det kommer att öka prispressen, få ned priserna på såväl receptbelagda som receptfria läkemedel.

Men det här med avskaffande av monopolet är ju inte samma sak – just eftersom det gäller handeln med läkemedel – som att släppa handeln helt fri. Det ska vara tydligt och fast reglerat vilka som får sälja, i synnerhet receptbelagda läkemedel. Endast butiker som har farmaceutiskt utbildad personal tillgänglig under hela öppettiderna ska kunna sälja läkemedel. Tillstånden ska inte ges till kedjor utan till enskilda butiker så att vi kan se till att Läkemedelsverket kan hålla kontroll på försäljningen. Det ska alltså vara ett starkt regelverk för dem som vill sälja receptbe-

lagda läkemedel, något mindre strikt kanske för den som vill sälja receptfria läkemedel, men även där ska det finnas en kontroll.

Jag tror, fru talman, precis som Cristina Husmark Pehrsson sade, att om tio eller femton eller tjugo år kommer vi att titta tillbaka och tycka att det var rätt märkligt att det var Sverige, Nordkorea och Kuba som var de sista som hade apoteksmonopolet kvar.

Ibland när man går tillbaka och tittar på de avregleringsdebatter av olika slag som vi har haft i Sverige blir man ju rätt förvånad. Det var inte så många år sedan som det fanns ledande socialdemokrater som ville förbjuda parabolantenner, för det var farligt att ta in andra tv-program än kanal 1 och kanal 2. Medborgarna skulle skyddas. Det var inte så många år sedan som det hemsaste som kunde finnas var reklam-tv – som man kan ha synpunkter på men som nu är en del av allas vår vardag. Det är inte så många år sedan en stor politisk debatt i Sverige stod kring om vi ska få sända närradio eller inte, det vill säga om folk som ville sända lite studentradio skulle förbjudas att göra det av den anledningen att det kunde vara farligt om någon annan än staten gjorde det.

I alla de där avregleringsdebatterna har det ju i efterhand visat sig att det inte finns någon som vill ta steget tillbaka. Inför valrörelsen 2006 tror jag inte att det finns någon socialdemokrat som kommer att gå ut på gator och torg och säga: Det var dumt, det här med reklam-tv. Vi vill förbjuda människor att titta på TV 4 och TV 3 om det är möjligt. Jag tror att vi kommer att få se samma utveckling vad gäller avvecklingen av apoteksmonopolet. När nu verkligheten via EU-domen tränger på kommer vi att hamna i ett läge där folk kommer att upptäcka att ett avreglerat apoteksmonopol kommer att öka tillgängligheten, kommer att kunna sätta press nedåt på kostnaden för läkemedel. Folk kommer att se det som något positivt.

Fru talman! I betänkandet behandlas även andra frågor än apoteksmonopolets vara eller inte vara. Vi vet att en stor andel av dem som har problem och söker till exempel den internmedicinska akutsjukvården har problem som har orsakats av läkemedel. För en lekman är det där lite konstigt. 10 % av dem som kommer till den internmedicinska akutsjukvården kommer dit för ett problem som beror på läkemedel, det vill säga det som skulle hjälpa till att bota.

Problemet är särskilt vanligt bland äldre människor. Äldre människor kan ha 10, 12, 13 läkemedel på fast ordination som man ska ta varje dag som har skrivits ut vid lite olika tillfällen. Ena gången har den äldre människan träffat en läkare som har skrivit ut ett läkemedel mot den åkomma man kom med den dagen. Nästa gång har man träffat någon annan. Till slut kan man hamna i en situation där de här läkemedlen faktiskt inte bidrar till att människor blir mindre sjuka utan till och med leder till större problem för den enskilde.

Huvudproblematiken, fru talman, är ju att vi inte har ett system i Sverige där varje person som besöker sjukvården har någon som tar ett tydligt ansvar, en husläkare eller familjeläkare som tar helheten i vården. Men det finns också en del att göra vad gäller att förbättra läkemedelsgenomgångar och se till att det på ålderdomshem eller så kallade särskilda boenden görs regelbundna läkemedelsgenomgångar för äldre människor. Vi vill gå lite längre än vad som föreslås i betänkandet och ge Socialsty-

relsen i uppdrag att utforma riktlinjer för hur det där ska se ut. Här finns det väldigt mycket att göra.

Fru talman! I betänkandet berörs också frågor om kvinnor och läkemedel. Det är ju så att trots att över halva svenska befolkningen är kvinnor har vi under lång tid varit så inriktade på att det är män som är normen att forskningen om läkemedel har skett på män. Vi vet att man som kvinna fortfarande i dag generellt sett tyvärr får sämre läkemedel än män. Här sker det en hel del, ska jag villigt erkänna. Det sker i politiskt samförstånd och det sker tillsammans med Socialdemokraterna. Men det skulle också kunna hända en hel del mer. Jag tror att vi om ett antal år kommer att komma till rätta med problemen, men det brådskar att se till att kvinnor och män faktiskt får likartade och lika bra läkemedel. Det behövs forskning när det gäller kvinnor och äldre. Det behövs forskning om äldres sjukdomar. När mediciner tas fram ska forskning alltid ske på både kvinnor och män och inte, som det har varit historiskt, enbart på män.

Allra sist, fru talman, har vi det som kanske kommer att dominera debatten. Vi har från Folkpartiets och den övriga alliansens sida sagt att vi måste se till att vi faktiskt hushållar med vår ekonomi. I den meningen föreslår vi en expeditionsavgift varje gång jag går till apoteket även om jag har brutit igenom högkostnadsskyddet. Hämtar jag ut ett antal recept ska jag betala ett par tiotus för det. Detta gör vi för att vi vet att det är så inom hela vårdsektorn att med den fria lunchen, det vill säga när det inte kostar något alls att uppsöka sjukvården eller att hämta ut läkemedel, blir systemet kostnadsdrivande. Det är det vi ser i dag.

Anf. 121 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Det är ett viktigt betänkande vi har att fatta beslut om i dag. När man diskuterar detta är läkemedel ofta en av de saker som nämns som tärande på samhället. Det är sådana otroliga kostnader, och det känns ibland som att man har glömt hur oerhört viktiga dessa mediciner är för enskilda människor. Det finns personer i det här landet som har kroniska sjukdomar där man kan säga att det egentligen inte finns någon bot. Men man har lindrande behandling. För dem har nya läkemedel betytt oerhört mycket för livskvaliteten.

Jag känner ibland behov av att göra mig till tolk för många människor som kanske känner sig som tärande på samhället men där det är en enorm humanitär vinst. Väldigt många människor har också på grund av de här allt bättre medicinerna kunnat fortsätta jobba, vara aktiva på fritiden och det ena med det andra. Därför, fru talman, är det viktigt att vi även fortsättningsvis ser till att det finns resurser, att vi hushållar med dessa så bra som möjligt och att vi ser till att utvecklingen fortsätter gå framåt på läkemedelsområdet så att alltfler av oss kan få de läkemedel som vi är i behov av.

För några dagar sedan hade jag möjlighet att vara med på en jubileumsfest för tidningen Dagen. Den fyllde 60 år. På första sidan på den första tidningen för 60 år sedan stod det en liten notis om att man ville föreslå en utredning för att socialisera apoteksverksamheten. Jag visade min partikamrat Ulrik Lindgren det där, och så skrattade vi båda två.

Det är alltså 60 år sedan som man bestämde sig för att monopolisera apoteket. Och nu är vi i ett läge där jag och de borgerliga partierna tycker att det är hög tid att ta bort monopolet och låta apoteksverksamheten få skötas av andra. Syftet med det är inte bara något allmänt, utan syftet är att öka tillgängligheten och servicegraden inom läkemedelshandeln, att säkerställa en fortsatt säker och trygg läkemedelsförsörjning, att öka prispressen på såväl receptbelagda som receptfria läkemedel och att ge Apoteket AB ökade incitament för effektivisering och kundorientering med förbättrad service och möjligheter för en internationalisering. Det är alltså våra motiv. Och i grunden finns den enskilda människan, patienten och medborgaren.

Det gjorde också att de borgerliga partierna skrev en gemensam motion, vilket vi har rätt att göra i vissa lägen enligt 3 kap. 13 § riksdagsordningen, händelse av större vikt. Det är bland annat den motionen som vi behandlar i dag.

Jag tycker att det är lite sorgligt att vi inte kunde få majoritet för den här motionen. Men man kan kanske inte vänta sig något annat. Vi får leva med det. Men vi har gjort vad vi har kunnat.

Detaljhandeln med receptbelagda läkemedel tycker vi ska vara förbehållen de butiker och apotek som har en farmaceutiskt utbildad personal som är tillgänglig under hela öppethållandet. Kvalitetsfrågorna är alltså det centrala för oss. Man ska också ha ett tillstånd för handel med läkemedel, och det ska ges av Läkemedelsverket.

Varför säger jag det i den här debatten? Jo, därför att det ska bli tydligt att vi vill ha en hög kvalitet. Det ska fortsättningsvis vara en engagerad och välutbildad personal. Därvidlag har Apoteket AB ett gott renommé. Man säger att det är hög kvalitet, och vi vill att det ska fortsätta.

Det känns också viktigt att säga att hela världen har gått ifrån ett monopol i detta sammanhang, förutom Kuba, som Erik Ullenhag och någon mer sade. Det måste väl också vara en signal om att det går att driva en effektiv, bra och kvalitetsinriktad apoteksverksamhet utan ett monopol.

Jag vill också kommentera några av de reservationer som finns i betänkandet och som är föranledda av motioner bland annat under allmän motionstid.

Reservation 5 från de borgerliga partierna handlar om en rationell förskrivning och användning av läkemedel. Undersökningar visar att 10 % av de patienter som tvingas uppsöka den internmedicinska akutsjukvården har drabbats av problem orsakade av läkemedel. Det måste vi göra någonting åt. Vi anser till exempel att Socialstyrelsen bör utfärda föreskrifter om hur rutiner för läkemedelsgenomgångarna ska se ut och ställa krav på att de systematiskt genomförs såväl för de äldre som bor i särskilda boenden som för de äldre i eget boende, särskilt för dem som använder många läkemedel. Vi har många rapporter om att det finns människor som använder 20–30 läkemedel, och många av dem är äldre.

När det gäller jämställdheten, punkt 9, kan man konstatera att det har talats mycket om att vi ska ha jämställdhet även inom läkemedelsområdet. Trots det vet vi att väldigt många läkemedelsutprovningar sker just på män och inte på kvinnor. Därför tycker jag att de systematiska studierna av läkemedelseffekter på olika grupper måste utökas. Det räcker inte som det har varit.

Jag skulle också vilja säga att vi behöver få bättre studier om läkemedelseffekter på våra barn. Dessa studier är inte heller tillräckliga. Jag tror att man måste vidta kraftfulla åtgärder för att komma till rätta med det. Vi ställer oss positiva till EU:s senaste förslag om att ytterligare stimulera läkemedelsförskrivningen när det gäller barn. Jag hoppas att vi ska kunna vara överens i denna kammare om att det är väldigt viktigt att alla läkemedel utprovas på de grupper som ska använda dem.

Det har också kommit fram att om ett läkemedel ska ha den allra bästa effekten, till exempel på en äldre person, måste denna person kunna äta, dricka och ha en normal nutrition i gång. Annars har läkemedlet en helt annan effekt.

Fru talman! För tids vinnande vill jag yrka bifall endast till reservation 12, men jag står givetvis bakom alla reservationer där Kristdemokraterna finns med.

Anf. 122 GUNILLA WAHLÉN (v):

Fru talman! Läkemedel är inte vilken vara som helst och kan inte jämföras med och omfattas av samma regler som finns för dagligvaruhandel eller annan handel. Över hela världen är handel med läkemedel och de varor som ska betecknas som läkemedel reglerad på ett eller annat sätt. Det finns även regler för vilka läkemedel som ska förskrivas av utbildade personer och vilka som är behöriga att hantera läkemedel. Det finns även reglerat i lagar vilka som får tillverka läkemedel och vilken forskning som ska ha genomförts för att man ska få sälja ett läkemedel på marknaden. Det är inte unikt för Sverige, utan det gäller i de allra flesta länder.

Det svenska apoteksmonopolet har under många år varit utsatt för upprepade krav på att det ska avskaffas. Så är det även i dag, som vi har hört. De borgerliga partierna återkommer i år med ett sådant krav samt att nikotinersättningsmedel ska säljas i butikerna inom vissa ramar.

Apoteksbolaget ger genom alla apotek och alla apoteksombud en mycket stor tillgänglighet till alla läkemedel som är godkända av Läke- medelsverket. Det finns apotek öppna alla tider på dygnet via jourapotek runtom i landet.

Jag är inte alls övertygad om att tillgängligheten kommer att öka om monopolet avskaffas och dagligvaruhandeln får sälja dem efter certifiering och på liknande villkor som gäller på dagens apotek. Jag tror inte att det kommer att vara möjligt för dagligvaruhandeln med dess öppettider att på kvällar och under storhelger som jul, nyår och påsk ständigt ha tillgång till utbildad personal som kan ge rådgivning och svara på kundernas frågor när det gäller val av olika preparat. Det kan även medföra att läkemedel försäljs till personer som bör rådgöra med en särskilt kun- nig person innan han eller hon köper ett läkemedel. Jag tänker närmast på gravida, unga och människor som redan äter läkemedel för kroniska sjukdomar. Vilken förberedelse har dagligvaruhandeln att ta tillbaka överblivna läkemedel och sköta miljöfrågorna när det gäller läkemedel?

I flera av motionerna vill man att nikotinersättningsmedel ska vara tillgängligt och säljas i vanliga affärer. Dessa preparat ses inte som läke- medel. I en moderatmotion påpekas att det finns 900 försäljningsställen för nikotinersättningsmedel medan det finns 34 000 inköpsställen för tobak. Det går inte att jämföra nikotinersättningsmedel med tobak. Det

vore som att sälja snus på Apoteket. Det är nog ingen som vill det, utom möjligtvis tobaksbolagen.

Fru talman! Inför dagens debatt var jag på Apoteket för att skaffa information om nikotinersättningsmedel. Jag fick inom fem minuter den gedigna bibba om nikotinersättningsmedel som jag håller upp för kammarens ledamöter. Den innehåller prisjämförelser mellan olika preparat och information om hur och var man kan få hjälp att sluta snusa eller röka.

Jag har även skaffat en bipacksedel till nikotintuggummi och läst vad där står om biverkningar. Jag läser att man kan få yrsel, huvudvärk, illamående, kräkningar, hicka, hudutslag, hjärtklappning, förmaksflimmer och ömhet i käkleden. Hur många dagligvarubutiker kommer att kunna ge stöd och rådgivning då kunderna frågar om så vanliga mediciner som de mot hösnuva, åksjuka, värk i leder och muskler, feber samt hur stora doser man kan ge sitt barn?

Erik Ullenhag nämnde i sitt anförande en mamma som sökte febernedsättande medel för sitt barn en lördagskväll. Tror ni att en dagligvarubutik kommer att ha farmaceutiskt kunnig personal tillgänglig en lördagskväll i en mindre stad i Sverige för att hjälpa föräldrar med råd om vad barnet ska ha för läkemedel när det har feber? Jag tror att jourapoteken har den bästa kompetensen, och det är de som även fortsättningsvis kommer att kunna hjälpa föräldrar med sådana läkemedel.

Läkemedel har på många sätt bidragit till en revolutionerande utveckling av möjligheterna att lindra och bota sjukdomar. Vi behöver inte gå så långt tillbaka i tiden för att konstatera att infektioner, diabetes, cancer med flera sjukdomar saknade behandling och bot. Folkhälsan och människors livskvalitet har utvecklats via de nya läkemedlen.

Den utvecklingen, där läkemedlet anpassas efter individens behov och förutsättningar, är oerhört viktig, men vi anser att den måste kompletteras med ett genusperspektiv. Det finns många motioner, från olika partier, om detta.

Vid en direkt förfrågan till ett läkemedelsföretag ifall de vid framställningen av nya läkemedel tog hänsyn till att människor består av både män och kvinnor blev svaret ett frågetecken. Man har fått argument som att kvinnor är svåra att forska på eftersom de har en annan hormoncykel, att kvinnor kan bli gravida och måste utgå ur studien. Men det är just på grund av att kvinnor inte är män som studier behöver göras också på kvinnor.

Det är ett problem att så många läkemedel är testade och utprovade på yngre män samtidigt som dessa läkemedel är avsedda för sjukdomar som drabbar helt andra grupper, till exempel äldre kvinnor. Det finns skillnader även i användningen av läkemedel. Nyare, mer individuellt anpassade och dyrare läkemedel förskrivs oftare till män.

Vi anser att det är oacceptabelt att kvinnor behandlas efter manlig norm och att forskning och studier inte återspeglar vilka som konsumerar läkemedlen. Vidare anser vi att Sverige bör driva på frågan så att EU inför krav på att läkemedel för kvinnor också ska testas på kvinnor före godkännande.

Kvalitets- och säkerhetsarbetet måste fortgå på alla plan. Det är helt nödvändigt att fortsätta arbetet med en säkrare och bättre fungerande läkemedelsförskrivning. Det är bra att det genom Dagmaröverenskom-

Prot. 2005/06:31
16 november

*Handel med läkemedel
samt andra
läkemedelsfrågor*

melsen avsatts 6 miljoner för producentoberoende läkemedelsinformation samt att Infomedica, ett datasystem för patientinformation, tillförs 11 miljoner för att utveckla och kvalitetssäkra informationen till konsumenterna.

Biverkningsfrekvensen är mycket hög, och studier visar att läkarna är dåliga på att rapportera biverkningar. Vi anser därför att sjuksköterskor som har en farmakologisk utbildning borde ha skyldighet att rapportera biverkningar. Vi menar också att det borde vara möjligt för patienten att själv rapportera biverkningar via till exempel Internet eller Apoteket.

Vi har flera reservationer i dagens betänkande, men vi yrkar bifall bara till reservation 6.

Anf. 123 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Låt mig börja med att yrka bifall till reservation nr 1 och 2. Jag står självfallet också bakom övriga reservationer där Centerpartiet förekommer.

Läkemedel är en viktig del av vård och behandling. Läkemedel ska användas på ett effektivt och ändamålsenligt sätt. Människan ska vara i centrum. Service och säkerhet ska gälla. En fullgod service, oavsett var i landet man bor, är vad vi ska eftersträva.

Apoteket AB gör, utifrån sina förutsättningar, ett bra arbete. Vi är dock många som anser att Apoteksmonopolet överlevt sig självt och bör avvecklas. När nu även EU-medlemskapet sätter press på monopolet är det enligt min bedömning bara en tidsfråga innan monopolet faller. Med en ny alliansregering efter valet påskyndas den avvecklingen.

De starkaste argumenten för en avreglering är att konkurrens på sikt sannolikt leder till lägre priser och större effektivitet vilket gagnar kunderna, det vill säga privatpersoner och landsting. Om detaljhandeln fick ökade möjligheter att saluföra läkemedel skulle det medföra en ökad tillgänglighet, det är min tro, både genom fler försäljningsställen och genom bättre öppettider. Om vi ser på vår omvärld kan vi ta ett exempel, som jag tagit del av. Vi kan jämföra Frankrike, som har 4 000 invånare per försäljningsställe, med Sverige, som har ca 10 000 invånare per försäljningsställe.

Centerpartiet och övriga allianspartier har i en gemensam motion föreslagit tillsättande av ett särskilt utskott för att analysera rättsläget och bereda och utarbeta regelverk för en permanent omreglering. Vårt förslag innebär en parlamentarisk insyn i processen. Detta intresserar tyvärr inte utskottsmajoriteten, som känner sig nöjd med att regeringens särskilda utredare, som ska se över detaljhandeln med nikotinläkemedel, är alternativet. För att uttrycka mig försiktigt, fru talman, har vi skilda ambitioner när vi talar om att bereda och ge möjligheter till en parlamentarisk insyn och medverkan när det gäller framtida läkemedelshantering.

Av reservation nr 2 framgår vår mening, nämligen att det bör bli möjligt för alla dem som får tillstånd av Läkemedelsverket att sälja receptbelagda och receptfria läkemedel. Vi ser framför oss att det statliga monopolet då ersätts med licensierade butiker och apotek som får sälja receptfria respektive receptbelagda läkemedel. Härigenom uppnås en ökad mångfald, tillgängligheten förbättras och vår bedömning är att vi på sikt kan sänka priserna ytterligare. Handeln med receptbelagda läkemedel förutsätter personlig expediering av farmaceutiskt utbildad personal.

Våra utgångspunkter i den här delen är att konkurrensen, utöver andra åtgärder som har påbörjats, ytterligare ska sänka priset, att tillgängligheten ska förbättras och att patientsäkerheten aldrig får ifrågasättas. Det handlar om högt ställda krav, farmaceutisk kompetens, informationssystem, tillsyn och kontroll. Det handlar om att verksamheten ska vara en del av vården där sjukvårdshuvudmannen har huvudansvaret men också har möjligheter att avtala sig till att läkemedelsverksamheten fungerar. Det handlar om att hälsokommunikationen, som är en jätteviktig del inte minst i det förebyggande arbetet, på uppdrag av sjukvårdshuvudmannen väl kan utvecklas i den form som vi förordar och att vi sammantaget ska ha en utgångspunkt om en god läkemedelsanvändning generellt sett.

Fru talman! Centerpartiet förekommer i flera reservationer i betänkandet, och jag skulle vilja omnämna några. Det gäller bland annat reservation nr 7 som handlar om att bilda en fond för fortbildning. Det är idéer hämtade från enskilda stater i USA. Vi vet, både från hälso- och sjukvårdens sida och, kanske än mer aktuellt, från tandvårdens sida, hur viktigt det är att vi har en obunden fortbildning. Att det är sjukvårdshuvudmännens uppgift är helt klart. Att en del sjukvårdshuvudmän har skärpt till sig och förbättrat fortbildningsinsatserna är också klart, men fortfarande finns det mer att göra för att se till att obundenheten verkligen blir det som gäller. Vår idé är en fond som läkemedelsindustrin får anslå medel till.

I reservation nr 12 tar vi upp speciella grupper – äldre, barn, kvinnor – där både jämställdhetsarbete och andra motiv gör gällande att vi måste jobba vidare för att se till att alla omfattas av den verksamhet som vi i dag debatterar.

Slutligen, fru talman, gäller det reservation 13. Den handlar om läkemedels miljöpåverkan. Tidigare talare har redan nämnt att det är ett område där det har gjorts insatser. Det planeras insatser. Men det går för sakta. Vi vill från Centerpartiets sida genom den här reservationen markera hur viktigt det är med ett åtgärdsprogram för läkemedel ur miljösynpunkt.

Anf. 124 JAN LINDHOLM (mp):

Fru talman, åhörare och eventuella tittare! Alkohol är ingen vanlig handelsvara. Det är inte läkemedel heller. Det finns produkter som vid rätt tillfälle, i rätt händer och med kunnig och omsorgsfull hantering kan göra ett mirakel när det gäller en middag eller en besvärlig åkomma. Åsikter om det här grundar sig ofta på både skrock och hörsägen men i vissa fall på noggranna vetenskapliga underlag. Men vid fel tillfälle, i fel händer och utan kunskap kan samma produkter innebära livshotande skador. Även om samhället gör sitt yttersta för att försöka undvika att medborgare hamnar i sådana situationer ligger självklart alltid det slutgiltiga ansvaret på den enskilda. Det kommer vi inte ifrån.

I Sverige har vi med framgång tillämpat tillgänglighetsbegränsning och distributionskontroll som metod för att stödja individer så att de inte tappar kontrollen över sin konsumtion. Trots det finns det individer som dricker sig till ohälsa, kanske till döds, med de produkter som Systembolaget distribuerar under kontrollerade former. På samma sätt finns det de som exempelvis med hjälp av flera av varandra oberoende läkare införskaffar recept på tillräckligt stora sammanlagda doser för att utan pro-

blem kunna ta livet av sig. Det system som vi har valt för att minska risken för att dessa varors skadliga effekter inte ska uppstå är naturligtvis inte vattentätt. Det är vi alla medvetna om.

Är då detta det faktum som motiverar att man skrotar Systembolaget, fru talman? Ska vi kanske sänka våra ambitioner bara för att vi inte har lyckats fullt ut? Eller finns det andra lösningar som ger bättre resultat? Ja, man skulle ju kunna tänka sig att svaren på den här typen av frågor skulle vara det som låg till grund för kritiken av Systembolaget och apoteksmonopolet, men icke. De förändringar som oppositionen eftersträvar är inte motiverade av någonting annat än rent ideologiska skäl. Man anser att avskaffande av monopol per automatik är en förbättring, utan tillstymmelse till analys.

När man sedan presenterar en försäljning i dagligvaruhandeln av läkemedel blir den kringskuren av så många förbehåll och krav att den i allt väsentligt kommer att tvingas att utformas som ett traditionellt apotek. Det som saknas i beskrivningen av detta alternativ är om de här butiksapoteken ska tillåtas att plocka russin ur kakan eller om de ska åläggas att hålla ett komplett sortiment. Om inte kravet på ett fullständigt sortiment är självklart för oppositionen frågar man sig: Vem ska då betala och finansiera distributionen av alla de minst lika livsavgörande preparaten som inte har en sådan volym att de är kommersiellt intressanta? Det blir en kostsam affär för den som har en sjukdom som inte är kommersiellt intressant. Den utvecklingen kan vi miljöpartister inte tillåta.

Fru talman! EG-domstolen har nu upprepade gånger tydligt fastslagit att starkt reglerad distribution av produkter som av hälsoskäl inte kan betraktas som vanliga handelsvaror är förenlig med EU:s inre marknad under förutsättning att ingen produkt diskrimineras från att använda den reglerade kanalen fram till kunden.

Självklart ska vi rikta kritik mot såväl Systembolaget som apoteksmonopolet om produkter hindras att konkurrera på lika villkor inom ramen för de här starkt reglerade distributionskanalerna, som vi har valt att använda. Men att läkemedelsförsäljning i dagligvaruhandeln skulle kunna underlätta när det gäller att ytterligare förbättra våra möjligheter att stödja den enskilda konsumenten att framgångsrikt nyttja de produkter som bedömts kräva den här särskilda varsamheten har man inte ens bemödat sig att försöka argumentera för.

Debatten om apoteksmonopolets vara eller inte vara har ofta tenderat att bli en debatt om tillgänglighet, men tillgänglighet för vem då och varför? Att storsäljarna finansierar ett system som möjliggör att tusentals sällsynta och svårhanterliga produkter blir möjliga att lagerhålla i ett ganska spritt distributionssystem är ju en dimension på tillgänglighet som jag tror att många uppskattar. Att kunna lösa ut ett recept kl. 23 på lördagskvällen kanske är en annan aspekt på tillgänglighet som har räddat många liv. Jag yrkar avslag på reservation 1 och 2, fru talman.

I huvudsak delar Miljöpartiet de uppfattningar som framförs i betänkandet, men vi har också tre reservationer. Självklart står vi bakom samtliga de här reservationerna, men för tids vinnande yrkar jag enbart bifall till reservation 15.

Läkemedelsrester i våra vattendrag är i dag ett av våra största miljöproblem. Vi tycker att det är beklagligt att regeringen inte vågar ta ini-

tiativ till att föra in ekonomiska styrmedel för bättre miljö på läkemedelsområdet. Stockholms läns landsting har genom sitt projekt med miljöklassificering av läkemedel – jag har boken här – visat att det går att klassificera miljöpåverkan av läkemedel. Det är ett arbete som för övrigt har drivits fram av miljöpartisten Bengt Cedrenius i Stockholms läns landsting. Vår uppfattning är därför att Läkemedelsförmånsnämnden borde få i uppdrag att även beakta miljöskadenivån när man beslutar om subventioneringsgrad av läkemedel. Det är reservation 15.

Biverkningar av läkemedel är också en stor fråga. Det finns bedömare som anser att närmare hälften av hela vår läkemedelskonsumtion avser medicinering mot biverkningar. Det är en stor brist i dag att konsumenterna, läkemedelsanvändarna själva, inte tas på fullt allvar.

Konsumentföreningen Kilen har i många år med väldigt små resurser försökt fylla detta tomrum, och de har lyckats fantastiskt bra. Nu gör Läkemedelsverket ett försök i Uppsala med direktrapportering för konsumenter. Vi tycker inte att man behöver vara så försiktig. Ta till vara erfarenheterna från Kilen och öppna för alla läkemedelsanvändare i landet att rapportera in sina erfarenheter av biverkningar! Vi anser också att annan personal än läkare kan anförtros möjligheten att rapportera biverkningar eftersom olika kompetenser ser olika saker.

Att läkemedel i huvudsak prövas ut för att fungera på unga män är självklart absurt. Det har skett en förbättring på senare år, men vi anser att regeringen borde vara tuffare i den här frågan. Det finns trots allt rätt stora skillnader mellan män och kvinnor, inte bara till det yttre utan kanske främst när det gäller den inre kemin. Därför är det inte så konstigt att riskerna är så pass mycket större för kvinnor än för män när det gäller medicinering. Därför är det också självklart att test och analyser alltid bör göras separat för män och kvinnor. Det är ett av de riktigt viktiga jämställdhetskraven. Det var därför tråkigt att jag behövde skriva reservation 11. Det visar att s-kvinnorna har mycket kvar att göra i sitt parti.

Fru talman! Det var något om Miljöpartiets reservationer, men för tids vinnande yrkar jag alltså bifall enbart till reservation 15.

Anf. 125 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag har bara någon kort kommentar och en fråga.

Jan Lindholm säger att det saknas analys. Hela marknadsekonomin är väl egentligen vår analys. Det är ett enkelt faktum att om man har en fungerande marknad, en fungerande konkurrens, så gynnar det priset och i slutändan också konsumenten.

Det ska erkännas att de börjar bli lite till åren, men det finns ett antal statliga utredningar som ligger till grund för konkreta förslag. Nu senast hade till exempel Lars Jedings utredning uppdraget att redovisa, och lade också fram klara och tydliga förslag om, fördelarna med en omreglering eller avveckling av monopolet.

Jag tror faktiskt att det betyder någonting att övriga Europa och större delen av världen inte tycker att monopolet är vad man förordar. Som tidigare talare har sagt är det Kuba och Nordkorea som har det kvar, eventuellt Albanien. Det sällskapet är det som Jan Lindholm hyllar.

Sedan tänkte jag ställa en fråga. Det är inte så länge sedan Miljöpartiet stod och vägde huruvida man skulle backa upp monopolet eller inte. När den konsumentkooperativa rörelsen, kooperativa idéer och mångfald

var med i diskussionen var Miljöpartiet ganska intresserat av att åtminstone diskutera frågan. Då är min fråga till Jan Lindholm: Är de funderingarna helt lagda på hyllan – småskalighet, överblickbarhet, entreprenörskap och kooperativa verksamheter?

Anf. 126 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Fru talman! Om Kenneth Johansson hade lyssnat hade han hört att jag i mitt anförande faktiskt inte sade nej till att apoteksmonopolet på sikt skulle kunna avskaffas. Det jag har sagt är att den utveckling som vi ser med oppositionens förslag kan vi inte tillåta.

Kenneth Johansson säger att marknaden är er analys. Då kan jag säga så här: Vi har sett vad som hände med avregleringen av telemarknaden, vad som hände med avregleringen av elmarknaden och vad som hände med avregleringen av taxi – tre exempel på att det blev en kostnadsinflation utan like för konsumenten.

Det jag saknar är vad som händer med den läkemedelskonsument som har ett läkemedelsbehov som inte är kommersiellt gångbart. Om man tittar noga på apotekens verksamhet ser man att en väldigt stor del av deras sortiment är väldigt dyrt för dem att hantera och sälja. En stor del av deras verksamhet är alltså långt ifrån möjlig att göra lönsam, även om det nu med en annan form skulle vara möjligt att göra stora rationaliseringar. Detta kanske är möjligt, men det vet vi inte så mycket om.

Det är den typen av läkemedelskonsumenter jag värnar. De kanske inte är den stora kundgruppen, men de är den stora gruppen konsumenter till antalet. Det är tillgängligheten för dem jag tycker att ni blundar för. Det är därför jag påstår att ni saknar en analys.

Anf. 127 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Det var ju ett klarläggande: Jan Lindholm säger inte nej till att avveckla monopolet. Det var ett bra uttalande. Då är frågan hur vi kommer dithän att vi får den frågan prövad.

I reservation 1, som Jan Lindholm yrkade avslag på, har vi sagt: Låt oss i ett gemensamt utskott här i riksdagen göra en analys av vad som har hänt under den sista tiden och hur vi kan uppfylla de krav man har rätt att ställa på en fungerande läkemedelshandling. Låt oss göra detta arbete parlamentariskt. Det är vad reservation 1 innehåller.

Mot detta står propositionen och Jan Lindholm. Ni säger: Nej, vi ska tillsätta en enmansutredare som i första hand ska titta på nikotinläkemedel. Det är svaret på de krav som vi ställer. Vi tycker att det är ynkligt. Vi tycker att det är bristande respekt för att ha en öppenhet i diskussionen. Det är de slutna rummens politik som Jan Lindholm förordar. Det tycker vi är väldigt tråkigt.

Men låt oss svänga på det. Låt oss få ett bifall till reservation 1. Låt oss sätta oss ned förutsättningslöst. Låt oss titta på möjligheterna. Låt oss lyssna på vad Jan Lindholm nu har sagt, nämligen att han inte säger nej till att pröva monopolets vara eller icke vara.

När det sedan gäller vad utbudet ska innehålla är vi helt överens. Självklart är det Jan Lindholms, mitt och övriga medborgares behov som ska fälla avgörandet. Det ska vi komma när det gäller de avtal som vi ser framför oss att staten måste träffa med enskilda apotek och butiker. Den

Anf. 128 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Fru talman! Jag kan säga till Kenneth att den dagen kanske kommer då vi är beredda att ta det steget. Det är vi inte i dag. Apoteksdomen är ju ganska färsk, och vi behöver se till att den distributionskanal vi har i dag anpassar sig. Det är det som den här enmansutredaren ska titta på, i första hand när det gäller nikotintuggummi. Sedan är avsikten att man ska jobba vidare och jobba sig igenom det här problemet just utifrån synpunkten att inga producenter ska utsättas för någon form av diskriminering på grund av de mycket hårda restriktioner som vi ser att man måste ha för denna produktgrupp. Jag tror att det arbetet tar sin tid. När det väl är gjort är det mycket möjligt att det kan vara dags att hitta andra former.

Sedan är jag inte så säker på att just ett separat utskott här i riksdagen för denna verksamhet är rätt modell. Jag tror att det finns andra, betydligt mer effektiva sätt att jobba med detta. Men jag tror att den dagen kommer.

Anf. 129 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Jag har egentligen i det förra replikskiftet fått ett svar på min fråga. Jan Lindholm kommer alltså att rösta för ett avslag på reservation 1 men gör ändå här en öppning som är ganska spännande.

Precis som Kenneth Johansson kan jag säga att det för vår del inte är tal om några snabba puckar här. Det handlar om kloka tankar om en avreglering på lång sikt, om att värna skattebetalarna och ge ett mervärde till kunderna. Det är faktiskt ett ansvarsfullt ställningstagande vi gör här. Det är inte på något sätt skrämmande. Jag tror att Jan Lindholm är så klok att han också inser detta. Låt oss i stället hitta former för ett sådant här samtal. Det är vi helt öppna för.

Hade tandvården varit ett monopol hade vi inte kunnat välkomna den nya satsningen på lågpris inom tandvården med tillsyn, kontroll och legitimerade tandläkare som erbjuder kunderna låga priser och en god tandvård under överinseende av Socialstyrelsen. Det är lite grann åt det hållet vi vill komma. Inte tycker väl Jan Lindholm att tandvården hellre skulle vara ett monopol?

Anf. 130 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Fru talman! Låt mig kommentera det exemplet. Jag tycker att det är viktigt att vi har en infrastruktur som är rättvis för medborgarna i hela landet. Ofta när man gör den här typen av förändringar som företrädarna för oppositionen talar om innebär det att vissa kundgrupper kan göra en väldigt mycket bättre affär och få sina tjänster till lägre kostnader medan andra å andra sidan får betala ett högre pris. Det är inte alla kunder som kan, som det har varit tidigare, åka till Polen och få sina tänder fixade. De kliniker som kommer att kunna erbjuda tandvård till lägre kostnader kommer förmodligen inte att finnas med samma tillgänglighet som den tandvård som vi har utbyggd i dag. Det blir ju en konkurrens på vissa platser i landet.

På samma sätt är det med apoteksfrågan. För att kunna erbjuda ett fullskalesortiment måste verksamheten vara ganska stor och ha ett

ganska stort underlag. Som jag läser era förslag tänker ni er att vi skulle få ett antal, förmodligen större, butiker för att de ska kunna hålla öppet åtminstone någon timme längre än apoteken har i dag även om de kanske inte kan hålla öppet så förfärligt många fler timmar, för det är ju en kostnadsfråga. Men det kommer ändå att vara ett ganska litet antal ställen i landet där den ökade servicen kan erbjudas. Det är jag rätt övertygad om. Då ställer man sig frågan: Hur många av de vanliga apoteken kommer att slås ut i en sådan förändring? Hur påverkar det tillgängligheten för alla andra?

Det är den här typen av frågeställningar som jag tycker att ni missar. De behöver lång tid på sig för att utredas ordentligt. Det jag tycker att vi måste passera den vägen först innan vi tar ett steg till.

Anf. 131 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Tack för det svaret. Låt oss titta på det. Låt oss också titta på vad som händer i de länder som har gått den här vägen, till exempel Norge. Vi kan åtminstone titta på det och se att tillgängligheten och närheten faktiskt har ökat i första hand i storstäderna, det erkänner jag, men också i glesbygderna. Men låt oss återkomma till den frågan. Vi kan väl ändå konstatera att Sverige har sitt monopol kvar. Vi är ett av få länder som har det, precis, som har sagts här, som Nordkorea och Kuba. Jag tror faktiskt att de andra länderna också värnar sina kunder och sina patienter så att de ska få bra läkemedel. Jag tror inte att det bara är Sverige och de andra länderna som gör det.

Slutligen skulle jag vilja ha en kommentar om en annan fråga av Jan Lindholm. Det handlar om nikotinersättningsprodukter. Nu finns det en utredare som arbetar och som snart kommer med ett förslag. Jag tycker att det är lite märkligt att jag kan köpa produkter med hög nikotinhalt lite varsohelst på tusentals ställen i Sverige, men jag kan inte köpa produkter med lägre nikotinhalt. En konsekvens av det skulle ju egentligen vara att Jan Lindholm vill förbjuda att man säljer tobak i kiosker och på andra ställen och för in dem till apoteket. Det är väl inte så jag ska uppfatta det?

Anf. 132 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Fru talman! Jag har skrivit en motion där jag föreslår att man ska införa ett licenssystem för butiker som får sälja tobak och snus. I den motionen skriver jag att jag tycker att det kan vara en bra kombination i samband med att man också får möjlighet att sälja nikotintuggummi och nikotinprodukter. Jag tycker att tobaksprodukter, precis som alkohol, är en speciell vara och inte vilken vara som helst. De bör hanteras med speciella restriktioner.

Låt mig gå tillbaka till detta med läkemedel. Vi pratar om tillgänglighet och erfarenheter från andra länder. Jag vet inte vilken erfarenhet ni i alliansen har, men eftersom jag råkar ha en nära anhörig med den typen av behov har jag själv provat att köpa läkemedel i Frankrike, Holland, Belgien och framför allt Tyskland. Jag har varit tvungen att besöka ganska många apotek innan jag hittat det jag vill ha. Någon nämnde tidigare detta med 4 000 kunder per apotek. Effekten av det för mig som konsument är att jag måste besöka rätt många ställen för att hitta det jag vill ha. Jag upplever att vi i Sverige har en läkemedelsdistribution som är

av mycket hög kvalitet och mycket hög tillgänglighet. Det tycker jag att vi ska vara rädda om. Vi ska inte kasta detta i sjön. Det här ska vi göra väldigt försiktigt. Vi ska analysera effekterna noga.

Men jag är inte helt emot detta. Jag ser möjligheter. Men eftersom erfarenheterna från tidigare avregleringar till stor del har varit negativa för konsumenterna med ökade priser i stället för lägre priser, som ju ofta är argumentet, tycker jag att vi måste vara försiktiga.

Anf. 133 CONNY ÖHMAN (s):

Fru talman! Tillgång till bra läkemedel är en viktig faktor i sjukvården och för vår folkhälsa. Rätt använda och rätt förskrivna innebär läkemedel möjligheter till ett bättre liv för väldigt många människor. För Sverige som nation är vår export av läkemedel en viktig komponent i det stora handelsöverskott vi har i dag.

En aktiv forskning kring läkemedel är oerhört angelägen, och Sverige är ett land som har en aktiv forskning på det här området. Jag är övertygad om att vi i en framtid kommer att se nya och ännu bättre läkemedel än vad vi har i dag ute till försäljning.

Jag tycker att det är viktigt att påminna om de här positiva sakerna när vi nu ska behandla ett betänkande där ett antal problemområden med läkemedel utgör i stort sett hela betänkandet.

Vi i majoriteten föreslår att de motioner som har tar upp de här problemen ska avslås. Bakgrunden till detta är att det pågår ett mycket omfattande arbete på många håll med att tackla de här problemen.

Några debattörer har redan tagit upp miljöfrågorna. Ganska sent – jag kan också tycka för sent – kom man underfund med att läkemedel har negativa effekter på miljön. Det arbete som Läkemedelsverket har gjort för att kartlägga omfattningen av de här problemen är nog ett av de mest genomgripande jobben på det här området som har gjorts i hela världen. Där finns också förslag på hur man kan komma till rätta med delar av de här problemen. Jag hoppas att den beredning som nu sker i Regeringskansliet ska kunna ske så snabbt som möjligt.

Det finns självfallet inga delade politiska meningar när det gäller viken av att både män och kvinnor får tillgång till bästa möjliga läkemedel. Men, som flera talare redan har sagt, det har varit en oerhört snabb utveckling under senare år för att de läkemedelsprövningar som sker ska ske på både män och kvinnor. Vi kommer aldrig att uppnå 100 % på det här området eftersom det finns sjukdomar som bara drabbar det ena könet. Därmed måste prövningarna bara ske på det ena könet. Det är självfallet oerhört viktigt att förskrivarna av läkemedel använder bästa möjliga preparat vid behandling av både kvinnor och män.

Felaktig användning av läkemedel eller överförskrivning av läkemedel är ett problem. Vi som i går kväll var med på socialutskottets besök på Folkhälsoinstitutet hörde om den överförskrivning av antidepressiva medel som finns i dag. Man tar kanske till förskrivna läkemedel för tidigt. Som alternativ skulle man kanske kunna pröva andra behandlingar innan man skriver ut dessa preparat. Det är självfallet ett problem, men det finns nu tydliga uppdrag till myndigheterna på det här området att studera det här problemet och komma fram med förslag till lösningar.

Läkemedelskommittéer jobbar med de här frågorna. Medvetenheten om de här frågorna ökar också bland sjukvårdspersonalen. På många håll

genomför man mycket förtjänstfullt läkemedelsgenomgångar. Forskningen på det här området är också intensiv.

Fru talman! Riksdagen har under 2000-talet fattat ett stort antal viktiga beslut på läkemedelsområdet. Läkemedelsförmånsnämnden har inrättats. Kostnadsutvecklingen när det gäller läkemedel är en helt annan i dag än vad den var för ett antal år sedan. Man kan till och med säga att kostnadsutvecklingen är under kontroll för närvarande. Generisk substitution har införts. Inga allvarliga problem har rapporterats kring detta. Vi har fått en lag om läkemedelsförteckning som är i kraft sedan halvårsskiftet i år. En överenskommelse har träffats mellan Landstingsförbundet och Läkemedelsindustriföreningen som reglerar formerna för kontakter mellan vårdpersonal och läkemedelsindustrin. Det är en oerhört positiv utveckling på gång när det gäller många av de frågeställningar som hanteras i motionerna.

De två kanske viktigaste frågorna i betänkandet handlar om Apoteket och läkemedelsförmånen. Frågan om Apoteket har vi debatterat vid ett flertal tillfällen här i kammaren. Jag måste säga att i dag tycker jag att Jan Lindholm från Miljöpartiet hade en oerhört bra argumentation i sitt inledningsanförande på den här punkten, och i den delen vill jag faktiskt instämma med den argumentering som Jan Lindholm hade när det gäller Apoteket AB. Det är ett väl fungerande bolag som till låga kostnader sköter distribution av läkemedel. Det är en poäng att man i Arjeplog, Ystad och Stockholms innerstad kan få tillgång till exakt samma sortiment till samma pris. Det är en förmån för patienten, som jag och Socialdemokraterna ser det, att det faktiskt är på det sättet.

När man hänvisar till andra länder vad gäller apotek kan man tro, när man går omkring i Europa eller annorstädes i världen, att det är enskilda företagare som driver ett antal apotek som heter olika saker. Men om man tittar bakom de här apoteken är de många gånger en butik i ett privat storbolag som sysslar med att driva apotek. Det finns till och med länder där det näst intill är privat monopol på dessa apotek, som formellt sett är privata. Bara för en kort tid sedan köpte bolag nummer två i storleksordningen upp bolag nummer tre i storleksordningen i England, så man är snabbt på väg mot en monopolsituation, även om apoteken formellt sett kan kallas för privata. Man måste nog alltså titta lite bakom vad det här med privata apotek står för i många andra länder.

Läkemedelsförmånen är dock kanske det allra viktigaste instrumentet för patienten och för att alla människor ska ha en rättvis tillgång till läkemedel. Vi har en högsta kostnad som man som patient behöver betala under ett år för att få tillgång till alla dessa 7 000 läkemedel som faktiskt finns på marknaden i dag. Nu vet vi att Moderaterna har förslag om att kraftigt försämra den här läkemedelsförmånen. Patienten ska betala betydligt mer ur egen ficka för att få del av de här läkemedlen. Man vill också ta bort den så kallade trappan i läkemedelsförmånen, vilket skulle kunna innebära att en patient som får ett antal recept för första gången skulle få betala 2 000 kr på ett bräde för att få ut en första omgång läkemedel vid ett nyinsjuknande. I ett läge då vi har kontroll på kostnaderna, som tidigare sagts, vill Moderaterna ändå lägga betydligt högre avgifter på de sjuka. Jag tycker som socialdemokrat att det här är en djupt orättvis politik som vi socialdemokrater kommer att bekämpa, men jag kan förstå den. Moderaterna tycker att detta är en konsekvent politik där man före-

slår fler karensdagar, försämrad sjukersättning, läkarintyg från första dagen, högre läkemedelskostnader, höjt högkostnadsskydd för läkarbesök och dessutom en expeditionsavgift. De sjuka ska betala en stor del av Moderaternas besparingar.

Vi vill behålla läkemedelsförmånen som den ser ut i dag. Därför yrkar vi avslag på samtliga reservationer i detta betänkande och bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 134 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag har två frågor till Conny Öhman. Den första frågan gäller det sista som Conny Öhman sade, att Socialdemokraterna inte kommer att förändra patientens högkostnadsskydd vad gäller läkemedel. Är det så att jag kan ta det som ett löfte att under kommande år eller kommande mandatperiod kommer inga höjningar att ske för patienten när det gäller högkostnadsskyddet?

Den andra frågan gäller vår reservation 1. När EU-domstolen kom med sin kritik emot apoteksverksamheten här i landet blev det en ganska stor fråga. Då tycker vi från oppositionen att det vore klokt att arbeta med den här frågan i öppenhet och med skyndsamhet i ett särskilt utskott. Min fråga till Conny Öhman är: Vad hade det varit för nackdel om man hade tagit utskottsvägen för att se till att det här går till på både rätt och bäst sätt? Vi vet att Apoteket AB i Sverige har ett gott rykte, och det handlar om att man vid en eventuell förändring inte har för brått utan tänker igenom hur man ska göra förändringen enligt de principer som EU har.

Anf. 135 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Fru talman! På den sista frågan vill jag svara ungefär som Jan Lindholm sade tidigare. Jag tror inte att det är en bra ordning att inrätta ett särskilt utskott inom ramen för riksdagens arbete för att titta på den här typen av komplexa problem. Jag tror att man faktiskt i så fall ska gå vägen via utredningsväsendet i Sverige, som är den vanliga, traditionella, väl beprövade vägen när det gäller att ta fram kunskapsunderlag och förslag på olika frågekomplex, med remissbehandling och allt detta som utgör det traditionella svenska sättet att ta fram underlag för olika typer av frågeställningar. Det har visat sig fungera i alla andra sammanhang. Jag vet inte hur många exempel det finns på att riksdagen har gjort på det sätt som Chatrine Pålsson förespråkar, men under mina år i riksdagen tror jag inte att jag har varit med om att det har skett vid något enda tillfälle i alla fall. Därför måste det väl sägas vara ett ganska icke beprövat förfaringsätt i de här sammanhangen. Däremot vet jag att den vanliga utredningsvägen faktiskt är en beprövad och ganska säker väg att ta fram bra underlag i olika frågeställningar.

Anf. 136 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Då upprepar jag min första fråga, om Conny Öhman kan garantera att det inte blir någon höjning för patienten.

Den andra kommentaren jag vill göra är att speciella utskott bildas om än inte ofta så av och till. Det senaste jag kommer ihåg var när utrikesutskottet och socialutskottet hade ett gemensamt utskott för frågan om smittsamma sjukdomar. Konstitutionsutskottet och utrikesutskottet, tror

jag det är, arbetar tillsammans. EU-nämnden har också samarbete med andra. Det sker ju av och till att gemensamma utskott bildas. Det kommer att bildas ett utskott, tror jag, om kammaren accepterar det, mellan justitieutskottet och socialutskottet för narkotikafrågor. Det är alltså någonting som är beprövat och enligt riksdagsordningen är fullt möjligt. Därför tycker jag att det i en sådan här fråga borde vara en gemensam uppfattning att behandlingen ska ske i öppenhet och i så stor utsträckning som möjligt på ett bra och snabbt sätt.

När det gäller utredningar vet jag mycket väl att den här regeringen ju älskar att tillsätta utredningar. De är ju tusentals vid det här laget. Men ibland tar det ju så rysligt lång tid innan det blir något av. Det är därför jag tror att sättet att tillsätta ett gemensamt utskott är ett mycket bättre sätt att arbeta effektivt, snabbt och brett.

Anf. 137 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Då måste jag säga som jag sade tidigare: Min uppfattning är tvärtom. Jag tror att det blir ett grundligare jobb gjort via den ordinarie utredningsvägen. Dessutom är det så att då bereds remissinstanser möjlighet att ha synpunkter på det man tar fram. Med internt arbete i riksdagen blir det ingen remissbehandling. Då blir det ett internt arbete i detta hus, och jag tror inte att ärendet blir berett på det sätt som en ordinarie statlig utredning faktiskt blir. Dessutom är det här ett så stort frågekomplex att det inte kan hanteras inom ramen för ett riksdagsår. Det skulle väl nästan bli inte ett särskilt utskott utan ett näst intill permanent extra utskott som skulle jobba under en längre tid för att klara ut de frågeställningar som ni ställer krav på i reservation 1 att man ska klara ut.

När det gäller frågan om högkostnadsskyddet kan självfallet ingen utlova att det ska vara samma summa som i dag för evig framtid, men en radikal höjning har jag mycket svårt att tänka mig att socialdemokratin kommer att ställa sig bakom. Däremot kan man väl tänka sig att det sker någon justering med hänsyn till prisförändringar eller sådana saker. Men för närvarande har vi som bekant oerhört låg inflation i det här landet, så den frågan är ju inte riktigt aktuell för närvarande.

Anf. 138 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Herr talman! Om vi tittar på skattehöjningar som har gjorts i socialdemokratiska landsting den senaste tiden ser vi att de ligger på ungefär 50 öre. Det betyder en merkostnad för varje genomsnittlig inkomsttagare på 100 kr i månaden i skattehöjningar.

Conny Öhman ställer frågan om Moderaterna kan motivera en ökning av högkostnadsskyddet. Det kan vi. Om vi ökar högkostnadsskyddet med 200 kr, om vi har ett receptuttag per tillfälle med 25 kr, ska vi ställa Conny Öhmans skattehöjning på 100 kr i månaden mot Moderaternas 25 kr i månaden.

Man kan väl vara lite självkritisk. Det handlar om vad folk får kvar i plånboken. Ni har drivit igenom en skattehöjning på i genomsnitt 100 kr i månaden i de socialdemokratiska landstingen. Det är det Conny Öhman ska försöka förklara och kanske försvara.

Det var roligt att höra Conny Öhman prisa Jan Lindholm och hans anförande och argumentation om Apoteket. Min fråga blir naturligtvis: Instämmer Conny Öhman också i det replikskifte som följde där Jan

Anf. 139 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Svaret på den sista frågan är nej.

När det gäller avgiftssystemet höjer man faktiskt skatten, vilket man har tvingats göra i vissa landsting, bland annat i detta, eftersom ekonomin var totalt körd i botten av en tidigare majoritet i det här landstinget. Det innebär att man gör en solidarisk utdebitering av alla människor som får ta ett gemensamt ansvar.

Den moderata politiken gäller läkarintyg från första dagen, högkostnadsskydd, bort med trappan i läkemedelsförmånen, kraftiga förstärkningar i höjning av högkostnadsskyddet som ska drabba patienter som ska gå till läkaren, karensdagar och sänkt sjukpenning. Allt är åtgärder som slår mot en och samma grupp i samhället, nämligen de sjuka. Det kallar jag en orättvis fördelningspolitik, Cristina Husmark Pehrsson.

Anf. 140 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Herr talman! 100 kr i månaden drabbar Conny Öhmans svaga, utsatta och sjuka. Om vi ser på högkostnadsskyddet för att gå till läkare och för att hämta ut recept kan det maximalt bli 60 kr i månaden. Conny Öhmans skattehöjning i de socialdemokratiska landstingen – det är många många landsting här i landet – innebär 100 kr i månaden.

Det är enkel matematik att räkna ut vilket som blir dyrast för den enskilde som är sjuk.

Jag har en annan fråga till Conny Öhman.

I går hade jag en interpellationsdebatt med vårdminister Ylva Johansson om cancerläkemedel.

Det är i dag stor regional skillnad när det gäller hur man blir behandlad. I debatten säger Conny Öhman att patienten ska få den absolut bästa medicinen. Det får man inte i Sverige i dag. Folk har litat på professionen, men eftersom läkemedelskostnaden har lagts ut på klinikerna – även på cancerklinikerna – får människor med till exempel prostatacancer och specifik bröstcancer inte fullgod behandling i dag. Man får inte den medicin man behöver därför att kostnaden är för hög.

Jag känner till många exempel ute i landet där man som patient erbjuds att själv köpa läkemedel för att minska bieffekterna av strålbehandling eller cellgift därför att klinikerna inte har råd.

Tycker Conny Öhman att det är riktigt?

Vore det inte mer rimligt med en nationell gemensam finansiering så att vi kan garantera att alla människor får den bästa vården var de än bor i landet?

Anf. 141 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Om alla inom den medicinska professionen är överens om vad som är den bästa behandlingen är min erfarenhet, efter många år i sjukvårdssammanhang, att den efter mycket kort tid finns på plats hos sjukvårdshuvudmännen.

Om den medicinska professionen är oenig – det är man på vissa punkter – tar det längre tid innan det sista landstinget är med på vagnen. Jag kan se att flera landsting nu faktiskt lägger in extra budgetmedel i

Prot. 2005/06:31
16 november

*Handel med läkemedel
samt andra
läkemedelsfrågor*

Vård i livets slutskede

sina budgetar för nästa år för att ha råd med Herceptin för bröstcancerpatienter och andra preparat.

Det är med viss tidsutdräkt, det ska medges. Den tidsutdräkten tror jag att vi kommer att ha i alla system oavsett hur vi organiserar det. Ett adelsmärke för svensk vård är att man ska ha ganska gemensamma behandlingsfilosofier vart i landet man än kommer som patient och att man ska erbjudas det bästa som finns att tillgå.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 20 §.)

17 § Vård i livets slutskede

Föredros
socialutskottets betänkande 2005/06:SoU4
Vård i livets slutskede (skr. 2004/05:166).

Anf. 142 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Herr talman! Jag planerar en fest, en minnesfest efter min bortgång. Jag känner en glädje som om det skulle vara ett avsked inför en intressant resa till ett främmande land som kommer att ge svar på alla frågor, eller ge en sömn av evig frid bortom alla plågor. Hur blir livets slutskede i fall där hjärtats styrka är större än organens och slutet blir en ojämn kamp med årslånga lidanden och en försvinnande identitet?

Så skriver Agnes Brandt, 100 år.

Herr talman! I januari 2001 överlämnade Kommittén om vård i livets slutskede sitt betänkande till regeringen. Sedan dess har ingenting hänt. Nu är jag kanske orättvis. Visst har det hänt och visst händer det mycket bra i utvecklingen av den palliativa vården – trots regeringens underlåtenhetssynder, skulle jag kanske tillägga.

Utredningen som har legat i en byrålåda på Socialdepartementet i snart sex år kom till oss i riksdagen som en skrivelse och inte som en slagkraftig proposition där det ytterst ansvariga statsrådet kunde peka med hela handen och visa på en kraftfull viljeriktning och utveckling på området. Det beklagar jag.

Att regeringen nyligen gav uppdrag till Socialstyrelsen att främja utvecklingen av vården i livets slutskede är utomordentligt, men inte en dag för tidigt. Det kunde ha varit gjort för många år sedan.

Herr talman! Närmare 30 % av dem som dör på sjukhus gör det utan att ha någon vid sin sida. Bland dem som avlider i hemmet, på hospis eller på särskilda boenden är det däremot vanligare att det finns en anhörig eller närstående.

Utbildningsbehovet är väldigt stort oavsett var man arbetar, men kanske särskilt inom den slutna vården. Det är hit man får komma när man inte längre klarar av smärtan, oron eller illamåendet och då man är som mest ensam och utsatt.

Herr talman! Vi är världsbäst på att ta hand om människor som är i början av livet, men vi är inte världsbäst på att ta hand om människor som väntar på döden.

Vi har visserligen på några få platser i Sverige en väl utbyggd avancerad hemsjukvård dygnet runt, årets alla dagar med tillgång till doktor och sköterska med kort inställelsetid. Men varför har de goda exemplen från bland annat Östergötland inte spritt sig i landet?

Varför ser det så olika ut? Tiden är för kort för det.

Har jag ont eller mår illa en lördagsnatt ska jag få hjälp kl. 2 på lördagsnatten och inte behöva vänta till söndag morgon eller kanske till och med till måndag.

Herr talman! Rätten att välja var jag vill tillbringa mina sista dagar måste så långt det över huvud taget är möjligt respekteras.

Palliativa team med olika kompetenser, sjukhusanknuten hemsjukvård och god samverkan med den vanliga hemsjukvården är ett absolut krav. Om detta borde propositionen ha handlat.

Herr talman! Slutligen vill jag säga några ord om dödshjälp.

I våra anföranden brukar vi inte diskutera sådant som vi är helt överens om utan mer fokusera på skillnaderna. Låt mig ändå göra ett undantag.

Jag inledde detta anförande med några rader som Astrid Brandt skrivit. Låt mig fortsätta att citera hennes brev. Hon skriver:

När den dagen kommer vill jag få hjälp av en kärleksfull hand och lyssna till den musik jag älskar mest, få en smärtfri hjälp att gå över gränsen och med glädje lämna min bädd åt den som bättre behöver.

Det finns inget förnuft, säger Astrid Brandt, i att denna barmhärtighetens välgärning ska vara förenad med ett brott när man själv uttryckt sin önskan att få dö innan ens förnuft försvunnit.

Så slutar Astrid Brandt sitt brev.

Herr talman! När vi talar om vård i livets slutskede är det viktigt att ha med sig flera aspekter. Det handlar om de fysiska, psykiska, sociala och existentiella behoven. Alla behov är viktiga att tillfredsställa.

I syftet att ge stöd och riktlinjer till hälso- och sjukvårdens personal när det gäller rent livsuppehållande åtgärder och när kurativ behandling inte längre är möjlig finns från Socialstyrelsen allmänna råd att tillgå. Här framhålls alla människors rätt att få dö under värdiga former och att varje patient måste bemötas individuellt. Men i riktlinjerna betonas också att åtgärder vars syfte är att orsaka en patients död aldrig är tillåtna, inte ens om patienten begär det.

Herr talman! Moderaterna instämmer till fullo i detta ställningstagande. Varför jag ändå tar upp frågan här är snarare för att visa att jag och vi inser att debatten finns ute i samhället, och det finns ett önskemål om dödshjälp. Inte minst den senaste tiden har det aktualiserats då en ung man fick bege sig till Schweiz för att kunna avsluta sina alltför korta levnadsdagar.

”Varför tiger svenska läkarkåren i denna så viktiga fråga?” kan vi läsa i Dagens Medicin den 19 oktober. ”Aktiv dödshjälp kan skada förtroendet för läkarkåren” läser vi den 26 oktober. Vi får svar på debattsidan i samma tidning. ”Aktiv dödshjälp kan öka förtroendet för läkarkåren” står det den 9 november.

Herr talman! Vi kan tycka olika i denna fråga. Men att alls inte vilja eller våga debattera eller samtala om denna så svåra fråga vore värre. Än värre vore det, herr talman, att inte vilja satsa på utvecklingen av en palliativ vård av högsta kvalitet i hela landet så att vi slipper känna oro och

ångest inför livets slutskede eller känna behov av att få hjälp av någon att gå över gränsen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den borgerliga reservationen nr 1.

Anf. 143 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp):

Herr talman! Människor som vårdas i livets slutskede har rätt till en god omsorg. Det är vi faktiskt överens om i socialutskottet. Det finns ingen som säger emot det. Palliativ medicin har uppmärksammats alldeles för lite i Sverige under väldigt många år. Den har nu fått lite större plats i den svenska sjukvården. Som framgår av betänkandet sker också väldigt mycket ute i landet. Det finns många goda och bra exempel på hur man tar hand om människor i livets slutskede. Men andra länder i vår närhet har kommit längre. Jag tänker speciellt på Storbritannien och Norge.

Vi var många som såg fram emot att få en proposition om betänkandet *Döden angår oss alla* som var färdigt i januari 2001. Folkpartiet liksom flera andra partier har på olika sätt tagit upp frågan i skriftliga frågor, interpellationer, anföranden och till och med i ett borgerligt gemensamt brev till statsminister Göran Persson. Vi fick inget svar på det, och det kom heller inte någon proposition.

I vår gemensamma motion från alliansen framför vi återigen att vi tycker att kommitténs betänkande mycket väl hade kunnat utgöra ett underlag för en proposition med konkreta förslag till förbättringar av vården vid livets slutskede. En hel del människor kanske hade fått ett bättre slut på sitt liv under de år som har gått. Nu kommer det att dröja ännu längre.

Nu har regeringen i stället gett Socialstyrelsen i uppdrag att främja utvecklingen av den palliativa vården. Vi anser från alliansens sida att när Socialstyrelsen har redovisat uppdraget ska vi få en proposition till riksdagen med en nationell handlingsplan för den palliativa vården.

Den palliativa vården måste ges efter patientens önskemål. Det måste vara en grundläggande valfrihet vid vård i livets slutskede. Det är så olika hur vi människor vill ha det. Det respekteras inte överallt i Sverige i dag. Den valfriheten ser väldigt olika ut beroende på var man bor i landet.

Vården måste också kunna ges i många olika former. Det kan vara på sjukhus, särskilda boenden och naturligtvis också i hemmet. Det finns ingen organisatorisk form som passar alla. Det som är viktigt är vårdens innehåll och kvaliteten. Det är vad vi anser att vi måste garantera i hela landet.

Människor ska fritt få välja hur de vill sluta sitt liv och naturligtvis få den bästa tänkbara hjälpen den sista tiden i livet. Det handlar inte bara om smärtlindring. Det handlar om väldigt mycket mer än att man bara får smärtlindring. Det har inte heller varit någon absolut garanti i Sverige under en lång tid att få den smärtlindringen vid svåra smärtsamma sjukdomar.

Herr talman! I Sverige finns människor med olika kulturell och religiös bakgrund. Deras behov och önskemål måste också kunna säkerställas. Inom den palliativa vården är det kanske ännu mer viktigt än inom den ordinarie vården. Personalen ska kunna bidra med stöd till patienten i

existentiella frågor och kunna hantera olika situationer. Man utgår då ifrån patientens individuella behov.

Här är som vanligt kunskapen hos personalen en förutsättning för att det ska kunna ske på det vis vi önskar. Därför måste vårdgivare se till att personalen får utbildning och handledning i kulturmötesfrågor. Här kommer naturligtvis språkkunskaperna också in och att kunna kommunicera med personalen på sitt eget språk.

Forskning och utbildning måste prioriteras för att vården ska bli så bra som vi vill att den ska vara.

Herr talman! När någon anhörig avlider uppstår ofta många frågor. Det kan handla om sjukdomen och vad den avlidne har fått för vård. Det kan handla om de egna insatserna. Har jag gjort tillräckligt? Hade jag kunnat göra mer? Det kan gälla behandlingar och uteblivna behandlingar. Funderingar kring de frågorna i samband med att en nära anhörig avlider uppstår väldigt ofta.

Får man inte svar på de frågorna, och har man ingen att få prata med, mår många väldigt dåligt. Det kan man göra lång tid efter ett dödsfall. Man kan känna samvetsqual för att man inte har gjort tillräckligt. Man kan känna samvetsqual för att man inte har frågat om man kunde ge andra mediciner. Det finns massor av frågor som kan göra livet väldigt svårt.

Därför anser vi att närstående alltid bör erbjudas samtal för att få tala om den avlidnes sista tid. Det tillfället kanske inte är precis samma dag som dödsfallet inträffar. Det kan man behöva ta en tid efteråt. Det bör också kunna anpassas efter det individuella behovet. Att även ta hand om de närstående anser vi vara en del av den palliativa vården.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Anf. 144 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Herr talman! Kära vänner! De allra flesta av oss kommer att dö den långsamma döden. Det är ett faktum. Det är precis så personligt vi ska se den här frågan. När vi börjar nalkas livets slut är det vissa saker som är synnerligen angelägna för var och en av oss. Många saker är gemensamma. Andra saker är mer personliga. Det är alltid den enskildes önskemål som ska vara vägledande.

Herr talman! Jag som själv hade förmånen att arbeta i den statliga utredningen om vård vid livets slutskede hade önskat att det inte skulle dröja nästan fem år innan vi fick en proposition. Jag hade önskat att det skulle ha gått mycket fortare, inte minst med tanke på att utredningen själv gjorde remissomgången och skrev slutbetänkandet. Men nu har vi i alla fall en skrivelse att ta ställning till, och det känns som ett litet steg på vägen.

De viktiga punkterna i utredningen var ju att vi skulle kunna vara överens om vissa saker, inte minst om WHO:s, Världshälsoorganisationens, definition av en god vård vid livets slut. Den skulle gälla alla sjukdomar oavsett på vilket sätt man var sjuk. Tidigare var det mest cancersjuka personer som fick möjlighet till den så kallade palliativa vården. Också när de alldeles förträffliga institutionerna som kallas hospis kom till var det mestadels fråga om cancersjukdomar. Men i det förslag som föreligger spelar det ingen roll av vilket skäl man är sjuk och är i livets slutskede, alla har rätt att få en god vård och omsorg.

Det skulle egentligen inte behöva sägas en sådan här dag men jag ska göra det ändå. Förr om åren har det varit väldigt tydligt och klart i den svenska sjukvården att den kroppsliga smärta som människor har är väldigt viktig att råda bot på. Men vi människor har ju inte bara en kropp. Vi har också psykiska, sociala och existentiella smärtområden. Alla de här delarna är lika viktiga när det gäller att få sina behov tillgodosedda.

Teamet kring en person som befinner sig i livets slutskede är en annan fråga som är oerhört viktig. Ibland kan det vara sjukhusprästen som är den allra viktigaste personen för den enskilde medan det stundtals är läkaren som är den allra viktigaste personen. Därför är det viktigt att man har ett helt team – sjuksköterska, kanske arbetsterapeut och sjukgymnast, dietist – som kan se till att varje människa får sina individuella behov tillgodosedda.

Kerstin Heinemann tog också förtjänstfullt upp situationen efter det att döden har inträffat. Där tror jag också att det finns en enorm kunskapsbank att ösa ur för att kunna forska och utveckla den palliativa vården. Många svårt sjuka människor har ju närstående hemma hos sig. De är ofta också en förutsättning för att man ska kunna vara hemma. Det är klart att det finns väldigt mycket kunskap i hur man har blivit bemött från sjukvården, varför dödsfallet inträffade just då och det ena med det andra. Därför är just det uppföljande samtalet, som vi också har motive- rat i vår reservation 1, så oerhört viktigt.

Vi vet också, herr talman, att forskningen kring den palliativa vården är mycket eftersatt. Under flera år har Kristdemokraterna avsatt mer pengar i budgeten just till forskning i palliativ vård. Det är ingen enkel forskning. Det vill jag inte säga att det är. De människor som avlider går det inte att intervju. Men det är ändå viktigt att man följer arbetet, att man ser till att kunskapen kommer ut i verksamheten. Just därför behöver vi en handlingsplan för den palliativa vården.

I går diskuterade vi en handlingsplan för cancervården, som delvis kommer in på det här området. Där har jag en förhoppning att statsrådet Ylva Johansson tydligt förstod vad vi menade med att det är dags att få en handlingsplan för att se till att kvaliteten blir bättre.

Herr talman! Reservation 2 har jag lämnat med anledning av en motion. Den handlar om aktiv dödshjälp. Det känns oerhört viktigt för mig att i talarstolen i dag säga att vi måste arbeta för att alla krav på eutanasi, eller aktiv dödshjälp, motarbetas. Om inte debatten om människovärdet hålls levande finns det en risk för en negativ syn på utsatta, funktionshindrade och sjuka människor. Jag tycker att det kändes så bra att dåvarande socialminister Margot Wallström, när vi fick uppdraget om vård i livets slutskede, tydligt uttalade att utredningsdirektiven inte omfattade aktiv dödshjälp.

När vi alla fick läsa om fallet Joakim var det naturligtvis så att många känslor rördes upp inombords. Vi vet att Joakim hade kämpat oerhört tillsammans med sin familj för att inte bara förvaras utan ha ett gott liv. Till slut orkade han inte längre.

Då är det kanske inte så att man vill ha dödshjälp utan man vill leva under människovärdiga villkor. Det är det som är skillnaden när jag gärna talar om ja till livshjälp, nej till dödshjälp, att kunna hjälpa människor och ge dem förutsättningar att leva så fullt ut som möjligt tills livet är slut.

Där vet jag att jag har hela handikapprörelsen bakom mig. De handikappade känner en otrolig ängslan och ångest över att man ska tala om att deras liv inte är värt att leva och att den aktiva dödshjälpen ska bli ett sätt som mer eller mindre uppmanar till aktiv handling.

Jag vill gärna referera lite från Holland, som ju har haft aktiv döds hjälp i närmare 30 år. Där visar utvecklingen nu att en legalisering av eutanasi också lett till att människor faktiskt har dödats utan att de själva uttryckt en önskan om dödshjälp, tvärt emot vad som var lagstiftarens intentioner.

Enligt uppgift från massmedierna, flera gånger under 2001–2002, är det så många som en tredjedel av alla de som får dödshjälp som ej själva sagt ja till det. Siffran motsvarar ca 3 000 personer per år. Av de 8 100 som fick en överdos av morfin fick 61 % det utan att själva ha begärt det, en överdos som alltså ledde till att personen dog. Och skälet till att läkaren gav en överdos var att familjen inte klarade av situationen.

Undersökningen i Holland visar också att förfrågan om dödshjälp oftare kommer från de anhöriga än från patienterna själva. Legaliseringen av dödshjälp har dessutom medfört ett minskat intresse för utveckling av den palliativa vården och sökandet efter bättre smärtlindringsmetoder. Dödshjälp, eutanasi, har blivit ett enklare alternativ till vården i livets slutskede. Det känner jag mig mycket upprörd över.

Personligen tror jag att det vi med all kraft ska göra är att presentera förslag som hjälper alla människor till en värdigare död.

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation nr 2.

Anf. 145 LARS-IVAR ERICSON (c):

Herr talman! När det svåraste svåra snart ska hända, när vi befinner oss i livets slutskede, är det viktigt att allt blir så bra som möjligt. Det är det som vi ska debattera i dag. Vi är flera här i kammaren som har personliga erfarenheter av just vård i livets slutskede, antingen genom yrket eller genom upplevelser av hur släktingar och vänner har haft det den sista tiden i livet. Det är erfarenheter som förvånar, upprör eller kanske känns bra.

Som yrkesverksam präst i mer än 20 år har jag kommit i kontakt med många döende och deras anhöriga. Jag vill gärna dela med mig av min erfarenhet till lyssnarna i dag. Situationen är sådan att jag kommer på besök till familjen där mannen är svårt sjuk och vårdas hemma. Jag går in i rummet där han ligger till sängs, och han säger: ”Ja, nu ska vi prata om hur jag vill ha det på min begravning, men allra först vill jag berätta om vad KVH gör för mig. Det är underbara människor, läkare, sjuksköterskor, undersköterskor, kuratorer. De kommer hem till mig. De ger mig medicin mot mina smärtor. De lyssnar på mig. Det bästa av allt är att läkarna har tid att spela schack när de kommer. Vi har spelet framme, och det blir några drag varje gång de kommer. Det här blir så bra som möjligt.”

Så fungerar det med KVH-verksamheten i Hässleholms kommun. Tillsammans med Kristianstad kommun finns det 108 platser. Men det finns också möjligheter för avlastning. Om patienterna vill kan de få komma in på en vårdavdelning med enskilt rum. Där finns också ett rum intill för närmast anhöriga.

Så borde det fungera i hela Sverige. Men en bra palliativ vård med en helhetssyn och de fyra dimensionerna – vård på ett psykiskt, fysiskt, socialt, andligt dimensionellt plan – finns tyvärr inte, trots att vi lever i ett välfärdsland. Välfärd i form av ett värdigt omhändertagande under livets slutskede är inte jämnt fördelad över landet. Därför är denna debatt en väckarklocka för ett ämne som egentligen berör oss alla.

Den tyske filosofen Heidegger menar att vi ser döden som något som drabbar andra men inte oss själva. Vi skjuter undan tankarna på döden fastän vi vet att den är oundviklig. Är det kanske därför som vår svenska sjukvård inte räcker till när det gäller vård i livets slutskede? Är det kanske därför som vi satsar så mycket mer på andra delar av vården? Är det därför som samhället inte kan uppfylla det som borde vara en grundläggande rättighet oavsett var i landet du råkar bo, det vill säga att få en god vård och valfrihet i livets slutskede?

Det är en viktig uppgift att se till att KVH byggs ut så att det blir möjligt för den som vill att stanna kvar i hemmiljön och att se till att hospis finns för dem som vill ha denna möjlighet.

Herr talman! Att arbeta med människor som befinner sig i livets slutskede är ett hårt och svårt arbete. För att möta dessa patienter behövs empati, en känslighet för hela deras livssituation, att visa omtanke, våga stanna kvar när det är som allra svårast.

Vi i den borgerliga alliansen har i vår reservation pekat på hur viktigt det är att uppmärksamma de existentiella frågorna, att personalen får kunskap om hur patientens kulturella och religiösa bakgrund tar sig uttryck i livets olika skeden. Sverige är ett mångkulturellt land, och vi har människor som kommer från olika kulturer och religioner. Det gäller att i respekt för den döendes integritet vara öppen för de svåra existentiella frågorna, att vara beredd att förmedla kontakten med sjukhuskyrkan och alla andra som kan göra en viktig insats.

Behovet att ta upp de svåra frågorna varierar över tiden och beror förstås på familje- och livssituation. Några vill inte ta upp frågorna över huvud taget utan nöjer sig med att det råder ett tyst samförstånd. Men alla behöver bli sedda i den situation de befinner sig i och känna trygghet i att vårdpersonalen är närvarande och inte överger dem.

Detsamma gäller de närstående. Frågorna rör sig runt varför det blev så här, om de hade kunnat agera på annat sätt, hur mycket smärta släktingen hade, hur det var i dödsögonblicket – kanske hann de inte fram för att vara med om slutet. Att de närstående involveras i den palliativa vården är nödvändigt.

I en intervjuundersökning har sjuksköterskan Susanne Syrén på Högskolan i Kalmar kommit fram till att familjerna i studien i egentlig mening inte kunde acceptera döden, men det blev lättare att försonas med tanken på att livet är ändligt när de kände att de ingick i ett sammanhang, att de blev sedda av personalen.

Herr talman! I detta anförande har jag försökt att lyfta fram hur viktigt det är att uppmärksamma vården i livets slutskede, och jag tror att övriga talare har samma ambition. Tankarna om en bättre fungerande palliativ vård i hela landet finns färdiga. Statliga Kommittén om vård i livets slutskede föreslog redan 2001 att alla svenskar ska ha rätt till lindrande vård den sista tiden i livet. En bra palliativ vård skulle enligt förslaget finnas i alla kommuner och landsting inom fem år.

Nu är det 2005. Europarådet har antagit riktlinjer för hur den palliativa vården ska organiseras. Sverige brukar i vanliga fall höra till de lydiga länderna i Europa. Vi vill gärna vara bäst i klassen. Men varför händer ingenting? Varför får vi inte en nationell handlingsplan med riktlinjer för den palliativa vården? Jag förväntar mig att regeringen med stödpartier i dagens debatt ger en förklaring till detta. Döden är något som inte kan tänkas bort. Den är en del av själva livet.

Jag yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 146 CONNY ÖHMAN (s):

Herr talman! Låt mig börja med att instämma i ett moderat uttalande. Vi är världsmästare i att vårda vid livets början, sade Cristina Husmark Pehrsson, men vi är inte världsmästare när det gäller att vårda vid livets slut. Jag hoppas att Cristina Husmark Pehrsson inte blir chockad, men jag instämmer i det uttalandet. Det ligger mycket i det.

Min upplevelse är att det på många ställen i Sverige finns en alldeles utmärkt palliativ vård, ett utmärkt omhändertagande av människor i livets slutskede. Men tyvärr är det lite för ojämnt i svensk vård när det gäller insatserna i livets slutskede.

Vi vet att alla ska dö. En del kommer att dö en snabb död genom olycksfall eller annat där inte vård i livets slutskede blir aktuellt. Men de allra, allra flesta kommer att dö med ett mer eller mindre utdraget förlopp. Vi vet också att var vi dör har förändrats kraftigt om vi ser 30–40 år tillbaka i tiden. Förr dog flertalet av människorna på sjukhus. I dag har detta förändrats. Man dör i stor utsträckning i hemmet, i kommunalt boende och ett mindretal dör på sjukhus.

Kunskaperna om vad som behövs för att ge bra insatser i livets slutskede finns i stor utsträckning. De finns i Sverige, och de finns internationellt. Men tyvärr har inte all personal fått utbildning i detta. För inte alls så länge sedan, 15–20 år tillbaka i tiden, var det ofta så när en människa skulle dö på sjukhus att man satte in patientövervak. Det var ofta en timanställd, en vårdelev eller någon sorts vikarie som fick detta kanske ett av de svåraste jobben i vården.

Vi måste gemensamt se till att statusen i de vårdinsatser som krävs för att ge en döende människa bästa möjliga vård höjs radikalt. Vi måste ge den personal som jobbar med den här delen av vården en kompetensutveckling och stöd i detta svåra arbete.

Det finns i budgeten ganska stora pengar inom ramen för det som kallas Kompetensstegen, där åtminstone primärkommunerna har oerhört stor möjlighet att använda en del av pengarna till att ge sin kommunala personal utveckling i att jobba med denna svåra arbetsuppgift.

Som jag och vi socialdemokrater upplever det är det inte nya lagar som behövs. Det behövs inte nya riksdagsbeslut för att saker och ting ska bli bättre på det här området. Riksdagen måste kanske ibland inse sin begränsning. Det är inte all utveckling i landet som sker via riksdagsbeslut.

Däremot är jag helt överens om att det behövs politisk handlingskraft för att vi ska komma längre när det gäller den här frågan. Men som jag ser det är det politisk handlingskraft ute hos våra sjukvårdshuvudmän och kommunala politiker, handlingskraft hos dem som är chefstjänstemän hos sjukvårdshuvudmännen och chefstjänstemän ute i de kommu-

nala vårdorganisationerna, som krävs för att se till att man blir lika bra på hemmaplan som man är i de geografiska områden i Sverige där man är allra bäst på insatser när det gäller vård i livets slutskede.

Forskning är självfallet en oerhört viktig sak när det gäller det här vårdområdet. Man har kommit mycket längre i dag när det gäller smärtlindring. Man har kommit mycket längre när det gäller att ta hand om en del av de symtom som kan drabba människor i livets slutskede. Fortfarande finns dock ganska mycket att utveckla via forskning, men kunskap som inte används finns tyvärr i alltför stor omfattning på det här svåra vårdområdet.

Det måste vara så i ett välfärdssamhälle – och Sverige ska självfallet vara ett välfärdssamhälle, där vi har omkring 90 000 människor som avlider årligen – att i vården, oavsett om vi pratar om sjukhusvården, vården hos landstingen eller den kommunala vården, ska vi kunna ge bästa möjliga stöd och insats till alla människor i detta skede av livet.

I det här sammanhanget kanske vi inte ska glömma bort de anhöriga. Det kommer en vardag efter det att den definitiva dödstillfället har inträffat, och många anhöriga reser frågor efter denna tidpunkt. I dag är det nog alltför ofta så att vården inte hör av sig på det sättet och inte ger det stöd till anhöriga som vore berättigat i den mån man som anhörig efterfrågar ett stöd.

Herr talman! Det här är ett svårt vårdområde. Det är ett angeläget vårdområde. Det är ett vårdområde som behöver utvecklas ytterligare, i varje fall i en stor del av vårt land.

Jag vill yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationerna.

Jag tror att det finns en gemensam uppfattning i socialutskottet om att här ska vi ha bara en enda målsättning, nämligen att vi ska bli världsmästare även när det gäller den här delen av vården. Det finns ingen annan målsättning som kan gälla för ett svenskt välfärdssamhälle än att vi är världsmästare även när det gäller att ge människor stöd i livets slutskede.

Anf. 147 ELINA LINNA (v):

Herr talman! Kommittébetänkandet *Döden angår oss alla – värdig vård vid livets slut* togs emot mycket positivt i landets landsting och kommuner när det kom för snart fem år sedan. Att det har gått så pass många år innan denna skrivelse behandlas här i kammaren är naturligtvis beklagligt. Vänsterpartiet delar den frustration som de andra partierna känner över att kommittébetänkandet inte lett till riksdagsbehandling förrän nu.

Vänsterpartiet har tillsammans med regeringen berett skrivelsen, och vi står bakom den. Vi delar regeringens uppfattning att de bestämmelser i form av lagar och förordningar som behövs för att skapa förutsättningar för att ge god vård i livets slutskede redan finns. Det krävs således inte lagändringar, utan bestämmelserna är av den karaktären att huvudmännen redan i dag kan arbeta för att förbättra den palliativa vården. Det är bra att Socialstyrelsen nu får uppdraget att främja utvecklingen i landsting och kommuner av vården i livets slutskede, att senast den 31 december 2006 återrapportera om det arbete som genomförts och redovisa en bedömning av utvecklingen. Vänsterpartiet ser fram emot det arbetet.

Som landstingspolitiker i början av 2000-talet deltog jag i seminarier och debatter redan under tiden som Kommittén om vård i livets slutskede genomförde sitt arbete med att ta fram betänkandet. Många landsting hade redan innan betänkandet kom påbörjat arbetet med att utveckla och förstärka den palliativa vården. Personal har utbildats, samarbete i palliativ vård mellan kommuner och landsting har byggts upp, hemsjukvården har förbättrats och palliativa team har skapats. En stor del har gjorts, men ändå finns det mycket att göra innan målet att kunna erbjuda alla döende en god palliativ vård har uppnåtts. Vi kan läsa i betänkandet: "Ambitionen måste vara att sådan vård kan ges oberoende av var man bor och vilken diagnos man har och inte endast inom särskilda enheter för palliativ vård. Den palliativa vården bör därför integreras i all vård i livets slutskede."

För ett par veckor sedan besökte jag ett äldreboende i Oxelösund. Personalen där beskrev hur de boende numera kunde bo kvar i sina lägenheter, och med hjälp av hemsjukvården klarade man smärtlindring och annat som behövs i palliativ vård. Det finns alltid någon som håller den äldres hand i livets slutskede – inte någon behöver vara ensam. Personalen menade ändå att de behövde bli ännu bättre för att kunna ge värdig vård vid livets slut, och därför hade de sökt projektmedel från Kompetensstegen för detta ändamål. Jag tror att det är viktigt att tänka att man som vårdpersonal aldrig kan bli fullärd i vården av människor vid livets slut.

Herr talman! Vård i livets slutskede har länge varit förknippat med cancer och aids, vilket lett till att många patienter ställts utanför möjligheten till god vård vid livets slut. Det gäller inte minst våra äldre och i synnerhet de demenssjuka. En demenssjukdom är en dödlig sjukdom som innebär att patienten den sista tiden har behov av en kvalificerad vård. Därför menar Vänsterpartiet att till exempel medicinskt ansvariga sjuksköterskor i kommunerna och länsstyrelsernas äldreskyddsombud har ett speciellt ansvar att följa upp vården vid livets slut inom äldreomsorgen. Och återigen: Det är viktigt att omvårdnadspersonalen får utbildning och handledning.

I livets slutskede blir den enskildas personliga önskningar och behov än viktigare. Det betyder att vården till exempel måste ha beredskap för de särskilda behov som finns om patienten har ett annat modersmål än svenska, önskningar utifrån religiös tillhörighet eller – kanske än viktigare – om patienten inte önskar några religiösa uttryck. Den individuella vårdplanens betydelse blir därför mycket viktig.

När vård i livets slutskede debatteras sker det inte sällan i samband med frågan om aktiv dödshjälp, eutanasi. Också den här gången blir det så. Det är synd, för då leds tanken till att döendet alltid är förknippat med plågor. Att avbryta behandling som innebär en förlängning av smärta är dock något annat som en del av den individuellt utformade vården i livets slutskede. En väl utbyggd vård vid livets slut tror jag kommer att motverka många människors rädsla för döendet och behovet av aktiv döds-hjälp.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 148 JAN LINDHOLM (mp):

Herr talman! Vård i livets slutskede är ett ämne som berör oss alla, vare sig vi förlorar ett barn, en förälder, en annan anhörig eller en nära vän. Och sedan ska vi ju alla sluta våra dagar på något sätt. Därför borde frågan kanske samla en större skara ledamöter med en längre talarlista och inte minst en överfylld åhörarläktare.

Här behandlas kvalitetsaspekter när det gäller vården i livets slutskede inklusive stöd till anhöriga, frågan om dödshjälp samt även frågor om omhändertagande av döda. Det är alla mycket svåra frågor som förutom ett sakligt förhållningssätt innehåller ett stort mått av hänsyn till känslor och upplevelser.

Vi har i huvudsak en bra vård i Sverige även på det här området. Visst upplever vi brister, och det kommer vi nog alltid att anse att det finns. Jag tror att det ligger i den mänskliga naturen att alltid vilja utveckla och förbättra. Därför ser vi kritiskt på det som vi har och hittar då självklart alltid saker som naturligtvis kan bli bättre.

När det gäller vården vid livets slutskede är vi i huvudsak överens om att den ska hålla hög kvalitet, att den döendes önskemål ska vara styrande för vården och att de anhöriga ska erbjudas goda möjligheter att kunna vara närvarande. Här sker, tycker jag, stegvis förbättringar med till exempel olika reformer med möjligheter till sjukskrivning, föräldraledighet med mera.

När det gäller kompetensen bland personalen är även där mycket på gång. Det är viktigt att kommuner och landsting känner att de har ett tydligt ansvar. Något behov av ytterligare lagstiftning har vi därför inte sett. Moderaterna vill att ministern ska peka med hela handen. Vi tycker om mångfald.

Döden kommer ju, som vi har hört många säga, oftast inte överraskande. Vi i Miljöpartiet är väldigt tilltalade av hospistanken, att acceptera döden, att inte till varje pris försöka förlänga livet med allt det lidande och den smärta det kan innebära. Det är förmodligen svårare för de anhöriga än för den döende att möta det synsättet, men det är faktiskt inte ovanligt att de här frågeställningarna kommer med stigande ålder.

De flesta av oss har länge i livet kvar förmågan att blunda för det ofrånkomliga. Det kanske är tur. Att leva aktivt, att starta nya projekt efter sin förmåga, att odla nya vänner när de gamla dör undan, att inte börja vänta på döden är också en väldigt viktig del av välfärden. Därför är det viktigt att vården av de gamla också kan inrymma tid för stöd till ett aktivt liv utifrån de förutsättningar som var och en har. Men det fordras kunskap för att klara av att ge den vården.

Att prata om döden, att förbereda och lösa alla de frågor som man ställer sig inför slutet är också viktigt. Att veta att det går att lindra smärtan är lika viktigt som att vara trygg i att de anhöriga klarar förlusten, att en makes boende fungerar, att barnen får stöd och så vidare. Att under slutet av livet kunna infria en önskan som man har burit, att kunna leva väl, att gå döden till mötes trygg och utan smärta, så uppfattar jag själva hospistanken, och jag tror att vi är på väg att sakta införliva det tänket i den svenska palliativa vården.

På vägen dit behöver vi ständigt utveckla kunskap, och jag tror att Kompetensstegen är en bra form för det. Själva formen i sig gör att den konkreta verklighetens dagliga problemställningar blir mer centrala i fortbildningsprocessen än om utbildningsbehoven skulle mötas med kompletteringar i grundutbildningarna. Utveckling, anser jag, kräver närhet till vardagen.

Sveriges kommuner och landsting genomför en hel del projekt av olika slag. Jag ser ganska positivt på det.

Sammantaget, herr talman, instämmer jag med de överväganden som görs i betänkandet och yrkar bifall till det. Flera åtgärder är satta i sjön, det pågår ett lovande utvecklingsarbete och jag uppfattar att kommuner och landsting tar ett tydligt ansvar.

När det gäller frågan om aktiv dödshjälp delar vi bedömningen att Sverige inte är moget för att ändra grundinställningen att aktiv dödshjälp är oetiskt och måste betraktas som mord eller dråp även om det sker på den döendes direkta begäran. Men det är en väldigt svår fråga. Den skulle kräva fulla läktare här många gånger och en stor debatt ute i samhället, tror jag. Jag har förståelse för många av argumenten, bland annat när det gäller lidande som vi inte kan hantera riktigt bra ännu. Men den här frågan är mycket större än så. Jag önskar att den kom på dagordningen mer.

Med det, herr talman, yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 149 AXEL DARVIK (fp):

Herr talman! Jag vill tala till förmån för min motion som är en motion för aktiv dödshjälp.

När jag väckte den här motionen fick jag ett brev från en kvinna. Pepita är 41 år, civilekonom och jobbar på en bank. För tre år sedan fick hon vad hon beskriver som sin dödsdom. Bröstcancern kom då tillbaka, hade spridit sig till benmärgen och var omöjlig att bota.

Hon skriver i sitt brev: Min livskvalitet är i huvudsak god trots att metastaserna fortsätter att breda ut sig i benmärg och skelett, men stundtals drabbas jag av en outhärdlig smärta som läkarna inte har någon lindring för. Den hemska smärtan dyker upp när det cellgift jag just då behandlas med inte fungerar längre. Sedan tar det ett tag innan man kan sätta in nytt cellgift för att se om det fungerar i stället. Hittills har det fungerat skapligt för mig sedan jag kom under behandling. De cellgifter jag har provat har fungerat ganska snart, men det är inte troligt att turen fortsätter särskilt länge. De bästa cellgifterna har jag redan avverkat. De som följer brukar inte vara lika effektiva. Totalt sett finns det ett begränsat antal mediciner som kommer i fråga. Och så finns det nog en gräns för hur mycket cellgifter som även min kropp pallar med. Så jag är mycket orolig för när medicinerna inte längre fungerar och den outhärdliga smärtan kommer tillbaka. Då skulle jag vilja veta att jag kunde få hjälp att avsluta mitt liv, om bara veckor eller månader av outhärdlig smärta återstod.

Känslomässigt och ideologiskt tycker jag att det är en självklarhet att tillåta aktiv dödshjälp. Som medmänniska och som liberal tycker jag också att det är en självklarhet.

Jag tycker att du själv ska bestämma över ditt liv och att varje individ ska ha tryggheten att kunna bestämma också över den sista delen av livet,

alltså att man får avsluta livet på ett sådant sätt att dödens mänskliga värdighet alltid kan bevaras.

Aktiv dödshjälp är egentligen inte någonting konstigt. I dag finns det här i flera länder. Till exempel Holland, Schweiz, Belgien och den amerikanska delstaten Oregon har tillåtit aktiv dödshjälp. Där är detta i dag en realitet. Där finns det erfarenhet av hur detta kan utformas på ett säkert sätt med ett kontrollsystem för att säkerställa patientens vilja. Till exempel använder man sig av två doktorer. Man kopplar också in psykiatriker om det behövs för att säkerställa patientens vilja. Naturligtvis handlar det även om att patienten vid upprepade tillfällen begär aktiv dödshjälp. Där finns dessutom ett orubbat förtroende för sjukhusvården och dess personal.

Herr talman! Vi ser i dag att det förs en seriös debatt också i andra parlament. England och Frankrike är två exempel på länder där frågan i dag debatteras. Men politiker i Sverige tycker ofta att frågan är för svår för att ens kunna debatteras. Det kan tyckas lite konstigt eftersom frågan för politikernas väljare inte är lika svår.

Sifo har ställt en fråga till 1 214 personer: Medicinens utveckling har gjort det möjligt att hålla svårt sjuka människor vid liv mycket längre än förr. Anser du att en obotligt sjuk person som inte har några utsikter till förbättring och som finner sitt lidande outhärdligt på egen begäran ska kunna få hjälp av läkare att avsluta sitt liv?

Herr talman! 78 % av de tillfrågade svarade ja på frågan. Bland unga i åldern 19–29 år svarade 86 % ja på frågan.

Detta är, herr talman, enligt min mening inte politikernas val, utan detta är ett individens val. Individen vet bäst hur den vill leva sitt liv, och individen vet bäst hur den vill avsluta livet ifall situationen är sådan att slutet enbart innebär lidande.

Alla människor har, tycker jag, rätt att få en värdig död och att själv kunna äga det beslutet.

Anf. 150 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag måste få ställa några frågor till Axel Darvik i detta känsliga sammanhang.

När det gäller aktiv dödshjälp och de länder där man har sådan har det, som jag sade i mitt huvudanföreläsningsinlägg, inneburit att olika glidningar har skett. En annan sak som hänt är att det har gått så långt att människor av rädsla för att få dödshjälp mot sin vilja bär på ett kort i fickan där det står att de inte vill ha aktiv dödshjälp. Närmare 80 000 personer har redan skaffat ett sådant kort. Många funktionshindrade människor och många i Holland söker sig till Tyskland just av rädsla för aktiv dödshjälp. Tycker Axel Darvik att det är någonting som är bra och positivt?

Henk ten Have, professor i medicin och filosofi i Holland, beskriver hur en förändring i synsättet i Holland har skett på bara några få år. En person i början av sin demens kan nu säga att hans eller hennes lidande är outhärdligt och sedan begära dödshjälp. Henk ten Have varnar för att det snart inte kommer att finnas några skäl i Holland för att vårda svårt sjuka. Hur tolkar Axel Darvik detta?

En tredje fråga gäller det som Axel Darvik säger i slutet av sitt anföreläsningsinlägg, att individen själv ska bestämma – att det tycker ni liberaler. Är det så att många individer som känner sig tvingade för att inte vara till

Anf. 151 AXEL DARVIK (fp) replik:

Herr talman! Självfallet ska vi fortsätta att utveckla den palliativa vården. Aktiv dödshjälp kan aldrig bli ett alternativ till palliativ vård, utan självklart ska man göra allt för att lindra smärta och oro när en person närmar sig döden. Men, Chatrine Pålsson, det finns ju också en hel del tillstånd där vi i Sverige i dag inte kan erbjuda lindring – där det inte går att lindra smärtan. Det preparat som i dag främst används inom vården och det starkaste preparatet är morfin av olika typer. Det finns ju olika typer av smärta. Många gånger handlar det om cancer med metastaser som trycker på nervrötter. Mot den typen av smärta svarar morfinet mycket dåligt.

Vad patienten då upplever är naturligtvis en oerhörd rädsla för att hamna i en slutsituation där det går veckor eller kanske månader som är fyllda enbart av mycket stor smärta. Då tycker man att livets värdighet och också dödens värdighet har försvunnit. Jag vill att det ska finnas en trygghet i att då själv kunna få bestämma – att den delen vill jag inte uppleva, utan jag vill kunna välja hur jag avslutar mitt liv.

Dock ska det vara oerhört klart att det aldrig är fråga om en ersättning för smärtlindring eller annat som kan göras för att mildra patientens otrygghet.

Anf. 152 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Både nu och i mitt huvudanförande har jag gett exempel på att effekterna av aktiv dödshjälp i Holland inte har blivit vad Axel Darvik hemställer om.

Vidare påstår professor Peter Strang, som har den enda professuren inom palliativ medicin i Sverige, att det finns oerhört många smärtstillande mediciner. Det gäller bara att föra ut kunskapen och göra de rätta kombinationerna. På många sätt är det smärtsamt att dö, men vi brukar uttrycka det ungefär så här: Man ska inte behöva ha onödigt smärta.

Vad jag däremot tycker är viktigt är att man kan skriva sitt vårdtestamente – hur man vill ha sin vård, var man vill vårdas – men det är en helt annan sak. Jag tror att vi måste satsa all kraft på att se till att det ända till slutet blir ett så värdigt liv att kravet på aktiv dödshjälp inte ska behöva finnas.

Min nästa fråga blir därför: Är det så att Folkpartiet liberalerna är på väg att säga att man vill ha aktiv dödshjälp, eller gäller det bara Axel Darvik?

Anf. 153 AXEL DARVIK (fp) replik:

Herr talman! Naturligtvis hoppas jag att Folkpartiet liberalerna och även andra partier ställer upp på min motion – de har ännu inte gjort det, men jag hoppas att det blir så framöver.

Jag ska inte recensera den holländska debatten, men jag vill ge uttryck för vilken typ av lagstiftning jag vill ha. Detta är naturligtvis väldigt viktigt. Bland annat har jag följt den lagstiftning som man antagit i delstaten Oregon. Där har man åstadkommit en väldigt rigiditet i regelverket för att verkligen säkerställa att detta med att vilja ha aktiv döds-

hjälp är patientens vilja – detta genom att koppla in två läkare, psykiatriker om så behövs och så vidare och genom att patienten upprepar detta. Erfarenheterna därifrån visar också att det är ett fåtal fall där detta med aktiv dödshjälp slutligen verkställs. Hitintills – under de fem år som lagen funnits – har det rört sig om bara något hundratal fall. Dock har det inneburit en stor trygghet för många människor att veta att den här möjligheten finns.

Det har varit möjligt att möta livets slut med en större trygghet och med en mindre rädsla för vad som kan komma. Den möjligheten vill jag ge patienter i Sverige också.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 20 §.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.50 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 16.00 då votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 16.00.

18 § Fråga om hänvisning av motion

*Fråga om hänvisning
av motion*

Föredrogs
Motion
Folkpartiets krisprogram för att förebygga upplopp i Sverige av Lars Leijonborg m.fl. (fp)

Anf. 154 TALMANNEN:

Lars Leijonborg och nio andra ledamöter från folkpartiet har med åberopande av föreskriften i 3 kap. 13 § riksdagsordningen om rätt att väcka motion med anledning av händelse av större vikt lämnat en motion om folkpartiets krisprogram för att förebygga upplopp i Sverige.

I motionen presenterar folkpartiet, mot bakgrund av händelserna i Frankrike, ett aktionsprogram i två delar mot segregation och utanförskap. Den första delen består av akuta insatser med åtgärder som bör införas snarast, den andra delen består av långsiktiga åtgärder för ett mer integrerat Sverige. Motionen innehåller ett stort antal yrkanden med förslag på åtgärder för att genomföra aktionsprogrammet.

Den motion som jag nu redogjort för har föranlett följande bedömning från min sida.

Rätten att väcka motion med anledning av händelse av större vikt infördes i samband med grundlagsreformen 1974. I grundlagspropositionen underströks att den föreslagna bestämmelsen var av undantagskaraktär.

Riksdagen har också tillämpat föreskriften restriktivt.

Jag kan konstatera att merparten av de förslag som lämnas i motionen motsvaras av yrkanden i motioner som väckts under den allmänna motions tiden i år, bland annat av folkpartiet, och som är föremål för beredning i olika utskott. Riksdagen kommer framöver att ta ställning till dessa motionsyrkanden och därmed till åtgärder som föreslås i den nu aktuella motionen med anledning av händelse av större vikt.

Mot denna bakgrund anser jag att det inte finns skäl att få väcka motionen med stöd av 3 kap. 13 § riksdagsordningen.

Jag finner därför att hinder föreligger enligt 2 kap. 9 § riksdagsordningen för att ställa proposition på hänvisning av motionen till utskott.

Anf. 155 BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Händelserna i Frankrike har skakat oss alla. Vi i Folkpartiet har under lång tid uppmärksammat många av dessa problem i vårt land i olika sammanhang.

Riksdagsordningen medger ju att det väcks motioner om en händelse av större vikt har inträffat.

Motivet för vår del är att presentera ett helt program, även om bara några av förslagen är helt nya. Talmannen har ju också konstaterat att merparten av förslagen finns upptagna i tidigare motioner. Dock finns det ett par förslag som inte har tagits upp tidigare och som alltså inte kommer att behandlas av riksdagen, om riksdagen väljer att följa talmannens förslag att vägra att motionen får väckas.

Det rör sig om två förslag. Det ena återfinns i den femte att-satsen i vår motion: ”Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en tredubbling av närpolis i utanförskapsområden och bildandet av lokala trygghetsråd.”

Det andra förslaget återfinns i den tolfte att-satsen: ”Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att genomföra en riktad satsning på svenska språket för vuxna invandrare som vill förbättra sina svensk-kunskaper.”

Förslaget om närpolis är ett av de mer uppmärksammade förslagen som har dykt upp på senare tid. En känd politiker i vårt land, ordförande i regeringspartiets kvinnoorganisation, har för sin egen del kommenterat detta med: Situationen är oacceptabel.

En lokaltidning som utkommer här på orten har i dag på sin förstasida uppgifter om att man i Stockholms polisstyrelse diskuterar just en förstärkning i förortsområdena. Det sägs till och med i artikeln – men jag vet inte om det stämmer – att alla partier skulle stå bakom det hela.

Det är vår uppfattning att motionen bör få väckas. Jag yrkar alltså att talmannen begär proposition i frågan. Skulle en majoritet ställa sig bakom detta kommer frågan, enligt de grundlagsbestämmelser som vi har, att hänskjutas till konstitutionsutskottet som i lugn och ro kan diskutera om det är klokt att motionen får väckas med anledning av vad som står i grundlagen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut om begäran om hänvisning av motion

Folkpartiets krisprogram för att förebygga upplopp i Sverige (fp)

Under överläggningen hade Bo Könberg yrkat att kammaren skulle begära proposition på hänvisning av motionen till utskott.

Ett bifall till Bo Könbergs yrkande skulle innebära att frågan skulle hänvisas till konstitutionsutskottet för avgörande.

Votering:

232 för avslag

55 för bifall

3 avstod

59 frånvarande

Kammaren avtog yrkandet om begäran om proposition på hänvisning av motionen till utskott.

Partivis fördelning av rösterna:

För avslag: 125 s, 31 m, 25 kd, 21 v, 16 c, 14 mp

För bifall: 10 m, 40 fp, 5 kd

Avstod: 2 m, 1 -

Frånvarande: 19 s, 12 m, 8 fp, 3 kd, 7 v, 6 c, 3 mp, 1 -

Motionen lades till handlingarna.

19 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 9 november

FiU6 AP-fondernas verksamhet 2004

Punkt 2 (Överföring av medel från AP-fonderna till statsbudgeten)

1. utskottet

2. res. 1 (v)

Votering:

269 för utskottet

21 för res. 1

1 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 125 s, 44 m, 40 fp, 30 kd, 16 c, 13 mp, 1 -

För res. 1: 21 v

Avstod: 1 mp

Frånvarande: 19 s, 11 m, 8 fp, 3 kd, 7 v, 6 c, 3 mp, 1 -

Punkt 4 (Avveckling av Sjätte AP-fonden)

1. utskottet

2. res. 3 (fp)

Votering:

245 för utskottet

41 för res. 3

4 avstod

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 125 s, 44 m, 29 kd, 16 v, 16 c, 14 mp, 1 -

För res. 3: 39 fp, 1 kd, 1 v

Avstod: 4 v

Frånvarande: 19 s, 11 m, 9 fp, 3 kd, 7 v, 6 c, 3 mp, 1 -

Ulla Hoffmann (v) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Camilla Sköld Jansson (v) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU13 Vissa kommunalekonomiska frågor

Punkt 1 (Ändring av bestämmelser om överklagande av beslut i de kommunala utjämningsystemen)

1. utskottet

2. res. 1 (m, fp, kd, c)

Votering:

161 för utskottet

130 för res. 1

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 125 s, 21 v, 14 mp, 1 -

För res. 1: 44 m, 40 fp, 30 kd, 16 c

Frånvarande: 19 s, 11 m, 8 fp, 3 kd, 7 v, 6 c, 3 mp, 1 -

Punkterna 2–4

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU15 Riksrevisionens årliga rapport 2005

Punkt 1 (Riksrevisionens årliga rapport 2005)

Utskottets förslag till beslut med godkännande av

1. utskottets motivering

2. motiveringen i res. (m, fp, kd, c)

Votering:

161 för utskottet

130 för res.

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag till beslut med godkännande av utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 125 s, 21 v, 14 mp, 1 -

För res.: 44 m, 40 fp, 30 kd, 16 c

Frånvarande: 19 s, 11 m, 8 fp, 3 kd, 7 v, 6 c, 3 mp, 1 -

Punkt 2

Kammaren biföll utskottets förslag.

LU1 En kompletterande övergångsbestämmelse till försäkringsavtalslagen

Kammaren biföll utskottets förslag.

LU2 Ändring i lagen om ersättning från de internationella oljeskadefonderna, m.m.

Kammaren biföll utskottets förslag.

20 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

UU5 Sveriges politik för global utveckling

Punkt 1 (Mål, målkonflikter och huvuddrag)

1. utskottet

2. res. 1 (m, c)

3. res. 2 (fp)

4. res. 3 (kd)

5. res. 4 (v)

Förberedande votering 1:

28 för res. 3

25 för res. 4

238 avstod

58 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Förberedande votering 2:

40 för res. 2

30 för res. 3

221 avstod

58 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 3:

58 för res. 1

40 för res. 2

190 avstod

61 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

158 för utskottet

60 för res. 1

71 avstod

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 125 s, 20 v, 12 mp, 1 -

För res. 1: 44 m, 16 c

Avstod: 40 fp, 28 kd, 1 v, 2 mp

Frånvarande: 19 s, 11 m, 8 fp, 5 kd, 7 v, 6 c, 3 mp, 1 -

Punkt 2 (Konsekvensanalys och samstämmighet)

1. utskottet
2. res. 5 (c)

Votering:

272 för utskottet

16 för res. 5

1 avstod

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 124 s, 43 m, 40 fp, 30 kd, 20 v, 14 mp, 1 -

För res. 5: 16 c

Avstod: 1 s

Frånvarande: 19 s, 12 m, 8 fp, 3 kd, 8 v, 6 c, 3 mp, 1 -

Punkt 5 (Skrivelsernas struktur och innehåll)

1. utskottet
2. res. 7 (mp)

Votering:

266 för utskottet

15 för res. 7

7 avstod

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 125 s, 42 m, 40 fp, 30 kd, 13 v, 16 c

För res. 7: 14 mp, 1 -

Avstod: 7 v

Frånvarande: 19 s, 13 m, 8 fp, 3 kd, 8 v, 6 c, 3 mp, 1 -

Sermin Özurküt (v) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkt 6 (Några inslag i politiken för global utveckling)

1. utskottet
2. res. 8 (mp)

Votering:

275 för utskottet

15 för res. 8

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 125 s, 43 m, 40 fp, 30 kd, 21 v, 16 c

För res. 8: 14 mp, 1 -

Frånvarande: 19 s, 12 m, 8 fp, 3 kd, 7 v, 6 c, 3 mp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

UU6 Europarådet

Kammaren biföll utskottets förslag.

FöU2 Avveckling av militärdistriktsorganisationen

1. utskottet

2. res. (c, m, fp, kd)

Votering:

160 för utskottet

129 för res.

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 124 s, 21 v, 14 mp, 1 -

För res.: 43 m, 40 fp, 30 kd, 16 c

Frånvarande: 20 s, 12 m, 8 fp, 3 kd, 7 v, 6 c, 3 mp, 1 -

SoU2 Handel med läkemedel samt andra läkemedelsfrågor

Punkt 1 (Tillsättande av särskilt utskott)

1. utskottet

2. res. 1 (kd, m, fp, c)

Votering:

161 för utskottet

127 för res. 1

1 avstod

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 125 s, 21 v, 14 mp, 1 -

För res. 1: 43 m, 39 fp, 29 kd, 16 c

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 19 s, 12 m, 8 fp, 4 kd, 7 v, 6 c, 3 mp, 1 -

Punkt 2 (Handel med läkemedel)

1. utskottet

2. res. 2 (kd, m, fp, c)

Votering:

161 för utskottet

128 för res. 2

1 avstod

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 125 s, 21 v, 14 mp, 1 -

För res. 2: 43 m, 39 fp, 30 kd, 16 c

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 19 s, 12 m, 8 fp, 3 kd, 7 v, 6 c, 3 mp, 1 -

Punkt 10 (Rapportering av biverkningar)

1. utskottet
2. res. 6 (v, mp)

Votering:

255 för utskottet

35 för res. 6

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 125 s, 43 m, 40 fp, 30 kd, 16 c, 1 mp

För res. 6: 21 v, 13 mp, 1 -

Frånvarande: 19 s, 12 m, 8 fp, 3 kd, 7 v, 6 c, 3 mp, 1 -

Punkt 15 (Studier av läkemedels effekter på äldre och barn)

1. utskottet
2. res. 12 (kd, m, fp, c)

Votering:

163 för utskottet

127 för res. 12

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 125 s, 2 m, 21 v, 14 mp, 1 -

För res. 12: 41 m, 40 fp, 30 kd, 16 c

Frånvarande: 19 s, 12 m, 8 fp, 3 kd, 7 v, 6 c, 3 mp, 1 -

Punkt 16 (Läkemedels miljöpåverkan)

1. utskottet
2. res. 15 (mp)

Votering:

127 för utskottet

15 för res. 15

148 avstod

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 124 s, 1 kd, 2 v

För res. 15: 14 mp, 1 -

Avstod: 1 s, 43 m, 40 fp, 29 kd, 19 v, 16 c

Frånvarande: 19 s, 12 m, 8 fp, 3 kd, 7 v, 6 c, 3 mp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU4 Vård i livets slutskede

Punkt 1 (Vård i livets slutskede)

1. utskottet

2. res. 1 (kd, m, fp, c)

Votering:

160 för utskottet

129 för res. 1

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 125 s, 21 v, 13 mp, 1 -

För res. 1: 43 m, 40 fp, 30 kd, 16 c

Frånvarande: 19 s, 12 m, 8 fp, 3 kd, 7 v, 6 c, 4 mp, 1 -

Punkt 2 (Dödshjälp)

1. utskottet

2. res. 2 (kd)

Votering:

258 för utskottet

29 för res. 2

3 avstod

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 125 s, 43 m, 38 fp, 21 v, 16 c, 14 mp, 1 -

För res. 2: 29 kd

Avstod: 2 fp, 1 kd

Frånvarande: 19 s, 12 m, 8 fp, 3 kd, 7 v, 6 c, 3 mp, 1 -

Punkterna 3 och 4

Kammaren biföll utskottets förslag.

21 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Framställning

2005/06:RRS6 Riksrevisionens styrelses framställning angående bolagiseringen av Statens järnvägar

Redogörelser

2005/06:RRS9 Riksrevisionens styrelses redogörelse angående den statliga inköpsamordningen

2005/06:RRS13 Riksrevisionens styrelses redogörelse angående hanteringen av bemyndiganden

Konstitutionsutskottets betänkanden

2005/06:KU5 Valfrågor m.m. – förenklad ordning

2005/06:KU9 Ny vallag

22 § Anmälan om interpellationer

Prot. 2005/06:31
16 november

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 16 november

2005/06:112 av *Axel Darvik* (fp) till statsrådet Hans Karlsson
Unga akademikers arbetslöshet

2005/06:113 av *Birgitta Sellén* (c) till statsrådet Hans Karlsson
Arbetsmarknaden för synskadade

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 22 november.

23 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 16 november

2005/06:369 av *Magdalena Andersson* (m) till statsrådet Morgan Johansson
Stöd till kvinnojourer som lämnat Roks

2005/06:370 av *Ulrik Lindgren* (kd) till statsrådet Morgan Johansson
Vård och behandling av dopningmissbrukare

2005/06:371 av *Michael Hagberg* (s) till statsrådet Morgan Johansson
Nationell handlingsplan mot övervikt och fetma

2005/06:372 av *Conny Öhman* (s) till näringsminister Thomas Östros
Utvärdering av tobaksdirektivet

2005/06:373 av *Carina Hägg* (s) till näringsminister Thomas Östros
Konkurrens och låglöneländer

2005/06:374 av *Birgitta Sellén* (c) till statsrådet Ulrica Messing
Samordning av alla kommunikationssystem

2005/06:375 av *Birgitta Sellén* (c) till utbildnings- och kulturminister
Leif Pagrotsky

HDTV

2005/06:376 av *Inger Davidson* (kd) till utbildnings- och kulturminister
Leif Pagrotsky

Minskningen av den kyrkoantikvariska ersättningen

2005/06:377 av *Kaj Nordquist* (s) till statsrådet Lena Hallengren
Punktskriftsutbildning för vuxna i yrkesverksam ålder

2005/06:378 av *Henrik von Sydow* (m) till statsrådet Hans Karlsson
Främlingsfientlighet i fackföreningsrörelsen

2005/06:379 av *Cecilia Widegren* (m) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist
Särintressen på jordbruksområdet

2005/06:380 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till statsrådet Jens
Orback

Föreningsfrihet för barn och ungdomar

2005/06:381 av *Anita Sidén* (m) till finansminister Pär Nuder
Jämlika skatteregler mellan diesel- och bensinbilar

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 22 november.

24 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 16 november

2005/06:266 av *Per Landgren* (kd) till utbildnings- och kulturminister
Leif Pagrotsky

Resurstilldelning till högskolor

2005/06:272 av *Torsten Lindström* (kd) till utbildnings- och kulturminister
Leif Pagrotsky

Historiskt material i universitetsbibliotek

2005/06:273 av *Torsten Lindström* (kd) till utbildnings- och kulturminister
Leif Pagrotsky

Utbildning till musikinstrumentmakare

2005/06:274 av *Torsten Lindström* (kd) till utbildnings- och kulturminister
Leif Pagrotsky

Donationer till statliga institutioner

2005/06:302 av *Martin Andreasson* (fp) till socialminister Berit Andnor
Sjömanspensioner

2005/06:306 av *Cecilia Wigström* (fp) till utrikesminister Laila Freivalds
Det svenska bidraget till FN:s Liberiainsats

2005/06:307 av *Anita Sidén* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Tydlig lagstiftning i fråga om alkoholförsel

2005/06:308 av *Cecilia Widegren* (m) till jordbruksminister Ann-
Christin Nykvist

Verksamheten på 4 H-gårdar

2005/06:309 av *Cecilia Widegren* (m) till jordbruksminister Ann-
Christin Nykvist

Passtväng för hästar

2005/06:310 av *Bengt-Anders Johansson* (m) till justitieminister Thomas
Bodström

Barn som brottsoffer

2005/06:311 av *Ola Sundell* (m) till näringsminister Thomas Östros
Konkurrensneutralitet för svensk spånskiveindustri

2005/06:313 av *Gunnar Nordmark* (fp) till statsrådet Ulrica Messing
Svensk Kassaservice

2005/06:314 av *Helene Petersson* (s) till försvarsminister Leni Björklund
Byggnadsminnesförklarade byggnader inom Försvarsmakten

2005/06:315 av *Nina Lundström* (fp) till socialminister Berit Andnor
Svenska kyrkan och diskriminering av funktionshindrade

2005/06:316 av *Per Landgren* (kd) till statsrådet Ulrica Messing
Ny Götaälvförbindelse

2005/06:317 av *Henrik von Sydow* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Våldsbrotten i Halland

2005/06:319 av *Anita Brodén* (fp) till statsrådet Lena Sommestad

Ökade bilskrotningsinsatser

2005/06:320 av *Sverker Thorén* (fp) till statsrådet Lena Sommestad

Kärnavfall i Oskarshamn

2005/06:321 av *Jörgen Johansson* (c) till statsrådet Lena Sommestad

Läkemedels påverkan på vatten

2005/06:322 av *Johnny Gylling* (kd) till statsrådet Ulrica Messing

Minnesdag för trafikoffrer

2005/06:323 av *Tina Acketoft* (fp) till statsrådet Morgan Johansson

Bidrag till kvinnojourer

2005/06:324 av *Tina Acketoft* (fp) till statsrådet Lena Hallengren

Förvärvsarbete och sfi-utbildning

2005/06:325 av *Anita Jönsson* (s) till statsrådet Ulrica Messing

Lika konkurrensmöjligheter för flyget

2005/06:326 av *Gunilla Tjernberg* (kd) till statsrådet Ulrica Messing

Bro över Kvarken

2005/06:327 av *Ewa Thalén Finné* (m) till statsrådet Ulrica Messing

Finansiering av E 22

2005/06:328 av *Ewa Thalén Finné* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Utfärdandet av nya pass

2005/06:329 av *Ewa Thalén Finné* (m) till statsrådet Ylva Johansson

Vård och behandling av hepatit C-sjuka

2005/06:330 av *Cristina Husmark Pehrsson* (m) till statsrådet Ylva Johansson

En reviderad biobankslag

2005/06:331 av *Sermin Özurküt* (v) till utrikesminister Laila Freivalds

Konflikten mellan Eritrea och Etiopien

2005/06:332 av *Sermin Özurküt* (v) till utrikesminister Laila Freivalds

Våldsutvecklingen i Etiopien

2005/06:333 av *Torsten Lindström* (kd) till statsrådet Ibrahim Baylan

Religionsämnet i gymnasieskolan

2005/06:334 av *Torsten Lindström* (kd) till utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky

Försöksverksamhet med ändrad organisation inom högskolan

2005/06:335 av *Göran Persson* i Simrishamn (s) till statsrådet Ulrica

Messing

Svensk Kassaservice

2005/06:336 av *Jan Lindholm* (mp) till statsrådet Ylva Johansson

Läkemedelsverket och Ritalina

2005/06:337 av *Anne-Marie Ekström* (fp) till statsrådet Barbro Holmberg

Fällande dom i Europadomstolen

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 22 november.

Prot. 2005/06:31
16 november

25 § Kammaren åtskildes kl. 16.30.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdet början till och med 12 §
anf. 69 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med 15 § anf. 100 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med 16 § anf. 136 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med 17 § anf. 144 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

LISBET HANSING ENGSTRÖM

/Monica Gustafson

1 § Val av ställföreträdande justitieombudsman	1
2 § Allmän debattimme	1
<i>Jämställdhet.....</i>	<i>1</i>
Anf. 1 VERONICA PALM (s).....	1
Anf. 2 LINNÉA DARELL (fp) replik	2
Anf. 3 VERONICA PALM (s) replik.....	2
Anf. 4 LINNÉA DARELL (fp) replik	3
Anf. 5 VERONICA PALM (s) replik.....	3
Anf. 6 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik	3
Anf. 7 VERONICA PALM (s) replik.....	3
Anf. 8 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik	3
Anf. 9 VERONICA PALM (s) replik.....	4
Anf. 10 MARGARETA PÅLSSON (m) replik	4
Anf. 11 VERONICA PALM (s) replik.....	4
Anf. 12 MARGARETA PÅLSSON (m) replik	4
Anf. 13 VERONICA PALM (s) replik.....	4
<i>Förskolan.....</i>	<i>5</i>
Anf. 14 MARGARETA PÅLSSON (m)	5
Anf. 15 INGER LUNDBERG (s) replik.....	5
Anf. 16 MARGARETA PÅLSSON (m) replik	5
Anf. 17 INGER LUNDBERG (s) replik.....	6
Anf. 18 MARGARETA PÅLSSON (m) replik	6
<i>Akademiker och arbetslösheten .....</i>	<i>6</i>
Anf. 19 ULF NILSSON (fp).....	6
Anf. 20 INGER LUNDBERG (s) replik.....	7
Anf. 21 ULF NILSSON (fp) replik	7
Anf. 22 INGER LUNDBERG (s) replik.....	7
Anf. 23 ULF NILSSON (fp) replik	8
Anf. 24 CHRISTINA AXELSSON (s) replik	8
Anf. 25 ULF NILSSON (fp) replik	8
Anf. 26 CHRISTINA AXELSSON (s) replik	8
Anf. 27 ULF NILSSON (fp) replik	8
<i>Jobb för alla.....</i>	<i>9</i>
Anf. 28 CHRISTINA AXELSSON (s).....	9
Anf. 29 ANA MARIA NARTI (fp) replik.....	9
Anf. 30 CHRISTINA AXELSSON (s) replik	10
Anf. 31 ANA MARIA NARTI (fp) replik.....	10
Anf. 32 CHRISTINA AXELSSON (s) replik	10
Anf. 33 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik	10
Anf. 34 CHRISTINA AXELSSON (s) replik	10
Anf. 35 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik	10
Anf. 36 CHRISTINA AXELSSON (s) replik	10
Anf. 37 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik	10
Anf. 38 CHRISTINA AXELSSON (s) replik	11
Anf. 39 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik	11

Anf. 40	CHRISTINA AXELSSON (s) replik	11
Anf. 41	LINNÉA DARELL (fp) replik	11
Anf. 42	CHRISTINA AXELSSON (s) replik	12
Anf. 43	LINNÉA DARELL (fp) replik	12
Anf. 44	CHRISTINA AXELSSON (s) replik	12
Anf. 45	MARGARETA PÅLSSON (m) replik	12
Anf. 46	CHRISTINA AXELSSON (s) replik	12
Anf. 47	MARGARETA PÅLSSON (m) replik	12
Anf. 48	CHRISTINA AXELSSON (s) replik	13
<i>Polisen</i>		<i>13</i>
Anf. 49	HILLEVI ENGSTRÖM (m)	13
Anf. 50	MARGARETA PERSSON (s) replik	14
Anf. 51	HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik	14
Anf. 52	MARGARETA PERSSON (s) replik	14
Anf. 53	HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik	14
<i>Vaxholm, EU och arbetskraftens rörlighet</i>		<i>15</i>
Anf. 54	CARL B HAMILTON (fp)	15
Anf. 55	HILLEVI LARSSON (s) replik	16
Anf. 56	CARL B HAMILTON (fp) replik	16
Anf. 57	HILLEVI LARSSON (s) replik	16
Anf. 58	CARL B HAMILTON (fp) replik	16
Anf. 59	CHRISTINA AXELSSON (s) replik	17
Anf. 60	CARL B HAMILTON (fp) replik	17
Anf. 61	CHRISTINA AXELSSON (s) replik	17
Anf. 62	CARL B HAMILTON (fp) replik	17
Anf. 63	FÖRSTE VICE TALMANNEN	17
3 §	Justering av protokoll	17
4 §	Meddelande om särskild debatt	18
5 §	Avsägelse	18
6 §	Anmälan om kompletteringsval till skatteutskottet	18
7 §	Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	18
8 §	Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen	19
9 §	Hänvisning av ärende till utskott	19
10 §	Fråga om hänvisning av motion	19
11 §	Förnyad bordläggning	19
12 §	Sveriges politik för global utveckling	20
	Utrikesutskottets betänkande 2005/06:UU5	20
Anf. 64	EWA BJÖRLING (m)	20
Anf. 65	BIRGITTA OHLSSON (fp)	22
Anf. 66	ROSITA RUNEGRUND (kd)	26
Anf. 67	ALICE ÅSTRÖM (v)	28
Anf. 68	AGNE HANSSON (c)	31
Anf. 69	LOTTA HEDSTRÖM (mp)	32
Anf. 70	BERNDT EKHOLM (s)	35
Anf. 71	AGNE HANSSON (c) replik	38
Anf. 72	BERNDT EKHOLM (s) replik	38
Anf. 73	AGNE HANSSON (c) replik	39

Anf. 74 BERNDT EKHOLM (s) replik	39
Anf. 75 LOTTA HEDSTRÖM (mp) replik	40
Anf. 76 BERNDT EKHOLM (s) replik	40
Anf. 77 LOTTA HEDSTRÖM (mp) replik	41
Anf. 78 BERNDT EKHOLM (s) replik	41
Anf. 79 BIRGITTA OHLSSON (fp) replik	41
Anf. 80 BERNDT EKHOLM (s) replik	42
Anf. 81 BIRGITTA OHLSSON (fp) replik	42
Anf. 82 BERNDT EKHOLM (s) replik	43
Anf. 83 ROSITA RUNEGRUND (kd) replik	43
Anf. 84 BERNDT EKHOLM (s) replik	44
Anf. 85 ROSITA RUNEGRUND (kd) replik	44
Anf. 86 BERNDT EKHOLM (s) replik	44
Anf. 87 CARINA HÄGG (s)	45
Anf. 88 EWA BJÖRLING (m) replik	46
Anf. 89 CARINA HÄGG (s) replik	47
Anf. 90 EWA BJÖRLING (m) replik	47
Anf. 91 CARINA HÄGG (s) replik	47
(Beslut fattades under 20 §.)	48
13 § Europarådet	48
Utrikesutskottets betänkande 2005/06:UU6	48
Anf. 92 BIRGITTA AHLQVIST (s)	48
Anf. 93 GÖRAN LINDBLAD (m)	50
Anf. 94 SERMIN ÖZÜRKÜT (v)	52
Anf. 95 CARINA HÄGG (s)	53
Anf. 96 HELENA BARGHOLTZ (fp)	54
(Beslut fattades under 20 §.)	56
14 § Riga Graduate School of Law	56
Utrikesutskottets betänkande 2005/06:UU7	56
(Beslut fattades under 20 §.)	56
15 § Avveckling av militärdistriktsorganisationen	57
Försvarsutskottets betänkande 2005/06:FöU2	57
Anf. 97 ROLF GUNNARSSON (m)	57
Anf. 98 ALLAN WIDMAN (fp)	59
Anf. 99 ERLING WÄLIVAARA (kd)	62
Anf. 100 BERNDT SKÖLDESTIG (s)	63
Anf. 101 ALLAN WIDMAN (fp) replik	63
Anf. 102 BERNDT SKÖLDESTIG (s) replik	64
Anf. 103 ALLAN WIDMAN (fp) replik	64
Anf. 104 BERNDT SKÖLDESTIG (s) replik	64
Anf. 105 ROLF GUNNARSSON (m) replik	64
Anf. 106 BERNDT SKÖLDESTIG (s) replik	65
Anf. 107 ROLF GUNNARSSON (m) replik	65
Anf. 108 BERNDT SKÖLDESTIG (s) replik	65
Anf. 109 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik	66
Anf. 110 BERNDT SKÖLDESTIG (s) replik	66
Anf. 111 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik	66
Anf. 112 BERNDT SKÖLDESTIG (s) replik	66

Anf. 113	BERIT JÓHANNESSON (v)	66
Anf. 114	ALLAN WIDMAN (fp) replik	67
Anf. 115	BERIT JÓHANNESSON (v) replik	68
Anf. 116	ALLAN WIDMAN (fp) replik	68
Anf. 117	BERIT JÓHANNESSON (v) replik	68
Anf. 118	LARS GUSTAFSSON (kd)	68
	(Beslut fattades under 20 §.)	69
16 §	Handel med läkemedel samt andra läkemedelsfrågor	69
	Socialutskottets betänkande 2005/06:SoU2	69
Anf. 119	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m)	69
Anf. 120	ERIK ULLENHAG (fp)	71
Anf. 121	CHATRINE PÅLSSON (kd)	73
Anf. 122	GUNILLA WAHLÉN (v)	75
Anf. 123	KENNETH JOHANSSON (c)	77
Anf. 124	JAN LINDHOLM (mp)	78
Anf. 125	KENNETH JOHANSSON (c) replik	80
Anf. 126	JAN LINDHOLM (mp) replik	81
Anf. 127	KENNETH JOHANSSON (c) replik	81
Anf. 128	JAN LINDHOLM (mp) replik	82
Anf. 129	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	82
Anf. 130	JAN LINDHOLM (mp) replik	82
Anf. 131	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	83
Anf. 132	JAN LINDHOLM (mp) replik	83
Anf. 133	CONNY ÖHMAN (s)	84
Anf. 134	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	86
Anf. 135	CONNY ÖHMAN (s) replik	86
Anf. 136	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	86
Anf. 137	CONNY ÖHMAN (s) replik	87
Anf. 138	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	87
Anf. 139	CONNY ÖHMAN (s) replik	88
Anf. 140	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	88
Anf. 141	CONNY ÖHMAN (s) replik	88
	(Beslut fattades under 20 §.)	89
17 §	Vård i livets slutskede	89
	Socialutskottets betänkande 2005/06:SoU4	89
Anf. 142	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m)	89
Anf. 143	Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp)	91
Anf. 144	CHATRINE PÅLSSON (kd)	92
Anf. 145	LARS-IVAR ERICSON (c)	94
Anf. 146	CONNY ÖHMAN (s)	96
Anf. 147	ELINA LINNA (v)	97
Anf. 148	JAN LINDHOLM (mp)	99
Anf. 149	AXEL DARVIK (fp)	100
Anf. 150	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	101
Anf. 151	AXEL DARVIK (fp) replik	102
Anf. 152	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	102
Anf. 153	AXEL DARVIK (fp) replik	102

(Beslut fattades under 20 §.).....	103	Prot. 2005/06:31
Ajournering.....	103	16 november
Återupptagna förhandlingar	103	<hr/>
18 § Fråga om hänvisning av motion	103	
Anf. 154 TALMANNEN.....	103	
Anf. 155 BO KÖNBERG (fp).....	104	
Beslut om begäran om hänvisning av motion.....	105	
19 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 9 november	105	
FiU6 AP-fondernas verksamhet 2004	105	
FiU13 Vissa kommunalekonomiska frågor.....	106	
FiU15 Riksrevisionens årliga rapport 2005.....	106	
JuU2 Kriminalvården – en myndighet.....	107	
LU1 En kompletterande övergångsbestämmelse till försäkringsavtalslagen	107	
LU2 Ändring i lagen om ersättning från de internationella oljeskadefonderna, m.m.....	107	
20 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde	107	
UU5 Sveriges politik för global utveckling.....	107	
UU6 Europarådet.....	108	
UU7 Riga Graduate School of Law.....	109	
FöU2 Avveckling av militärdistriktsorganisationen.....	109	
SoU2 Handel med läkemedel samt andra läkemedelsfrågor	109	
SoU4 Vård i livets slutskede	111	
21 § Bordläggning.....	111	
22 § Anmälan om interpellationer.....	112	
23 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	112	
24 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	113	
25 § Kammaren åtskildes kl. 16.30.....	115	

Prot. 2005/06:31
16 november

Elanders Gotab, Stockholm 2005